

Grau en Estadística

Títol: Evolució demogràfica i econòmica d'Espanya i les seves Comunitats Autònomes al segle XXI

Autor: Núria Solans Oncala

Director: Teresa Costa Cor

Departament: Matemàtica Econòmica, Financera i Actuarial

Convocatòria: Gener 2022

Resum

Espanya ha viscut diferents canvis demogràfics i econòmics durant el segle XXI. L'arribada de població estrangera, l'augment de l'esperança de vida i la disminució del nombre de fills per dona han canviat l'estructura de la seva població. L'economia ha estat marcada per l'expansió econòmica a inicis de segle, que es va aturar amb la crisi financera del 2007. A partir del 2014 van millorar els indicadors fins a l'arribada de la COVID-19 el 2020, que també ha incidit en el comportament dels fenòmens demogràfics en aquell any. No totes les Comunitats Autònomes han evolucionat de la mateixa manera. Alguns territoris tenen l'edat mitjana més baixa juntament amb més població forana i una economia més potent, mentre que en altres regions el procés d'envelliment és més acusat i això comportarà conseqüències en la seva economia.

Paraules clau: clúster, Comunitats Autònomes, demografia, economia, Espanya.

Abstract

Demographic and economic evolution of Spain and its autonomous regions in the 21st century

Spain has experienced various demographic and economic changes during the 21st century. The arrival of immigrants, the increase in life expectancy and the decrease in the number of children per woman have changed the structure of Spanish population. The economy has been marked by an expansion in the first years of the century, but this was cut short by the start of the financial crisis in 2007 and the subsequent recession. Economic indicators have improved from 2014 until the arrival of COVID-19 in 2020. Although there have been these evolutions in Spain, not all the autonomous communities have behaved the same. One aim of the paper is to find similarities between regions and to explain this evolution.

This analysis requires the study of the evolution of the main demographic and economic indicators published by INE (Spanish National Statistics Institute). After that, a cluster analysis has been done to relate them to one another.

In Spain, there are different types of regions. In demographic terms, there are the ones with the more elderly population and with less immigration and vice versa. Economically speaking, the territories are divided based on their economic level.

For 2020, a joint study has been conducted which links a higher percentage of immigration and a lower median age with a higher economy and lower risk of poverty.

Keywords: clustering, autonomous communities, demography, economy, Spain.

Classificació AMS:

91D20 Mathematical geography and demography

62P20 Applications to economics

91C20 Clustering

Índex

1. Introducció.....	4
2. Metodologia.....	9
2.1. Fonts de dades.....	9
2.2. Anàlisi clúster.....	10
2.3. Estructura del treball.....	12
3. Estudi demogràfic d'Espanya durant el segle XXI.....	14
3.1. Indicadors de creixement i d'estructura.....	14
3.2. Indicadors de mortalitat.....	19
3.3. Indicadors de fecunditat.....	21
3.4. Indicadors de migracions.....	23
4. Estudi econòmic d'Espanya durant el segle XXI.....	26
4.1. Indicadors de nivell i condicions de vida.....	26
4.2. Indicadors d'activitat econòmica i mercat de treball.....	30
4.3. Indicadors de riquesa i creixement.....	33
5. Comparació de l'evolució demogràfica de les Comunitats Autònomes a Espanya durant el segle XXI.....	35
5.1. Mapes.....	35
5.2. Anàlisi clúster.....	69
6. Comparació de l'evolució econòmica de les Comunitats Autònomes a Espanya durant el segle XXI.....	77
6.1. Mapes.....	77
6.2. Anàlisi clúster.....	102
7. Anàlisi econòmico-demogràfic de les Comunitats Autònomes a Espanya l'any 2020...	110
8. Conclusions.....	113
9. Bibliografia.....	115

1. Introducció

Espanya ha hagut d'enfrontar-se a grans reptes econòmics i demogràfics durant les dues primeres dècades del segle XXI. Els canvis en la seva població no han afectat de la mateixa manera a totes les Comunitats Autònomes i des del punt de vista econòmic aquests territoris també presenten grans desigualtats.

Una primera anàlisi de les característiques demogràfiques a Espanya a inicis del segle XXI es pot derivar a partir de les dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (2004) d'ençà del cens realitzat l'any 2001:

- La seva població era gairebé de 41 milions d'habitants i havia crescut en 2 milions d'habitants en els últims 10 anys.
- L'arribada de població estrangera va contribuir al creixement de la població i va fer augmentar lleugerament la fecunditat, que havia anat decaient des dels anys 70 del segle XX.
- L'estructura per edat de la població a Espanya no es distribuïa de manera uniforme en totes les Comunitats Autònomes, segons es podia derivar de les seves piràmides de població. Hi havia un grup de territoris amb una fecunditat molt baixa i una població envellida (Navarra, País Basc, La Rioja, Cantàbria, Principat d'Astúries, Galícia, Castella-La Manxa, Castella i Lleó i Aragó), mentre que en l'altre extrem hi havia les Comunitats amb més fecunditat (Andalusia, Canàries, Múrcia i les Illes Balears), amb una forma més estilitzada. En un nivell intermedi es trobaven Madrid, Catalunya i la Comunitat Valenciana, mentre que Ceuta i Melilla tenien una forma pròpia, per la seva alta fecunditat, i Extremadura mostrava un descens de la fecunditat més suau que altres territoris.
- Hi havia 17 persones velles per cada 100 habitants i els majors percentatges es situaven en la zona interior i nord de la Península.
- L'edat mitjana de la població era de 39,5 anys, però segons la província aquest valor oscil·lava entre els 33,2 anys de Melilla i els 46,2 anys d'Ourense.
- Espanya era el país de la Unió Europea amb el nombre mig de fills per dona més baix. Les dones basques tenien el seu primer fill als 32 anys mentre que les dones canàries, amb 29 anys, eren les mares més joves.
- La població estrangera resident a Espanya s'havia multiplicat per 5 en una dècada i ja arribaven a la xifra d'1.572.013 habitants, un 3,85% del total de la població.
- Les zones que acollien a la major part dels estrangers residents a Espanya eren el litoral mediterrani, els dos arxipèlags i les ciutats de Madrid i Barcelona.

- En els últims anys hi havia hagut un descens del saldo vegetatiu, la diferència entre naixements i defuncions, fins a arribar a ser pràcticament nul el 1999.
- L'esperança de vida en néixer continuava creixent, encara que amb menys intensitat que en períodes anteriors. En els homes l'esperança de vida era de 75 anys i en les dones de 82, aquesta última la més alta de la Unió Europea.

Una dècada després l'Institut Nacional d'Estadística (INE) duu a terme el següent cens i fa una nova radiografia de la població a Espanya (INE, 2013):

- El cens reflectia un augment del 14,6% de la població, que arribava gairebé als 47 milions d'habitants.
- L'arribada d'estrangers havia contribuït a augmentar la població, ja que en aquest període n'havien arribat més de 3 milions i mig.
- Altres motius d'aquest creixement van ser l'increment de l'esperança de vida i un increment de la natalitat.
- L'augment de la població es va produir en totes les Comunitats Autònomes, però es va distribuir d'una manera molt desigual, sent les illes i el llevant on hi havia hagut més creixement i el nord-oest peninsular on el creixement va ser menor.
- La població estrangera arribava als 5,3 milions, que representava un 11,2% de la població total.
- El nombre d'estrangers era més elevat en determinades zones com grans capitals, les illes i el llevant espanyol mentre que el nord-oest peninsular i els municipis menys poblats de l'interior tenien menys estrangers.
- Hi havia Comunitats Autònomes (Illes Balears, Múrcia, Comunitat Valenciana o Catalunya) on el percentatge d'estrangers superava el 15% de la seva població.
- L'arribada massiva de població estrangera, majoritàriament més jove que l'espanyola, no va impedir que en l'última dècada hagués augmentat l'edat mitjana en 1,5 anys.
- Durant aquests 10 anys es va incrementar el percentatge de població de 40 a 64 anys i va disminuir la de 16 a 39 anys. Això va fer augmentar lleugerament la taxa de dependència, de manera que per cada persona en edat no activa hi havia gairebé dues persones en edat de treballar.

La realització del cens de 2021 ja està en marxa, però els resultats no estaran disponibles fins al 2023. Actualment, es troben disponibles les dades definitives de població a 1 de gener de 2021 i les dades provisionals a 1 de juliol de 2021. Alguns resultats a destacar són:

- La població a Espanya s'ha reduït en la primera meitat de l'any 2021 i es situa en 47.326.687 habitants. És la primera vegada que es redueix des de 2016.
- Aquest decreixement es produeix a causa d'un saldo vegetatiu negatiu i un saldo migratori pràcticament nul.

- Aragó, Astúries i País Basc experimenten els majors descensos de població mentre que creixen lleugerament Múrcia, Canàries i la Comunitat Valenciana.

També estan disponibles les dades del padró municipal d'habitants a 1 de gener de 2021, de les quals es pot observar que:

- Un 11,4% de la població és estrangera.
- El 19,7% de la població té 65 anys o més.
- L'edat mitjana de la població és de 43,8 anys, sent 44,7 anys pels de nacionalitat espanyola i 36,6 anys pels estrangers.

Pel que fa al comportament dels fenòmens demogràfics durant l'any 2020, últim any disponible, és destacable:

- Es van produir gairebé un 18% més de defuncions que en l'any 2019.
- El nombre de naixements es va reduir un 5,9%, i a Melilla, Astúries i Canàries es van registrar les caigudes més altes.
- Les mares de nacionalitat espanyola van tenir els seus fills a una edat superior en 2,6 anys a la de les mares estrangeres.
- L'esperança de vida al naixement va disminuir en 1,24 anys en l'últim any i va ser de 85,06 anys per les dones i 79,59 anys pels homes.

A partir d'una primera anàlisi d'aquestes dades demogràfiques es pot veure com al llarg del segle XXI a Espanya han arribat un gran nombre de persones procedents de l'estranger, sobretot durant la primera dècada, i aquest fet s'ha anat moderant en els últims anys. No tota aquesta immigració s'ha distribuït de la mateixa manera en el territori, per tant, l'augment de població de les Comunitats Autònomes depèn, en gran manera, d'aquest component migratori. L'arribada de població estrangera més jove sembla que ha pogut contribuir a millorar la fecunditat a Espanya, encara que alguns fets conjunturals, com la pandèmia de la COVID-19, provoquen per aquell període un descens en els naixements, ja que les dones decideixen posposar la seva maternitat.

Encara que la població estrangera té una estructura per edat més jove això no ha impedit que l'envelliment de la població es vagi accentuant amb el pas dels anys. Els habitants a Espanya tenen una edat mitjana més alta que a principis de segle i viuen més anys, encara que els efectes de la sobremortalitat per la pandèmia han trencat la tendència a l'alça de l'esperança de vida en l'últim any.

Amb l'augment de les defuncions i la reducció dels naixements, juntament amb un creixement migratori pràcticament nul per l'any 2020, s'ha reduït la població a Espanya durant l'últim any, fet que no passava des del 2016.

Tal com s'afirma en l'estudi del Banc d'Espanya (2019), hi ha dues tendències estructurals que marcaran el context macroeconòmic de les pròximes dècades, que són els canvis demogràfics i els avenços tecnològics. Amb el descens de la fecunditat i l'augment de la longevitat s'està produint una disminució del pes de la població en edat de treballar en els països desenvolupats, sobretot a Espanya. Encara que la immigració fa augmentar el pes de la població en edats més joves aquest efecte només és durador si l'arribada d'immigrants es manté en el futur.

Segons aquest mateix organisme, un menor creixement de la població en edat de treballar es tradueix en un menor creixement de l'ocupació, sempre que la taxa d'activitat no augmenti i la taxa d'atur no disminueixi.

En la mateixa línia CaixaBank (2020) indica que en un context d'envelliment de la població es produirà una reducció de la força laboral i, per tant, una reducció tant del benestar individual (PIB per càpita) com de l'agregat del país (PIB total).

Segons Aksoy i altres (2019), la disminució de la població en edat laboral reduirà de manera significativa el creixement en els països de la OCDE entre 2015 y 2025.

A més, els canvis demogràfics condicionen el comportament cíclic de l'economia, ja que afecten als tipus d'interès i als determinants de la inflació (Banc d'Espanya, 2018). Per exemple, la cistella de consum de la població jove inclou despeses en béns duradors i en serveis en una proporció major que la de la població de major edat.

Amb l'augment de la població vella i la disminució de les franges de població més joves també s'ha produït una redistribució intergeneracional de la riquesa. Tal com s'inclou en CaixaBank (2018), en els últims 30 anys a Europa la renda disponible dels adults entre 18 i 25 anys ha caigut per primera vegada per sota de la renda mitjana del conjunt de la població, mentre que les persones grans han estat l'única franja d'edat que han vist augmentar la seva renda mitjana. A més, el percentatge de persones grans en risc de pobresa a la Unió Europea ha baixat del 20,3% al 14,6% i, en canvi, ha augmentat per les generacions més joves, que tenen uns percentatges superiors que els majors de 65 anys.

L'envelliment poblacional afecta amb més intensitat a algunes Comunitats Autònomes i, segons CaixaBank (2020), les diferències econòmiques són encara més marcades en el terreny econòmic que en el demogràfic. Encara que el PIB hagi augmentat a Espanya en les últimes dècades, les diferències relatives entre regions no han disminuït.

Segons es desprèn del seu estudi, el PIB per càpita a Madrid el 2017 era un 37% superior a la mitjana d'Espanya (el mateix percentatge que el 1981); el del País Basc, un 30% superior (+19% en 1981) i el de Catalunya, un 20% superior (+17% el 1981). A la part baixa, el PIB per càpita a Andalusia va ser un 24% inferior a la mitjana el 2017 (-20% en 1981) i el de Castella-La Manxa,

un 20% inferior (-24% el 1981). Per altra part, comunitats com Aragó registren el 2017 un PIB per càpita superior a la mitjana, mentre és inferior a Astúries o Cantàbria, quan el 1981 el benestar d'aquestes tres Comunitats Autònomes era proper a la mitjana.

Analitzant dades econòmiques i demogràfiques en l'àmbit autonòmic (CaixaBank, 2020), s'estima que l'envelliment poblacional ha tingut un impacte negatiu en el creixement econòmic, fent-lo disminuir en un 0,6% durant la dècada 2010-2019. Les mesures que es proposen per atenuar aquest fet serien perllongar la vida laboral, una major immigració i major participació laboral de la població.

L'any 2013 es va crear el "Foro de Regiones Españolas con Desafíos Demográficos" per abordar tres dels principals problemes que afecten Europa, a Espanya, i amb més intensitat, a les regions signants (Delgado i Martínez, 2017): la pèrdua de població, l'envelliment demogràfic i la despoblació. En la seva constitució hi havia Astúries, Aragó, Castella i Lleó i Galícia i fins a l'actualitat s'hi han sumat Castella-La Manxa, Extremadura, Cantàbria i La Rioja.

Segons els mateixos autors, la modificació de l'estructura per edat d'aquestes regions comportarà dificultats a mig termini a conseqüència de l'increment d'edat de la població potencialment activa, que està disminuint constantment. Per les dècades vinents es preveu un envelliment molt pronunciat sense l'aportació migratòria per contrarestar-ho.

Els objectius d'aquest treball són:

- L'estudi de l'evolució dels principals indicadors demogràfics a Espanya i a les seves Comunitats Autònomes durant el segle XXI.
- L'estudi de l'evolució dels principals indicadors econòmics a Espanya i a les seves Comunitats Autònomes durant el segle XXI.
- L'anàlisi de les diferències demogràfiques entre les Comunitats Autònomes mitjançant mapes i clústers.
- L'anàlisi de les diferències econòmiques entre les Comunitats Autònomes mitjançant mapes i clústers.
- L'estudi de la relació entre el comportament demogràfic i econòmic en les Comunitats Autònomes durant el segle XXI.

2. Metodologia

En aquest treball es fa una anàlisi demogràfica i econòmica d'Espanya i de les seves Comunitats Autònomes durant el segle XXI.

Per analitzar l'evolució demogràfica pel conjunt d'Espanya es fa un estudi dels principals indicadors per cada any, des de l'any 2000 fins a l'any 2020. A partir de la seva representació gràfica es pot veure com ha canviat la seva població fins a arribar a la situació actual.

Des del punt de vista econòmic no s'han pogut obtenir dades de tots els indicadors per cada any des d'inici de segle, ja que algunes sèries de dades només estaven disponibles a partir de l'any 2006 o 2008. En aquest cas s'ha elaborat l'anàlisi temporal des de l'any 2008 fins a l'any 2020, pel fet que aquest període està marcat per la crisi econòmica que es va viure a Espanya a partir del 2007 i la seva recuperació econòmica i l'impacte que ha tingut en l'últim any considerat la pandèmia de la COVID-19.

En el cas de les Comunitats Autònomes s'ha hagut de seguir un procediment diferent, ja que no era viable analitzar un conjunt de dades tan ampli que contemplés vint anys per dinou territoris diferents. Per l'anàlisi demogràfica s'han escollit els anys 2000, 2010 i 2020 per tal de tenir una radiografia de la situació inicial, a meitat i al final del període estudiat. D'aquesta manera es poden observar els canvis que han viscut aquestes poblacions durant les dues primeres dècades del segle XXI. En l'estudi econòmic, en canvi, s'han considerat els anys 2008 (inici crisi econòmica), 2014 (període de recuperació econòmica) i 2020 (conjuntura associada a la pandèmia), que han estat moments decisius en els cicles econòmics viscuts durant aquest segle.

Per poder fer una comparativa entre Comunitats Autònomes i amb el conjunt d'Espanya s'han utilitzat mapes i gràfics on es representen les diferències entre els valors dels diferents indicadors respecte a la mitjana estatal. S'han escollit aquestes eines gràfiques, ja que són les usades per l'INE quan publica les seves dades demogràfiques pel conjunt de Comunitats Autònomes.

2.1. Fonts de dades

Totes les dades emprades han estat extretes de l'INE, dins de la seva pàgina web hi ha diferents apartats on estan classificades les dades segons diferents categories.

Per l'estudi de l'evolució demogràfica d'Espanya i la comparació dels indicadors demogràfics de les Comunitats Autònomes durant el segle XXI, s'han consultat les següents fonts de dades:

- *Indicadors demogràfics bàsics*. En aquest apartat es troben publicades les següents dades: taxa de creixement anual, taxa de creixement vegetatiu, edat mitjana, índex d'envelliment, índexs de dependència, esperances de vida, taxa de mortalitat infantil, índex sintètic de fecunditat, edat mitjana a la maternitat i taxes de migració.
- *Estadística del padró continu*. En aquest registre de població es troben les dades del percentatge de població estrangera.
- *Xifres de població*. Es pot consultar la població a 1 de gener des de l'any 2000 fins a l'any 2021.

En paral·lel, per fer l'estudi de l'evolució econòmica d'Espanya i la comparació dels indicadors econòmics de les Comunitats Autònomes durant el segle XXI, s'han consultat les següents fonts de dades:

- *Enquesta de Pressupostos Familiars*. Es publiquen les dades de l'Índex de Preus del Consum i la despesa mitjana anual per persona.
- *Índex de preus de l'habitatge*. En aquest apartat es publica l'indicador amb el mateix nom.
- *Enquesta de Condicions de Vida*. Es pot consultar la renda mitjana i la taxa de risc de pobresa.
- *Estadística de societats mercantils*. Inclou el nombre de noves societats mercantils.
- *Enquesta de Població Activa*. D'aquesta enquesta surten la taxa d'activitat i la taxa d'atur.
- *Comptabilitat nacional anual d'Espanya*. Es publiquen les dades tant del Producte Interior Brut (PIB) com del PIB per càpita.

2.2. Anàlisi clúster

Un dels objectius del treball és poder agrupar aquelles Comunitats Autònomes que tenen característiques demogràfiques i/o econòmiques similars. Per assolir aquest objectiu s'aplica l'anàlisi clúster, que és un mètode estadístic multivariant de classificació i segmentació de dades.

Segons Peña (2002) l'anàlisi clúster té com objectiu poder agrupar elements en grups homogenis en funció de les seves similituds i Pérez (2004) indica que l'anàlisi clúster es defineix com una sèrie de tècniques, fonamentalment algorismes, que tenen per finalitat buscar grups similars d'individus o variables.

Un dels objectius de les tècniques de classificació, com és l'anàlisi clúster, és proporcionar classificacions objectives i estables (Everitt i altres, 2011).

Hi ha dos tipus d'anàlisi clúster (Pérez, 2004):

- No jeràrquics, que assignen els elements a grups diferenciats sense que uns depenguin dels altres.
- Jeràrquics, que configuren grups amb una estructura d'arbre, de manera que els clústers de nivells més baixos s'engloben en altres de nivell superior.

Dins dels mètodes no jeràrquics, un dels més importants és l'algoritme de les k-mitjanes (en anglès, k-means), que és un mètode clàssic de partició de dades que permet que:

- Cada element pertanyi a un i només a un dels grups.
- Tot element quedi classificat.
- Cada grup sigui internament homogeni.

L'algoritme de les k-mitjanes requereix quatre etapes (Peña, 2002):

- Seleccionar k centres dels grups inicials.
- Calcular la distància euclidiana de cada element als centres del k grups i assignar cada element al grup el centre del qual estigui més pròxim.
- Definir un criteri d'optimalitat i comprovar si amb la reassignació d'algun dels elements millora el criteri.
- Si no és possible millorar el criteri d'optimalitat s'acaba el procés.

El criteri d'optimalitat que s'utilitza en aquest algoritme és minimitzar la suma de quadrats dins dels grups, és a dir, la variància.

Els mètodes jeràrquics parteixen d'una matriu de distàncies o similituds entre els elements de la mostra i construeixen una jerarquia basada en aquestes distàncies (Peña, 2002). És important, doncs, en primer lloc, escollir una adequada mètrica de similituds o dissimilituds i la més senzilla i usada és la distància euclidiana. En segon lloc, s'ha d'utilitzar un algoritme per la formació de grups, per definir la distància entre clústers i d'aquesta manera poder ajuntar, a un altre nivell jeràrquic, aquells clústers més pròxims. Un dels algoritmes és el mètode de la mitjana entre grups, que considera com distància entre dos clústers la distància mitjana entre tots els parells possibles de casos, un de cada clúster.

Per tal de computar-ho amb l'R, en aquest treball s'ha utilitzat la funció *hkmeans*, de la llibreria *factorexta* (Kassambara i Mundt, 2020). La solució final del clúster k-means és molt sensible a la selecció inicial aleatòria del centre del clúster. Aquesta funció crea un resultat mitjançant la combinació entre els mètodes de clústering jeràrquic i el k-means. Com a paràmetres en aquesta funció *hkmeans* s'han usat la distància euclidiana com a mesura de distància i el mètode de la mitjana entre grups per formar els clústers. Com a resultats, s'obtenen els territoris que formen part de cada clúster, els valors centrals dels indicadors emprats en cada un d'ells i la Comunitat Autònoma representativa, és a dir, la que té uns valors més propers al centre del clúster. També s'ha utilitzat el full de càlcul Excel per representar els gràfics i

dibuixar els mapes amb les dades extretes de les diferents fonts de l'INE. Tots els gràfics i taules són d'elaboració pròpia.

2.3. Estructura del treball

El treball està dividit en cinc apartats, els quals conformen el cos del treball, i les conclusions finals.

En el primer apartat es fa una anàlisi transversal de diferents indicadors demogràfics de la població d'Espanya en el període comprès entre l'any 2000 i 2020. En primer lloc, es fa un estudi de l'estructura i creixement de la població. En el cas del creixement es considera l'evolució de la població a 1 de gener des de l'any 2000 fins a l'any 2021 i la taxa de creixement anual. El creixement anual es desglossa en creixement vegetatiu i creixement migratori per analitzar la contribució de cadascun d'ells en l'evolució numèrica de la població. Per estudiar l'estructura de la població s'utilitzen una sèrie d'indicadors que es basen en la distribució de la població segons l'edat i sexe: l'edat mitjana de la població, l'índex d'envelliment, i els índexs de dependència total, juvenil i senil. A continuació s'estudien els tres grans fenòmens demogràfics: mortalitat, fecunditat i migracions. Els indicadors de mortalitat considerats són l'esperança de vida al néixer i als 65 anys i la taxa de mortalitat infantil. Els indicadors de fecunditat descriuen la seva intensitat, amb el nombre mitjà de fills per dona, i el seu calendari, amb l'edat mitjana a la maternitat. Per últim, per analitzar les migracions es fan servir la taxa bruta d'emigració, l'índex d'atracció, la taxa de migració neta i la proporció de població estrangera. En alguns d'aquests indicadors demogràfics es presenten les dades diferenciant per sexes, per tenir en compte el comportament diferenciat entre homes i dones.

Durant el segon apartat es fa una anàlisi transversal, en aquest cas de diferents indicadors econòmics espanyols durant el segle XXI. En algunes sèries de dades l'any inicial és el 2006 o 2008, segons la disponibilitat en la font consultada. S'han dividit aquests indicadors en tres grups, seguint la classificació que es pot trobar en consultar les dades en l'INE. En el primer grup s'estudien els indicadors de nivell i condicions de vida, que comprenen l'IPC, l'índex de preus de l'habitatge, la despesa mitjana, la renda mitjana i la taxa de risc de pobresa. La renda mitjana s'analitza per ambdós sexes, per homes i per dones, i en el cas del risc de pobresa es té en compte pel total d'edats i a partir dels 65 anys. En el segon grup hi ha els indicadors d'activitat econòmica i mercat de treball i s'inclouen la creació de noves societats mercantils i les taxes d'activitat i d'atur, aquestes dues últimes es representen per ambdós sexes, per homes i per dones. En l'últim grup d'indicadors s'estudia la riquesa i el creixement, a partir del PIB, tant pel conjunt d'Espanya com per càpita, representant-los en valors absoluts i en taxa de variació anual.

En el tercer apartat es fa una radiografia de les característiques demogràfiques a inicis de segle i a final de cada dècada per a totes les Comunitats Autònomes i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla. Les variables que es consideren per analitzar el seu creixement són la taxa de creixement vegetatiu i la taxa de creixement migratori, que en ser taxes per cada mil habitants permeten fer una comparativa entre poblacions de mides diferents. Per l'estructura es tenen en compte l'edat mitjana, l'índex d'envelliment i els índexs de dependència total, juvenil i senil. S'estudia la mortalitat amb l'esperança de vida, tant al néixer com als 65 anys, i amb la taxa de mortalitat infantil. En la fecunditat es considera el nombre mitjà de fills per dona i l'edat mitjana a la maternitat i en el cas de les migracions la proporció de població estrangera. En cap dels indicadors es fa la diferenciació entre sexes, només s'estudien per ambdós sexes. A partir d'aquestes dades, en primer lloc, es dibuixen mapes i es representa la diferència de cada territori respecte a la mitjana espanyola en un diagrama de barres, indicant quina és la mitjana espanyola. Seguidament, per tal d'agrupar aquelles Comunitats Autònomes que tenen unes característiques i comportament demogràfic similar, es fan clústers considerant tots aquests indicadors. Es consideren tres clústers i no s'inclouen les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla. S'analitzen els valors centrals de cada clúster i es comparen amb la mitjana espanyola.

En el quart apartat s'estudien els indicadors econòmics per a les Comunitats Autònomes i es segueix el mateix procediment que en el tercer apartat, però els anys considerats són 2008, 2014 i 2020. Els indicadors que s'han inclòs són: IPC, índex de preus de l'habitatge, despesa i renda mitjana, taxa de risc de pobresa (per a totes les edats), taxa de noves societats (per cada mil habitants), taxa d'activitat, taxa d'atur i PIB per càpita. En cap dels indicadors es tenen en compte les diferències entre sexes. Per poder comparar dades de poblacions de mides diferents, en el cas de les noves societats s'ha construït una taxa per cada mil habitants i en el cas del PIB s'ha utilitzat el PIB per càpita. En els clústers tampoc s'han inclòs les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla.

En l'últim apartat, s'ha fet un anàlisi clúster considerant conjuntament les variables demogràfiques i econòmiques per saber si hi ha Comunitats Autònomes que tinguin un comportament semblant en aquests dos àmbits. Donat que els clústers demogràfics s'havien fet pels anys 2000, 2010 i 2020 i els econòmics pels anys 2008, 2014 i 2020, aquest clúster demogràfic i econòmic es fa per l'any 2020, quan es disposa de la informació per tots els indicadors. És l'últim any disponible, amb les dades més recents publicades a l'INE, i és un any significatiu, ja que la pandèmia que afecta a Espanya durant una bona part de l'any va tenir tant efectes econòmics com demogràfics. Finalment, s'extreuen les conclusions principals de cada un dels apartats.

3. Estudi demogràfic d'Espanya durant el segle XXI

En aquest apartat s'estudia l'evolució demogràfica d'Espanya des de l'inici del segle XXI fins a l'actualitat. Per tal de realitzar un estudi complet, s'analitzaran indicadors de creixement i estructura de la població així com dels principals fenòmens demogràfics: mortalitat, fecunditat i migracions.

3.1. Indicadors de creixement i d'estructura

Els indicadors de creixement de la població fan referència a les variacions en la mida de la població estudiada, mentre que els indicadors de l'estructura de la població fan referència a la composició i les característiques d'aquesta.

Per tant, es pot veure l'evolució numèrica al llarg dels anys de la població a Espanya i com va canviant la seva distribució, bàsicament per edats i sexe.

Per analitzar el creixement de la població s'utilitza la taxa de creixement anual, que es calcula de la següent forma (INE, 2021):

$$CT^t = \frac{p^{01-01-(t+1)} - p^{01-01-t}}{p^{01-07-t}} * 1000$$

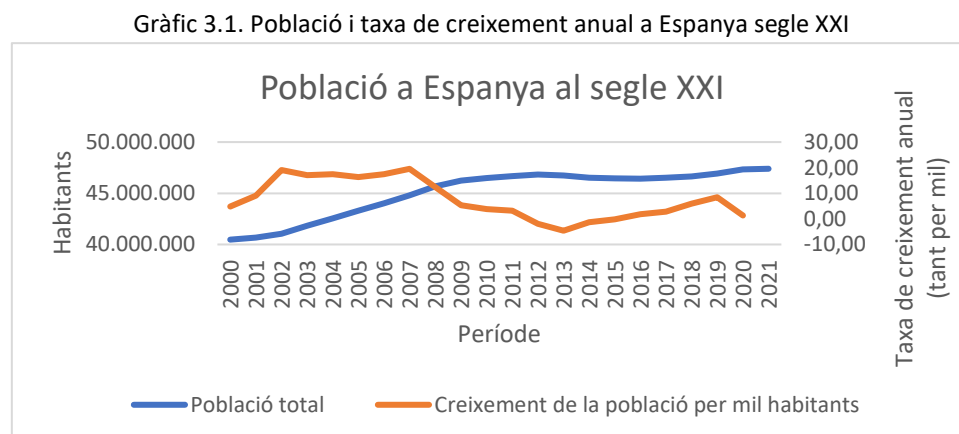
on:

$p^{01-01-t}$ = Població resident en el territori espanyol l'1 de gener de l'any t

$p^{01-07-7}$ = Població resident l'1 de juliol de l'any t

$p^{01-01-(t+1)}$ = Població resident l'1 de gener de l'any $t + 1$.

En el següent gràfic es pot observar l'evolució de la població total a Espanya des de l'1 de gener de 2000 fins a l'1 de gener de 2021 i de la taxa de creixement anual pel període 2000-2020:

Font: INE, Xifres de població i indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

La població a Espanya ha passat de ser d'uns 40 milions d'habitants a principi del segle XXI a superar els 47 milions a partir del 2020. Des de l'1 de gener de 2000 fins a l'1 de gener de 2012 la població va anar augmentant, posteriorment hi va haver un descens fins a l'1 de gener de 2016, i en els últims cinc anys la població ha anat creixent cada any.

La taxa de creixement no ha estat sempre constant, a principi de segle estava al voltant del 5 per mil i es dispara entre el 2002 i el 2008, amb valors que arriben al 20 per mil. Del 2009 al 2011, tot i ser una taxa de creixement positiva, va disminuint fins a arribar a ser negativa entre el 2012 i el 2015. Posteriorment aquesta taxa torna a augmentar fins a l'arribada de la COVID-19 que fa que l'últim any tingui un valor de només un 1,3 per mil.

La taxa de creixement anual acaba l'any 2020, ja que encara no hi ha les dades suficients per a calcular la taxa de l'any 2021.

Per comprendre el motiu d'aquest increment de la població, el creixement total es desglossa en el saldo vegetatiu o natural, que és la diferència entre naixements i defuncions, i el saldo migratori, que és la diferència entre immigracions i emigracions. Les immigracions fan referència a les entrades d'individus a Espanya procedents d'un altre país i les emigracions a les sortides d'Espanya cap a l'estranger.

Es calculen aquests saldos per cada 1000 habitants de la població resident a Espanya en cada any t , que serien el creixement natural o vegetatiu i el creixement migratori anual (INE, 2021):

$$\text{Saldo Vegetatiu}^t = \frac{N^t - D^t}{p_{01-07-t}} * 1000$$

$$\text{Saldo Migratori}^t = \frac{I^t - E^t}{p_{01-07-t}} * 1000$$

On:

N^t = Naixements a Espanya a l'any t

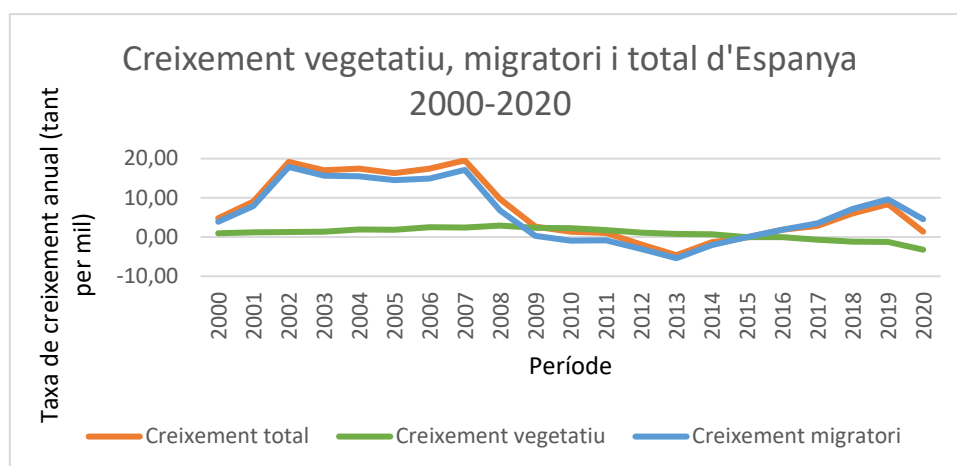
D^t = Defuncions a Espanya a l'any t

I^t = Immigracions des de l'estranger cap a Espanya a l'any t

E^t = Emigracions a l'estranger des d'Espanya a l'any t .

Les dades referents a migracions estan disponibles en l'INE a partir de l'any 2008. Pels càlculs entre l'any 2000 i l'any 2007 s'ha considerat que el saldo migratori és la diferència entre el creixement total de la població i el saldo natural de cada any considerat.

Gràfic 3.2. Creixement vegetatiu, migratori i total a Espanya segle XXI

Font: INE, Xifres de població i indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

El saldo vegetatiu és positiu fins al 2016, això vol dir que hi ha hagut més naixements que defuncions, mentre que en els últims quatre anys té valors negatius. Quant al creixement migratori, es registren valors negatius des de l'any 2010 fins a l'any 2015. Tal com s'observa en el gràfic, el comportament del creixement total segueix una evolució semblant al creixement migratori. Entre 2002 i 2008 es donen les taxes de creixement total més elevades, amb valors entre el 16 i el 20 per mil i aquest creixement s'explica en gran part per l'augment de les immigracions, que fa que el creixement migratori es situï entre el 14 i el 18 per mil. Entre 2009 i 2011 la població creix a un ritme molt més lent, a conseqüència de la davallada del creixement migratori i des del 2012 fins al 2015 Espanya perd població, ja que el saldo vegetatiu és insuficient per compensar el saldo migratori negatiu. Entre 2016 i 2019 es recupera lleugerament el creixement migratori, amb valors entre un 1,88 i un 9,64 per mil, però arran de l'efecte del creixement vegetatiu negatiu el creixement total és més moderat que a inicis del segle XXI. En l'últim any cau el creixement de la població, amb motiu d'un creixement vegetatiu negatiu molt elevat i un creixement migratori positiu però moderat.

Per analitzar l'estructura de la població s'utilitzen diferents indicadors, que tenen en compte la distribució dels seus habitants segons l'edat i segons el sexe.

L'edat mitjana es defineix com la mitjana de les edats dels habitants d'un territori en un moment determinat, en aquest cas a 1 de gener de l'any d'estudi, i es calcula a partir de la següent expressió (INE, 2021):

$$Edat\ mitjana^t = \frac{\sum_{x,s} (x + \frac{1}{2}) * P_{x,s}^{01-01-t}}{\sum_{x,s} P_{x,s}^{01-01-t}}$$

On:

x = Edat

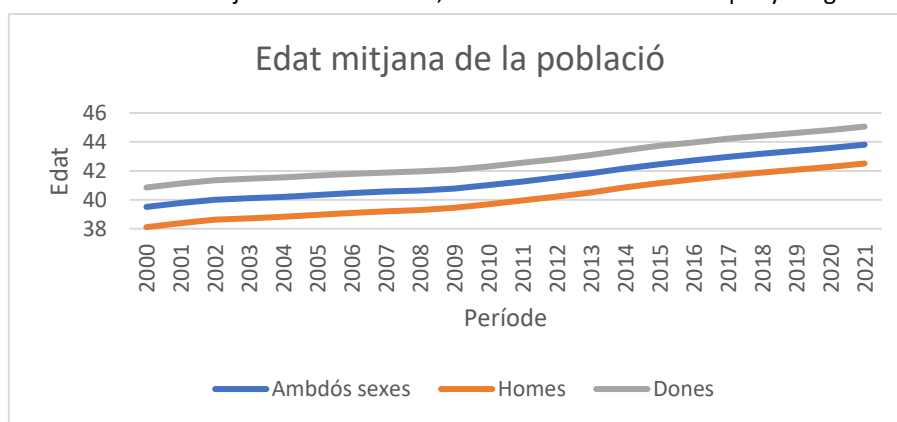
s = Sexe

$P_{x,s}^{01-01-t}$ = Població d'edat x i sexe s a 1 de gener de l'any t.

Es pot calcular de manera separada per sexes per tal de veure les diferències, tal com es representa en el següent gràfic.

Es pot observar que, per la població total, l'edat mitjana ha augmentat aproximadament en quatre anys durant el segle XXI, dels 39,5 anys a 43,8 anys. Al començament del període era de 38 anys en el cas dels homes i 41 anys en les dones. El 2021 arriba fins a 42 i 45 anys, respectivament. Això significa que la població femenina està més envellida que la població masculina. L'increment de l'edat mitjana ha estat progressiu al llarg dels anys.

Gràfic 3.3. Edat mitjana ambdós sexes, masculina i femenina a Espanya segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

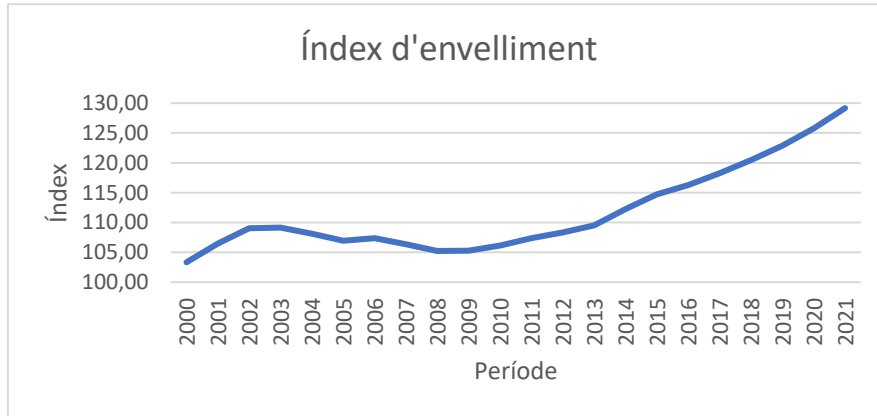
Segons l'edat, la població es pot dividir en tres grans grups: joves (menors de 16 anys), adults (de 16 a 64 anys) i vells (de 65 anys i més). Alguns indicadors relacionen aquests grups de població.

L'Índex d'envelliment és el nombre de persones de 65 anys i més per cada 100 persones menors de 16 anys a 1 de gener de l'any d'estudi (INE, 2021):

$$\text{Índex d'envelliment}^t = \frac{P_{65+}^{01-01-t}}{P_{0-15}^{01-01-t}} * 100$$

Durant tot el període la població vella ha estat més elevada que la jove. A principi de segle hi havia 103 persones velles per cada 100 persones joves i aquest índex arriba fins a 109 a l'any 2003. Entre 2004 i 2009 es redueix, però a partir del 2010 aquesta diferència augmenta i el 2021 hi ha unes 130 persones majors de 65 anys per cada 100 menors de 16. Torna a quedar demostrat l'envelliment de la població espanyola en els últims anys.

Gràfic 3.4. Índex d'envelliment a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Per últim, es calculen els índexs de dependència, que relacionen la població dependent econòmicament segons l'edat (joves i vells) amb la població que els ha de sustentar amb la seva activitat econòmica (adults). Aquests índexs tenen un significat més econòmic, a l'establir la relació entre el grup de població potencialment activa i els grups d'individus econòmicament dependents (Vinuesa, 1997).

L'índex de dependència juvenil descriu quants joves hi ha per cada 100 individus en edat de treballar, dels 16 als 64 anys. Pel que fa a l'índex de dependència senil, es calcula per la població de 65 anys i més. Per tant, l'índex de dependència total és la suma de l'índex de dependència juvenil i l'índex de dependència senil (INE, 2021).

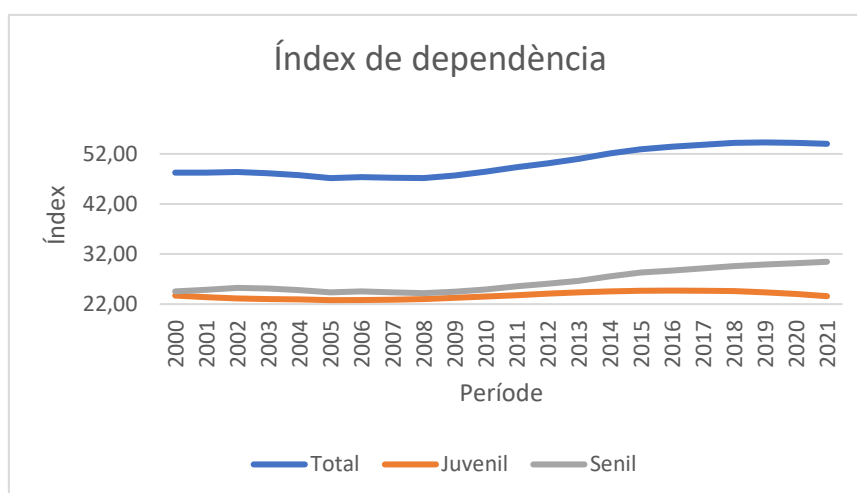
$$\text{Índex de dependència total}^t = \frac{P_{0-15}^{01-01-t} + P_{65+}^{01-01-t}}{P_{16-64}^{01-01-t}} * 100$$

$$\text{Índex de dependència juvenil}^t = \frac{P_{0-15}^{01-01-t}}{P_{16-64}^{01-01-t}} * 100$$

$$\text{Índex de dependència senil}^t = \frac{P_{65+}^{01-01-t}}{P_{16-64}^{01-01-t}} * 100$$

Com es pot apreciar en el gràfic següent, l'índex de dependència juvenil sempre està per sota de l'índex de dependència senil, per tant, durant tot el segle XXI hi ha menys joves que vells per cada 100 persones en edat de treballar. Fins al 2009 aquests dos índexs segueixen una evolució similar, però a partir d'aquell any l'índex de dependència senil sempre augmenta i s'accentua la diferència entre ells. En conseqüència, l'augment de l'índex de dependència total a partir de l'any 2009 s'explica per l'augment de la dependència senil. L'any 2000 hi havia 48 persones dependents per cada 100 persones en edat laboral, de les quals la meitat són joves i l'altra meitat són velles. En l'últim any d'estudi, el 2021, ja hi ha 54 persones dependents, de les quals 24 són joves i 30 són velles, per cada 100 persones en edat de produir.

Gràfic 3.5. Índex de dependència total, juvenil i senil a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Aquesta disminució de la població juvenil fa molt difícil la regeneració poblacional, mentre que la població vella va augmentant, i aquesta combinació de fets pot comportar greus problemes econòmics al país en el futur com, per exemple, el pagament de les pensions.

3.2. Indicadors de mortalitat

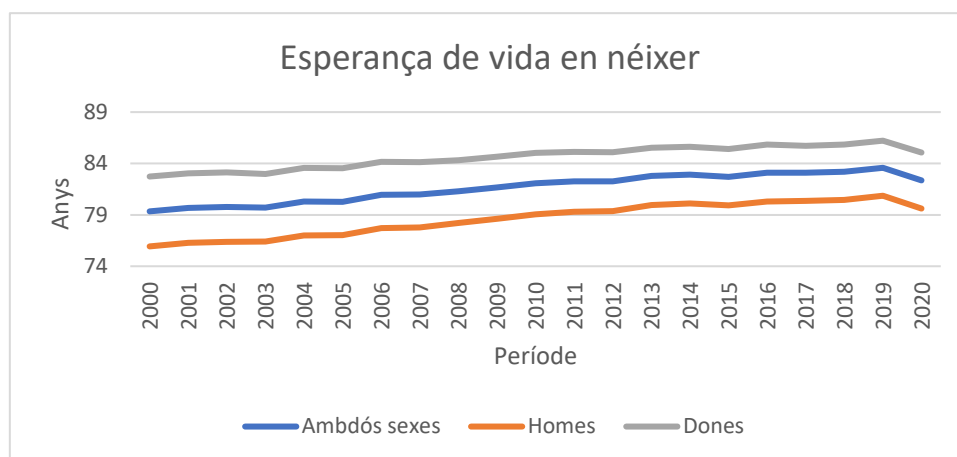
Els indicadors de mortalitat fan referència a aquells que estudien les defuncions ocorregudes en una població determinada, en aquest cas la que resideix en el territori espanyol. Com la mortalitat en els infants menors d'un any segueix una tendència diferenciada a la resta d'edats, existeixen els indicadors de mortalitat infantil per tal de donar una millor cobertura a l'estudi.

L'esperança de vida en néixer especifica el nombre mitjà d'anys que viuran els habitants del territori estudiat que neixen en un any o període determinat. S'obté a partir de la construcció d'una taula de mortalitat sota el supòsit que la mortalitat en les diferents edats es comportarà de la mateixa manera que en l'any o període al qual fa referència (INE, 2021).

Com la mortalitat no es comporta de la mateixa manera en homes i en dones, per tal de veure la diferència, s'ha separat per sexes.

En el següent gràfic es pot veure com l'esperança de vida en néixer augmenta constantment al llarg del segle XXI fins al 2019. L'any 2000 era de 76 anys pels homes, 83 per les dones i 79 de mitjana per ambdós sexes. Aquesta va augmentar fins a l'any 2019 a 81 anys, 86 anys i 84 anys, respectivament. L'augment és de cinc anys pels homes i de tres per les dones. L'esperança de vida decreix el 2020 aproximadament en 1,2 anys a causa de l'increment de mortalitat provocat per la COVID-19.

Gràfic 3.6. Esperança de vida en néixer per ambdós sexes, masculina i femenina a Espanya al segle XXI

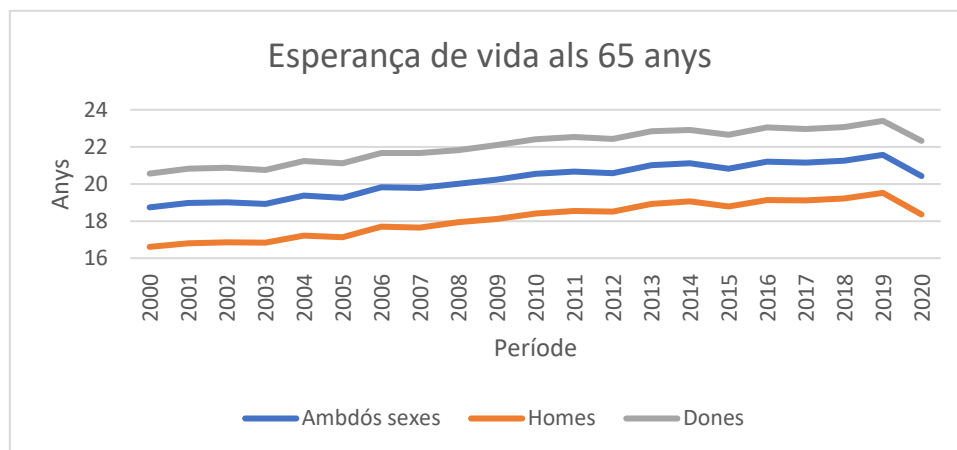

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

També es pot calcular l'esperança de vida a una determinada edat x , que indica la mitjana d'anys que li resten de vida als individus que tenen en aquella edat, segons el comportament de la mortalitat a partir d'aquella edat en la població d'estudi per aquell any o període.

En el següent gràfic està representada l'esperança de vida a 65 anys per ambdós sexes, per homes i per dones. Descriu quants anys viurà de mitjana una persona a Espanya a partir que hagi complert els 65 anys.

Gràfic 3.7. Esperança de vida als 65 anys per ambdós sexes, masculina i femenina a Espanya al segle XXI

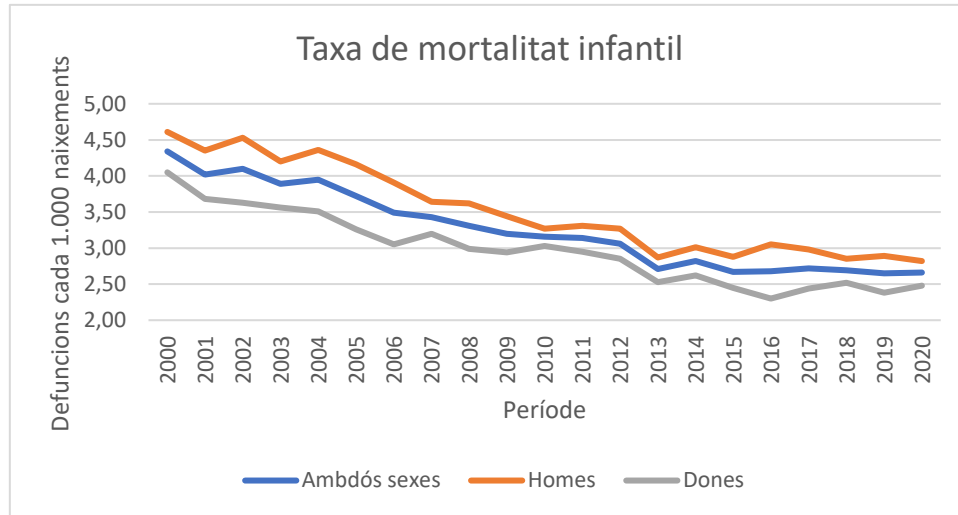
Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

La tendència és similar a l'esperança de vida en néixer, creix durant els primers 20 anys del segle i disminueix l'any 2020 per l'excés de mortalitat causat per la COVID-19. Fins al 2019 pels homes va augmentar de mitjana uns tres anys la seva esperança de vida a 65 anys, passant de 16,6 anys a 19,5 anys. En el cas de les dones, el 2000 la seva esperança de vida a 65 anys era de 20,6 anys i el 2019 ha augmentat fins a 23,4 anys. Per tant, es manté al voltant de quatre anys la diferència entre l'esperança de vida als 65 anys en homes i dones. La disminució causa de la pandèmia és d'aproximadament un any, per tant, ha tingut un gran impacte, en termes comparatius, en l'esperança de vida en les edats més altes de la taula de mortalitat.

Per acabar els indicadors de mortalitat es calcula la Taxa de Mortalitat Infantil, que es defineix com el total de les defuncions de la població menor a un any de vida del territori estudiat per cada 1000 nadons nascuts en el mateix territori en un any determinat (INE, 2021).

$$TMI^t = \frac{D_0^t}{N^t} * 1000$$

Gràfic 3.8. Taxa de mortalitat infantil per ambdós sexes, masculina i femenina a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

La taxa de mortalitat infantil per ambdós sexes disminueix al llarg dels primers 15 anys del segle XXI en aproximadament 1,5 morts per 1.000 naixements. En l'últim quinquenni es manté constant, amb un valor al voltant de 2,7. La mortalitat infantil és més alta en el cas masculí que en el femení, durant tot el període estudiat.

3.3. Indicadors de fecunditat

Per analitzar el fenomen de la fecunditat s'utilitza habitualment un indicador de la seva intensitat i un indicador del seu calendari.

L'Índex Sintètic de Fecunditat en l'any t és el número mitjà de fills que una dona tindria al llarg de la seva vida fèrtil (dels 15 als 49 anys) en el cas de mantenir-se la mateixa intensitat en la fecunditat per edats observada en aquell any. Es calcula de la següent manera (INE, 2021):

$$ISF^t = \sum_{x=15}^{49} f_x^t$$

amb:

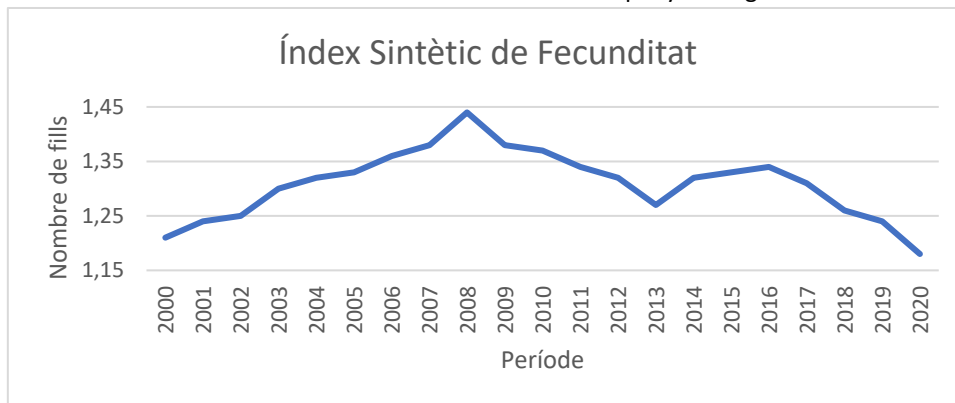
$$f_x^t = \frac{N_x^t}{P_{x,f}^{01-07-t}}$$

on:

N_x^t = Naixements de l'any t de mares d'edat x

$P_{x,f}^{01-07-t}$ = Població femenina d'edat x a 1 de juliol de l'any t .

Gràfic 3.9. Índex Sintètic de Fecunditat a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

El nombre de fills per dona ha estat d'entre 1 i 1,5 durant cada any del segle XXI, tot i això, hi ha hagut variacions. Es va començar el segle amb una mitjana d'1,2 fills per dona, augmentant fins a 1,45 l'any 2008. Durant els anys més durs de la crisi econòmica aquest índex va disminuir fins a arribar a 1,27 l'any 2013. Els tres anys posteriors va haver-hi un petit augment fins a situar-se a 1,35 fills. A partir del 2018 hi ha hagut una tendència a la baixa, de manera que el 2020 va arribar al seu mínim, amb només 1,17 fills per dona.

Per mesurar el calendari de la fecunditat es calcula l'edat mitjana de la maternitat per l'any t , que és l'edat mitjana a la qual una dona tindria els seus fills suposant que la intensitat de la fecunditat a les diferents edats sigui la mateixa que s'ha observat en aquella població en aquell any. Es calcula com una mitjana ponderada, utilitzant com a ponderacions les taxes de fecunditat per edat de l'any t (INE, 2021):

$$EMM^t = \sum_{x=15}^{49} (x + 0.5) * \frac{f_x^t}{ISF^t}$$

Gràfic 3.10. Edat mitjana a la maternitat a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'edat mitjana de maternitat ha tingut una tendència creixent al llarg del període. Els nous primers anys de segle l'edat estava entre 30,5 i 31 anys i a partir d'aquest moment, s'ha anat incrementant fins a arribar al seu màxim de 32,5 anys el 2020. Per tant, cada vegada es decideix tenir els fills més tard.

3.4. Indicadors de migracions

En l'estudi de les migracions a Espanya es pot distingir entre la migració exterior, que indica moviments des de l'estranger o cap a l'estranger, i la migració interior, que fa referència als canvis de residència dins del país.

Les migracions contribueixen al creixement de la població i també tenen efectes en la seva estructura. Els indicadors que s'analitzen només fan referència a les migracions exteriors, que són les que acaben produint canvis en la població pel conjunt d'Espanya.

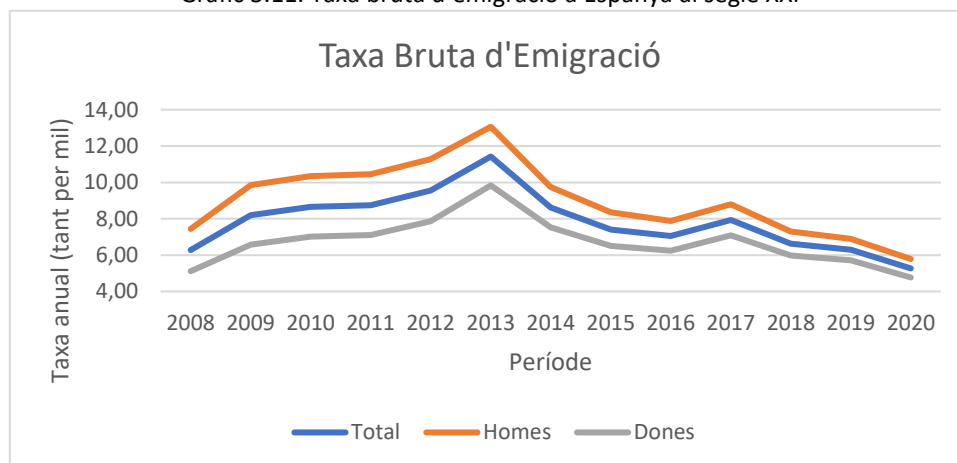
Les dades de l'INE referents a indicadors de migracions estan disponibles a partir del 2008, per tant, no s'ha pogut estudiar la totalitat del segle XXI com en els casos anteriors.

En el primer gràfic es representa la taxa bruta d'emigració, que indica el nombre d'emigracions a l'estranger per cada 1.000 habitants i en el segon gràfic es representa l'índex d'atracció, que indica el nombre d'immigracions des de l'estranger per cada 1.000 habitants que ja resideixen a Espanya (INE, 2021). Es calcula per cada any t i es pot desglossar per sexes, per analitzar les diferències entre homes i dones:

$$\text{Taxa Bruta d'emigració}_s^t = \frac{E_s^t}{P_s^{01-07-t}} * 1000$$

$$\text{Índex d'atracció}_s^t = \frac{I_s^t}{P_s^{01-07-t}} * 1000$$

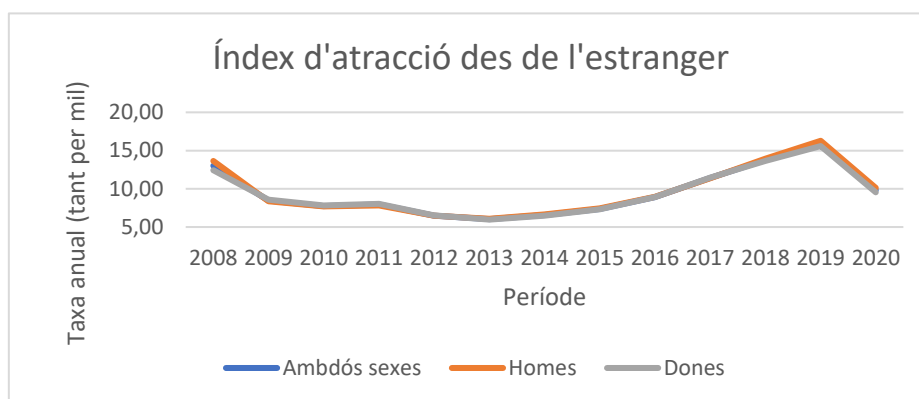
Gràfic 3.11. Taxa bruta d'emigració a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Al llarg del període comprès entre el 2008 i el 2020, la taxa bruta d'emigració exterior segueix la mateixa tendència en ambdós sexes, cal destacar que en el cas masculí sempre ha estat superior que en el femení. El 2008 hi va haver 7,5 emigracions per cada 1.000 habitants masculins i aquest baixa a 5 en el cas femení. El nombre d'emigracions augmenta fins a arribar a 13 i 10, respectivament el 2013. Aquests valors disminueixen progressivament on el 2020 pràcticament s'igualen per homes i dones, sent 6 i 5, respectivament. En el total d'emigracions per cada 1.000 habitats eren 6 el 2008, augmentant a 11,5 el 2013 i disminuint fins al 5,5 l'últim any estudiat. El 2017 hi ha un repunt d'aquesta taxa en tots els casos.

Gràfic 3.12. Índex d'atracció a Espanya al segle XXI

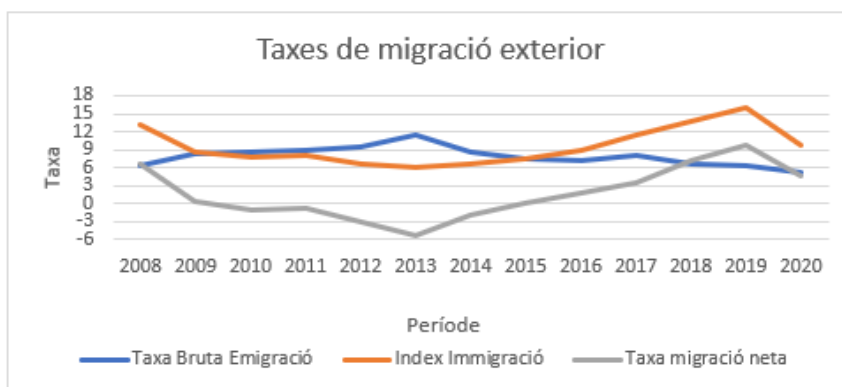

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'índex d'atracció des de l'estranger segueix la mateixa tendència tant en el sexe femení com en el masculí. Les immigracions per cada 1.000 residents són igualitàries en quant a sexes, per això les tendències del gràfic es sobreposen. El 2008 hi havia 13 immigracions per cada 1.000 habitants, i aquest valor va anar disminuint fins arribar a 6 el 2013. Aquest nombre augmenta fins a 16 el 2019 reduint-se el 2020 en 6 punts a causa de les restriccions de moviment de la COVID-19.

Per últim, en el següent gràfic s'analitza conjuntament la taxa bruta d'emigració i l'índex d'atracció, sense diferenciar per sexes, ja que el seu comportament explica l'evolució de la taxa de migració neta o creixement migratori per cada 1.000 habitants al llarg dels anys.

Gràfic 3.13 Taxa bruta d'emigració, índex d'atracció i taxa de migració neta a Espanya al segle XXI

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

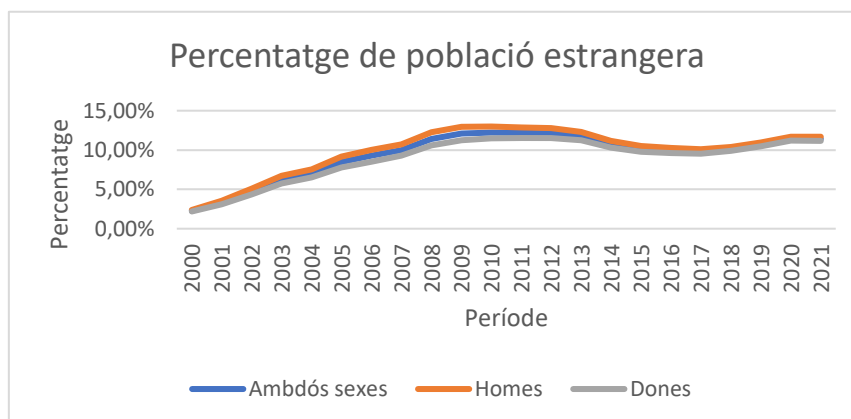
Fins a l'any 2015 la taxa bruta d'emigració i l'índex d'atracció han seguit tendències contraposades, quan una creixia l'altre disminuïa, coincidint el 2009 i el 2015. Els anys on les emigracions han estat superiors que les immigracions, entre el 2009 i 2015, la taxa de migració neta és negativa. Això significa que hi ha hagut més moviments migratoris cap a l'exterior del territori espanyol que cap a l'interior provocant una pèrdua de població. El 2008 i en els anys posteriors al 2015, les immigracions van ser superiors a les emigracions, per tant, la població va augmentar. La població augmentava en sis persones per cada 1.000 habitants l'any 2008. La màxima reducció de població es troba l'any 2013 i va ser de sis persones per cada 1.000 habitants i el màxim augment va ser el 2019 amb deu habitants.

Un dels efectes de les migracions exteriors, a més de contribuir en l'evolució numèrica de la població a Espanya o modificar la seva distribució per edat i sexes, ha estat variar la composició de la població segons la seva nacionalitat.

En el següent gràfic s'analitza la proporció de població estrangera, que és el percentatge d'estrangers residents al territori estudiat respecte al total dels habitants, diferenciat per sexes i el total:

$$\text{Proporció de població estrangera} = \frac{\text{Població resident estrangera}_S^t}{P_S^t} * 100$$

Gràfic 3.14 Percentatge de població estrangera a Espanya al segle XXI

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

La proporció de població estrangera masculina ha estat sempre més elevada que la femenina abans del 2019, quan es va igualar, tot i això, sempre han seguit la mateixa tendència. La proporció total ha anat variant al llarg del segle XXI. Va haver-hi un augment des del 2000 al 2009, passant del 2% al 12%, sent en aquell any de l'11% en el cas femení i del 13% en el masculí. Durant uns anys es manté al voltant del 12%, després aquest percentatge baixa per sota del 10% i en els últims quatre anys té un petit augment progressiu fins a tornar a ser de l'11%.

4. Estudi econòmic d'Espanya durant el segle XXI

En aquest apartat s'estudia l'evolució econòmica d'Espanya des de l'inici del segle XXI fins a l'actualitat. Per tal d'elaborar un estudi complet, s'analitzaran indicadors de nivell i condicions de vida, d'activitat econòmica i mercat de treball i, per últim, indicadors de riquesa i creixement.

4.1. Indicadors de nivell i condicions de vida

Un primer grup d'indicadors que publica l'INE són els índexs de preus a Espanya, tant de consum com d'habitatges, que fan referència a les condicions de vida en el país.

L'Índex de Preus del Consum (IPC) és un indicador econòmic que mesura la variació de preus d'una cistella formada de diferents béns i serveis en un territori i període de temps determinat. Serveix per calcular si ha augmentat o disminuït el cost de vida. La cistella està formada per productes associats al consum d'una família com la roba, aliments i transports.

Per mesurar si hi ha hagut inflació, augment de preus, o deflació, disminució de preus, s'ha de seleccionar un any base, que està representat amb un valor igual a 100. Pels diferents anys, si el valor és inferior a 100, significa que els preus eren inferiors en aquell any respecte a l'any base i si és superior és que han augmentat.

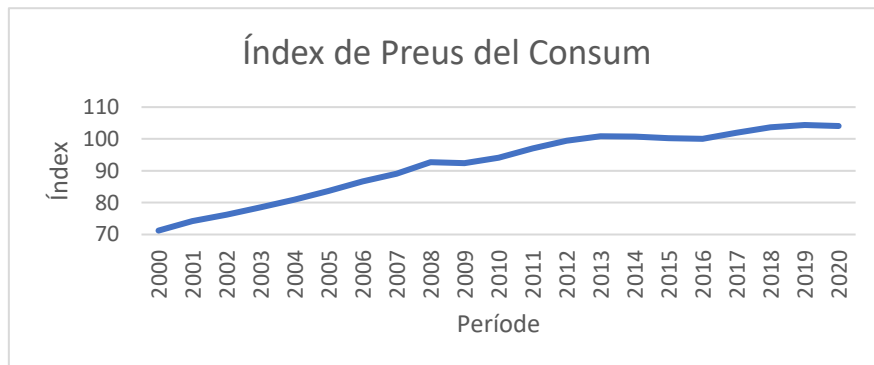
A Espanya les dades de l'IPC les publica l'INE, i a principis del segle XXI va canviar la seva metodologia de càlcul, començant a aplicar-se la base 2001 (INE, 2017a). Abans d'aquest canvi el seu sistema de càlcul es denominava de base fixa, que vol dir que tant la composició de la cistella de productes com les ponderacions es mantenen inalterables al llarg del temps que dura la base. Els canvis en la base es realitzaven cada 8 o 9 anys, ja que estaven lligats a l'Enquesta Bàsica de Pressupostos Familiars. A partir de 1997 aquesta enquesta passa a denominar-se Enquesta Contínua de Pressupostos Familiars i això va permetre l'actualització de les ponderacions i la renovació de la cistella de productes en la base 2001, a més de permetre millorar els sistemes de càlcul de l'IPC amb una actualització permanent d'aquestes ponderacions i una revisió de la cistella.

A partir d'aquell moment s'estableixen canvis en la base cada cinc anys, amb una revisió completa de la metodologia i la mostra i l'actualització de ponderacions.

Des del gener de 2017 entra en vigor el Sistema d'Índexs de Preus de Consum, amb base l'any 2016, que substitueix l'IPC amb base 2011. L'IPC base 2016 revisa anualment les ponderacions i utilitza la informació proporcionada per l'Enquesta de Pressupostos Familiars base 2006.

Per tant, en aquest treball s'analitzen les dades de l'IPC base 2016, que són les dades més actualitzades disponibles.

Gràfic 4.1. Índex de Preus del Consum base 2016 a Espanya al segle XXI

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

L'Índex de Preus del Consum augmenta durant el període 2000 a 2013, quan s'estanca fins al 2017, i a partir d'aquell any torna a augmentar durant dos anys per tornar-se a estancar el 2019. Això significa que els preus dels béns i serveis estudiats han anat augmentant el preu durant aquest període, cada vegada els béns essencials són més cars. Del 2000 al 2016 han augmentat un 29% els preus dels productes i del 2016 al 2020 un 5% més.

L'Índex de Preus de l'Habitatge és un indicador que mesura l'evolució dels preus de compra i venda dels habitatges de preu lliure, siguin nous o de segona mà durant un període determinat, en aquest cas, l'any sencer (INE, 2017b).

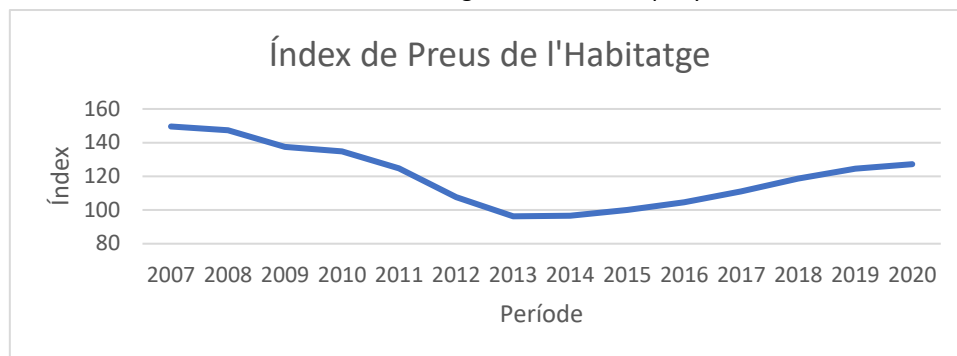
Aquest indicador va ser implementat l'any 2008 per completar la informació sobre el mercat immobiliari i es basa en l'evolució trimestral dels preus escriturats de compravenda dels habitatges. Es tracta d'un indicador concebut únicament per poder fer comparacions al llarg de temps.

En el seu sistema de càlcul es combinen dos elements: els preus dels habitatges, que representen la confluència de l'oferta i la demanda del mercat, i les ponderacions, o importància relativa de cada tipologia d'habitatge segons el valor de compra.

S'aplica una fórmula d'índex encadenat, la mateixa que s'utilitza per al càlcul de l'IPC, que permet l'actualització anual de les ponderacions. S'usa un any de referència, a Espanya des del 2017 l'any base és el 2015, quan l'índex té un valor igual a 100.

En el següent gràfic es pot veure que durant el període que comprèn del 2007 al 2012 els preus dels habitatges eren superiors als de l'any 2015. A mesura que avancen els anys i afluixa la crisi econòmica, la diferència de preus és menor, ja que els valors són més proper a 100. Amb la recuperació econòmica també han augmentat els preus de l'habitatge situant-se 30 punts per sobre de l'any base.

Gràfic 4.2. Índex de Preus de l'Habitatge base 2015 a Espanya des de 2007 a 2020

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

Un segon grup d'indicadors formen part de l'apartat de nivell de vida dels habitants a Espanya.

Un indicador a analitzar és la despesa mitjana que una persona de l'Estat espanyol realitza durant l'any d'estudi. Aquests resultats es deriven de l'Enquesta de Pressupostos Familiars que elabora l'INE, que es dur a terme amb l'objectiu d'obtenir informació sobre la naturalesa i destí de les despeses de consum així com diverses característiques relatives a les condicions de vida de les llars (INE, 2016).

La primera Enquesta de Pressupostos Familiars a Espanya es va fer l'any 1958 i va ser la primera enquesta per mostreig feta per l'INE. L'any 1997 s'implementa l'Enquesta Contínua de Pressupostos Familiars i una de les seves principals finalitats és estimar la despesa anual de les llars tant pel conjunt nacional com per les Comunitats Autònomes, així com la seva classificació segons diverses variables de la llar.

Gràfic 4.3. Despesa mitjana anual per persona a Espanya des de 2006 a 2020

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Les dades referents a aquest indicador estan disponibles a partir del 2006 i estan expressades en euros. Des d'aquest any fins al 2008 la despesa mitjana per persona augmenta de 11.150€ fins a 11.900€. Aquest increment està relacionat amb la millora econòmica que viu el país. Durant els anys més durs de la crisi econòmica iniciada el 2007 la despesa mitjana per habitant disminueix progressivament, situant-se a 10.750€ l'any 2013. Amb la recuperació econòmica

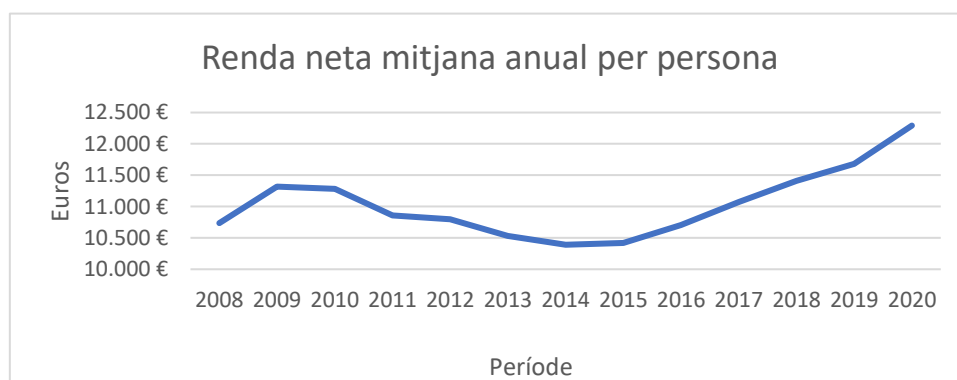
posterior, al 2013 la despesa mitjana per persona també augmenta, situant-se a 12.200€ l'any 2019. El 2020, arran dels diferents confinaments per pal·liar la COVID-19, aquest nombre disminueix fins a 10.900€ per habitant, ubicant-se als nombres dels anys més durs de la crisi econòmica.

L'INE també realitza l'Enquesta de Condicions de Vida, amb l'objectiu de disposar d'una font de referència sobre estadístiques comparatives de la distribució d'ingressos i l'exclusió social en l'àmbit europeu (INE, 2019). Pertany al conjunt d'operacions estadístiques harmonitzades pels països de la Unió Europea i es va començar a fer l'any 2004 en alguns països.

Aquesta enquesta inclou tant dades transversals, referides a un moment temporal determinat, com longitudinals, és a dir, referides a les mateixes persones en diferents moments al llarg del temps (en el cas d'Espanya es fa un seguiment durant quatre anys).

De l'Enquesta de Condicions de Vida, en aquest treball s'analitzen els resultats referents a la renda mitjana per persona i la taxa del risc de pobresa, es poden consultar les dades des de l'any 2008.

Gràfic 4.4 Renda mitjana anual per persona a Espanya des de 2008 a 2020

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

La renda mitjana anual per persona l'any 2008 era de 10.700€ i s'incrementa en prop menys d'un miler d'euros al 2009. Durant els següents anys, la renda mitjana disminueix, coincidint amb els pitjors anys de la crisi econòmica del 2007, situant-se en 10.400€ l'any 2015. Fins que Espanya no es va començar a recuperar econòmicament de la crisi, la renda no van tenir una tendència alcista, arribant al seu màxim l'any 2020, quan la renda mitjana anual és de 12.300€.

Per tal de veure si aquest augment de riquesa ha repercutit igual en tota la població, s'ha estudiat l'evolució de la taxa del risc de pobresa.

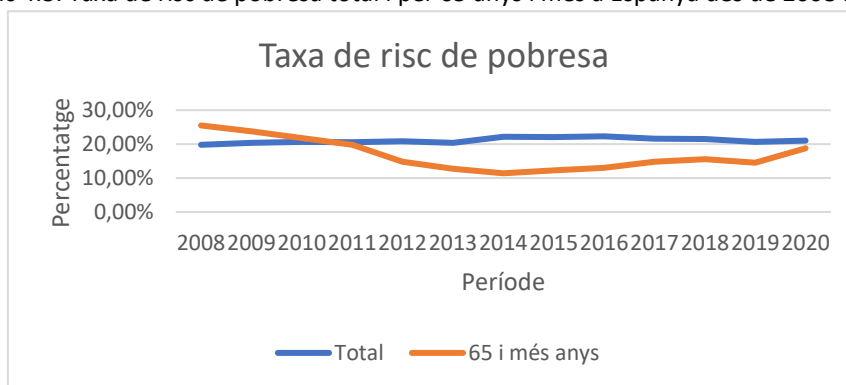
El llindar del risc de pobresa es calcula a partir de la distribució de la riquesa de l'any anterior, de manera que l'Eurostat el fixa com el 60% de la mediana dels ingressos de la unitat de consum per persona (INE, 2019). S'utilitza la mediana, ja que és un valor que depèn del nivell

de renda i de com es distribueix la renda entre la població. Per fixar el valor del llindar de pobresa es tenen en compte quantes persones viuen en la llar i quines edats tenen.

La taxa de risc de pobresa és el percentatge de persones que viuen en llars en les quals la seva renda total anual està per sota del llindar de pobresa. El llindar de pobresa és un límit que si algun individu es troba en ell o per sota no pot accedir a unes condicions de vida considerades adequades en la societat d'estudi.

En el següent gràfic es representa la taxa de risc de pobresa total i pel grup d'edat de 65 anys i més. S'ha fet per poder estudiar si l'augment de gent vella i l'increment del risc de pobresa pel mateix grup tenen relació.

Gràfic 4.5. Taxa de risc de pobresa total i per 65 anys i més a Espanya des de 2008 a 2020

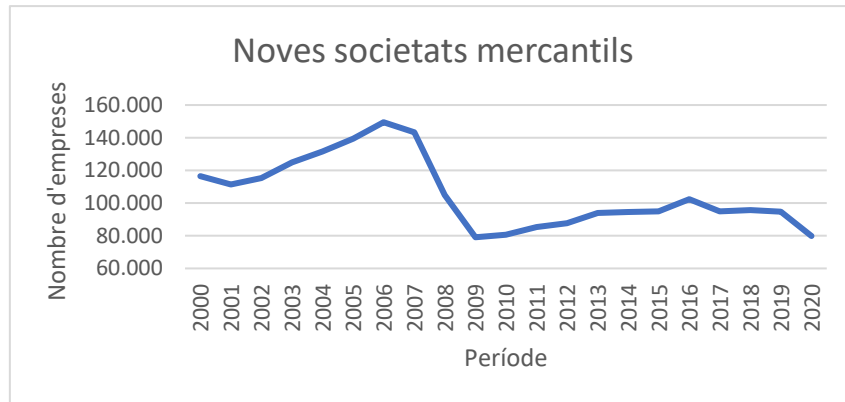
Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

La taxa de risc de pobresa per la població total s'ha mantingut al voltant del 20%, per tant, una de cada cinc persones a Espanya ha tingut dificultats econòmiques. Tot i l'augment de la renda mitjana vist anteriorment, la pobresa s'ha mantingut. El grup d'edat comprès per la població major de 64 anys ha tingut una evolució diferent del total de la població, va disminuir la seva taxa de risc de pobresa significativament durant els anys de la crisi, passant d'un 25% el 2008 a un 12% el 2014, però va augmentant el risc de pobresa durant els anys posteriors fins a arribar al 20% el 2020. En l'últim any, s'ha incrementat un 5% aquesta taxa arran de la crisi provocada per la COVID-19.

4.2. Indicadors d'activitat econòmica i mercat de treball

En primer lloc, com a indicador de l'activitat econòmica a Espanya s'analitza la creació de noves societats mercantils. Aquestes dades es publiquen en l'Estadística de Societats Mercantils que fa l'INE amb l'objectiu de recollir informació sobre les societats constituïdes, de les societats dissoltes i de les modificacions de capital (INE, 2012).

Gràfic 4.6. Noves societats mercantils creades a Espanya al segle XXI

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

Les noves societats mercantils creades anualment han anat variant al llarg del segle XXI. El 2000 es van fundar aproximadament 120.000 empreses. Aquest nombre va anar augmentant fins a 150.000 el 2007. Arran de la crisi econòmica, el total de noves empreses creades va anar disminuint fins a 80.000 l'any 2009. Amb la recuperació econòmica el nombre de noves societats va anar augmentant lleugerament fins a situar-se al voltant de 100.000. L'any 2020, el primer amb la COVID-19, es van fundar 80.000 noves societats mercantils, 20.000 menys que l'any anterior.

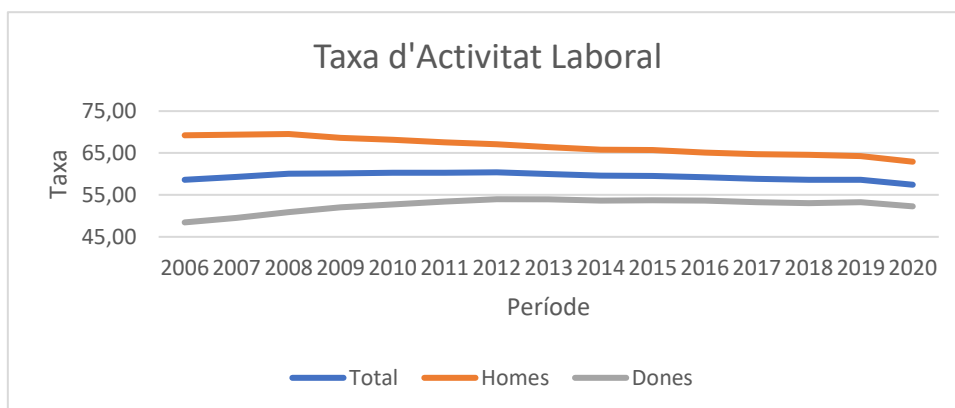
A continuació s'analitzen dos indicadors que fan referència al mercat laboral, que són la taxa d'activitat i la taxa d'atur. Aquestes dades s'obtenen a partir de l'Enquesta de Població Activa que publica l'INE, que ofereix dades trimestrals i anuals sobre el mercat laboral a Espanya.

La taxa d'activitat indica el nivell d'ocupació del territori d'estudi i és el quocient entre la població activa, que és aquella que treballa o en busca activament, i la població total en edat de treballar, és a dir, la major de 16 anys:

$$Taxa d'activitat^t = \frac{Població activa^t}{P_{+16}^t} * 100$$

En el següent gràfic es pot veure com en el període de 2006 a 2020, la taxa d'activitat és superior en el sexe masculí que en el femení. Els homes tenien una taxa del 70% al 2006, que disminueix progressivament fins al 64% a l'any 2019. Contràriament, la taxa d'activitat femenina augmenta d'un 48% a un 54% durant els primers sis anys de l'estudi i es manté estable la resta del període. A l'any 2020 tant els homes com en dones hi ha una baixada més forta que en els períodes anteriors. Pel que fa a la taxa d'activitat laboral total està als voltants del 60% del 2006 al 2014 i a partir del 2015 disminueix fins a situar-se en el 57,4% l'any 2020.

Gràfic 4.7. Taxa d'activitat total, masculina i femenina a Espanya de 2006 a 2020

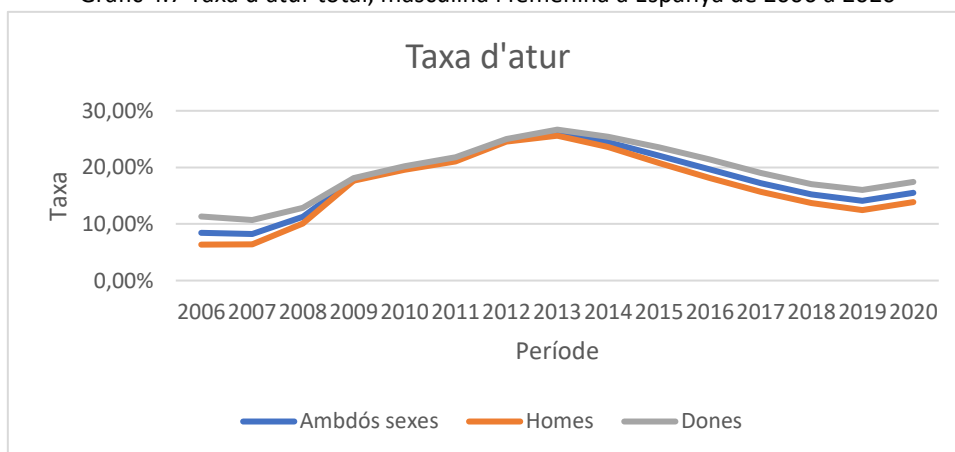

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Per tal d'estudiar quin percentatge d'aquesta població activa està desocupada, s'ha calculat la taxa d'atur. Aquesta taxa es calcula dividint la població aturada per la població activa.

$$Taxa\ d'atur^t = \frac{Població\ aturada^t}{Població\ activa^t} * 100$$

Gràfic 4.7 Taxa d'atur total, masculina i femenina a Espanya de 2006 a 2020

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Les taxes d'atur són superiors en el cas femení que en el masculí en tot el període. Les taxes prèvies a la crisi econòmica eren de l'11% en les dones, del 6% en els homes, i del 8% pel total de la població. Aquestes taxes van créixer fins al 26% i 25% l'any 2014 per dones i homes, respectivament. Amb la recuperació econòmica, la taxa d'atur va anar disminuint fins assolir un 16% en les dones, un 12% en els homes i un 15% en el total a l'any 2019. Tot i així, per aquest any són superiors que en el primer any d'estudi. En l'últim any de la sèrie, el 2020, l'atur va augmentar un 1,5% en tots els casos.

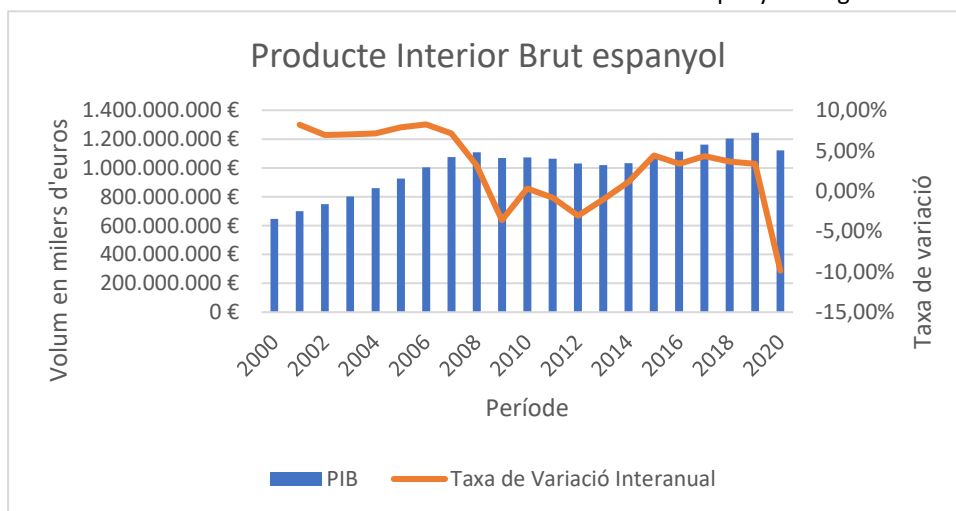
4.3. Indicadors de riquesa i creixement

El Producte Interior Brut (PIB) és un indicador de riquesa i creixement econòmic que descriu el valor monetari de tots els béns i serveis finals que s'han produït en el territori d'estudi i en un temps determinat, en aquest cas l'any. Un bé o servei final és aquell que ja està disponible per a la venda per al consumidor final del producte (INE, 2021).

L'INE publica les dades del PIB anual, que es deriven de la Comptabilitat nacional anual d'Espanya, una estadística que proporciona els principals agregats de l'economia resultants del sistema de comptes nacionals.

En el següent gràfic es representen les dades del PIB a preus de mercat, que és el resultat final de l'activitat productiva de les unitats de producció residents. També s'inclou la taxa de variació anual per poder analitzar el creixement o decreixement de l'economia espanyola.

Gràfic 4.7 Producte Interior Brut i taxa de variació anual a Espanya al segle XXI

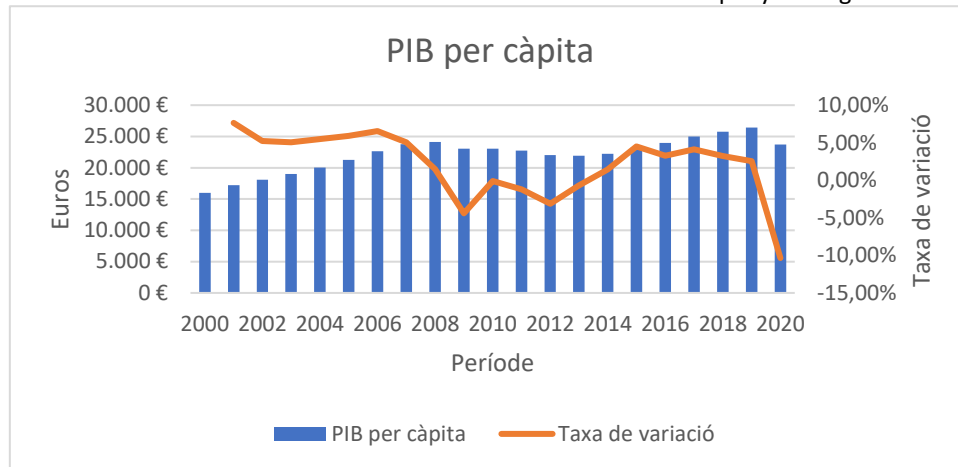
Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

En el gràfic anterior està representat el PIB anual en milers d'euros i la seva taxa de variació, expressada en percentatge. El Producte Interior Brut té una tendència creixent que sol es trenca en els anys posteriors a la crisi econòmica del 2007 i el 2020 arran de la COVID-19. Fins a l'any 2016 no es va recuperar el nivell del PIB previ a la crisi. L'increment durant el període de 2000 a 2019 és d'uns 600 mil milions d'euros.

La taxa de variació també descriu com el PIB té una tendència creixent, exceptuant en el període 2008-2015, quan la taxa de variació és inferior a zero. L'any 2020 és totalment diferent de la resta, ja que va haver-hi una reducció d'un 15% del PIB a causa dels diferents confinaments per pal·liar la COVID-19.

Per tal de relacionar el PIB amb el total de població d'un país, hi ha l'indicador econòmic Producte Interior Brut per càpita que es calcula dividint el PIB pel nombre total d'habitants del territori espanyol.

Gràfic 4.7 Producte Interior Brut i taxa de variació anual a Espanya al segle XXI

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

El PIB per càpita segueix la mateixa tendència que el Producte Interior Brut, creix del 2000 al 2008, decreix fins al 2013 i torna a créixer del 2014 al 2019. L'any 2000, el PIB per càpita era de poc més de 15.000€, aquest va augmentar en gairebé 10.000€ durant els primers 8 anys. No va ser fins el 2017 que es va recuperar aquesta xifra, incrementant-se fins arribar a 26.000€ el 2019. La reducció al 2020 va ser de gairebé 3.000€ per persona.

La taxa de variació descriu com durant els anys anteriors a la crisi econòmica del 2007, tot i que el PIB per càpita creix, ho fa a un ritme constant del 5% anual. A partir del 2007 hi ha un decreixement d'entre un 0,1% i un 5% anual. El creixement no torna a ser positiu fins al 2014, amb un valor d'1,5%, i en els anys posteriors hi ha un augment d'entre el 2,5% i el 5% anual. El 2020 es trenca aquest creixement positiu i passa a ser negatiu, el PIB per càpita decau un 10% pels motius esmentats anteriorment.

5. Comparació de l'evolució demogràfica de les Comunitats Autònomes a Espanya durant el segle XXI

5.2. Mapes

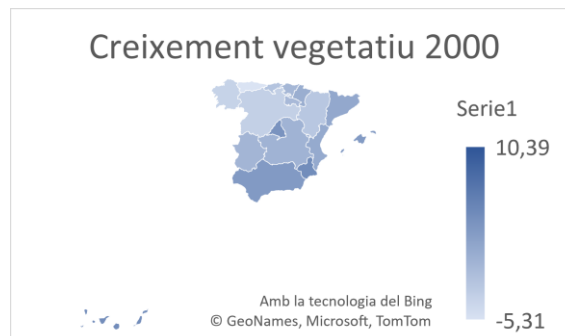
En aquest apartat s'estudiaran els mateixos indicadors demogràfics que en el tercer apartat del treball per cada Comunitat Autònoma d'Espanya i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla. Concretament, s'analitzaran les dades referents al primer any del segle, el 2000, a la meitat del període d'estudi, el 2010 i l'últim any disponible, el 2020, per tal de veure si hi ha hagut diferències al llarg del temps.

En primer lloc, es representa un mapa amb els valors de cada indicador segons la Comunitat Autònoma. Analitzant l'evolució de cada mapa es poden veure els canvis en els valors d'aquell indicador des de principi del segle XXI fins a l'actualitat.

En segon lloc, per cada any considerat, es representen les diferències entre els valors de l'indicador per cada Comunitat Autònoma respecte a la mitjana nacional. D'aquesta manera es pot visualitzar quines Comunitats Autònomes van tenir un comportament més diferenciat respecte al conjunt d'Espanya.

El saldo vegetatiu de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

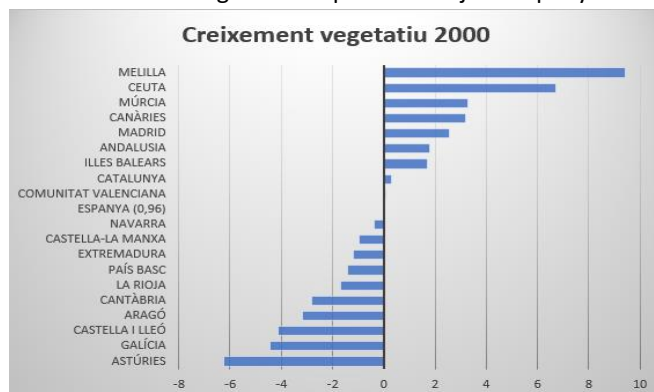
Gràfic 5.1 Mapa del creixement vegetatiu del 2000

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya el creixement vegetatiu va ser del 0,96 per mil. En el següent gràfic es representen les diferències entre el creixement vegetatiu de cada Comunitat Autònoma i Espanya.

Gràfic 5.2 Creixement vegetatiu respecte la mitjana espanyola del 2000

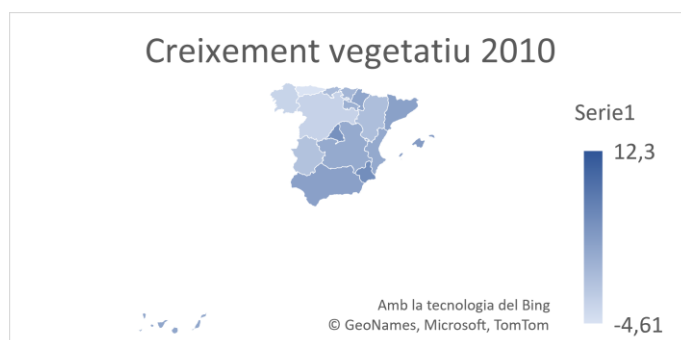

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un creixement més alt, destaquen Melilla i Ceuta amb unes diferències del 9,43 i 6,42 per mil respecte a la mitjana nacional, seguides de Múrcia i Canàries, amb valors al voltant del 3 per mil.

Pel que fa a les regions que van tenir un creixement vegetatiu més baix van ser Astúries, que decreix un 6 per mil més respecte a la taxa nacional, seguida de Galícia i Castella i Lleó, que presenten una diferència del 4 per mil amb Espanya.

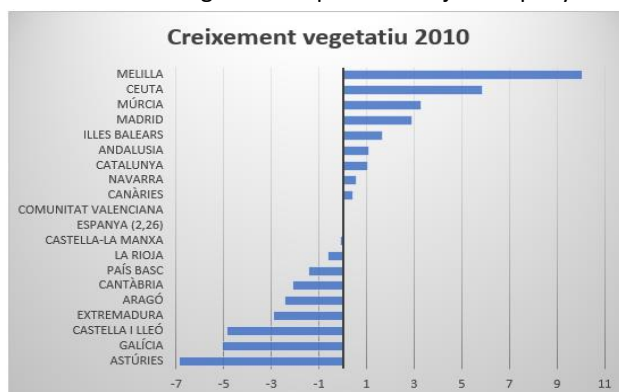
Gràfic 5.3 Mapa del creixement vegetatiu del 2010

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 són semblants a les anteriors, en quant a valors mínims i màxims de creixement vegetatiu anual en les Comunitats Autònomes.

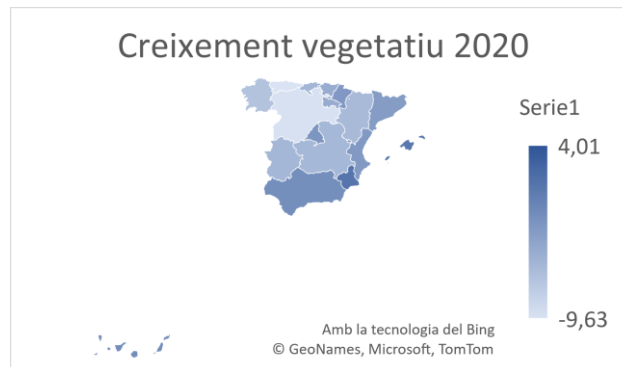
Gràfic 5.4 Creixement vegetatiu respecte la mitjana espanyola del 2010

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser del 2,26 per mil, les regions on hi va haver un creixement vegetatiu més alt van ser altre cop Melilla i Ceuta, amb valors un 10 i un 6 per mil superiors a Espanya, respectivament, seguides de Múrcia i Madrid, amb un creixement un 3 per mil més alt. Quant a les Comunitats on el creixement vegetatiu és més petit, es troben Astúries, amb una diferència d'un 7 per mil respecte a Espanya, i Castella i Lleó i Galícia, que també registren valors negatius, inferiors en un 5 per mil a la mitjana nacional.

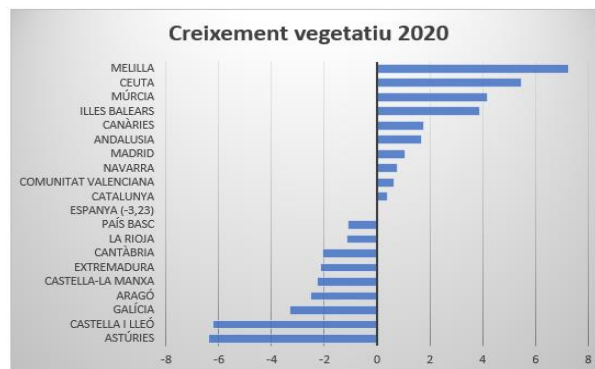
Gràfic 5.5 Mapa del creixement vegetatiu del 2020

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 ja s'observen canvis en el rang de valors pel creixement vegetatiu de les Comunitats Autònomes, ja que el màxim es situa en 4,01 per mil, bastant més baix que el creixement màxim dels anys anteriors i el mínim és aproximadament el doble que el 2000 i 2010.

Gràfic 5.6 Creixement vegetatiu respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de -3,23 per mil, es pot observar que de nou Melilla i Ceuta presenten les majors diferències, amb valors superiors en un 7,24 i en un 5,47 per mil, respectivament, seguides de Múrcia i les Illes Balears, que superen la mitjana nacional en un 4 per mil. Totes aquestes Comunitats Autònomes tenen un creixement vegetatiu positiu. En canvi, a Astúries i Castella i Lleó el decreixement vegetatiu és el que presenta majors diferències respecte a Espanya, amb unes taxes un 6 per mil inferiors, seguides de Galícia que decreix un 3,3 per mil més que el conjunt d'Espanya.

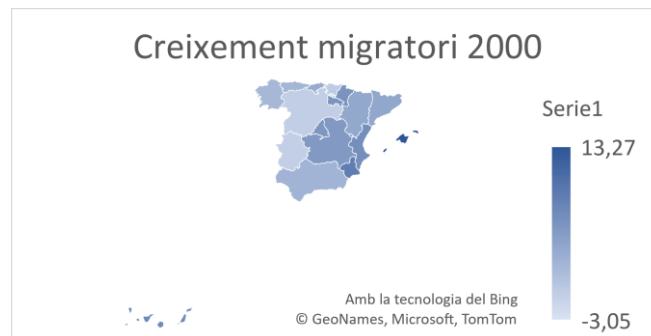
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual del creixement vegetatiu des de 2000 fins a 2020, no es comencen a veure valors negatius fins a l'any 2017, mentre que en el cas de les Comunitats Autònomes aquest fet ja es produeix en algunes regions tant a l'any 2000 (Astúries, Galícia, Castella i Lleó, Aragó, Cantàbria, La Rioja, País Basc, Extremadura i Castella La Manxa) com a l'any 2010 (Astúries, Galícia, Castella i Lleó, Extremadura i Aragó).

A més, hi ha algunes Comunitats Autònomes que tenen un creixement vegetatiu negatiu en els tres anys estudiats: Astúries, Galícia, Castella i Lleó, Extremadura i Aragó.

En canvi, al 2020, encara que la mitjana nacional és negativa, hi ha algunes Comunitats Autònomes que tenen un creixement vegetatiu positiu (Illes Balears, Múrcia, Ceuta i Melilla). Aquestes quatre Comunitats Autònomes registren valors positius en els tres anys analitzats.

El saldo migratori de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

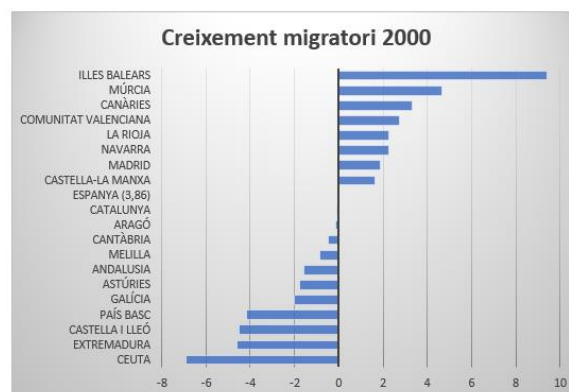
Gràfic 5.7 Mapa del creixement migratori del 2000

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya el creixement migratori va ser del 3,86 per mil. En el següent gràfic es representen les diferències entre el creixement migratori de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.8 Creixement migratori respecte la mitjana espanyola del 2000

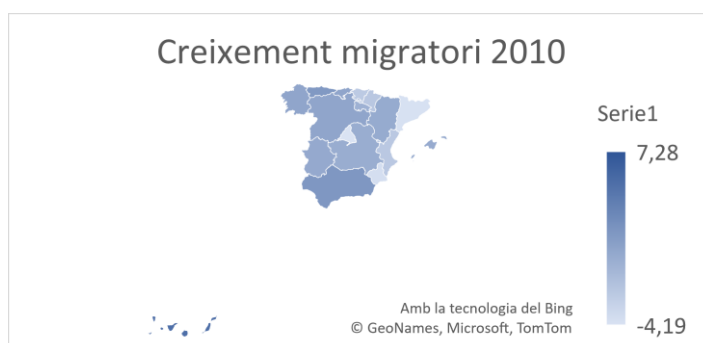

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un creixement migratori més alt, destaquen les Illes Balears i Múrcia, amb unes diferències del 9,41 i 4,66 per mil respecte a la mitjana nacional, respectivament, seguides de Canàries i la Comunitat Valenciana, amb valors al voltant d'un 3 per mil més alts.

Pel que fa a les regions que van tenir un creixement migratori negatiu més baix van ser Ceuta, que decreix un 6,91 per mil més respecte a la taxa nacional, seguida d'Extremadura i Castella i Lleó, que presenten una diferència de 4,6 i 4,5 per mil, respectivament, amb Espanya.

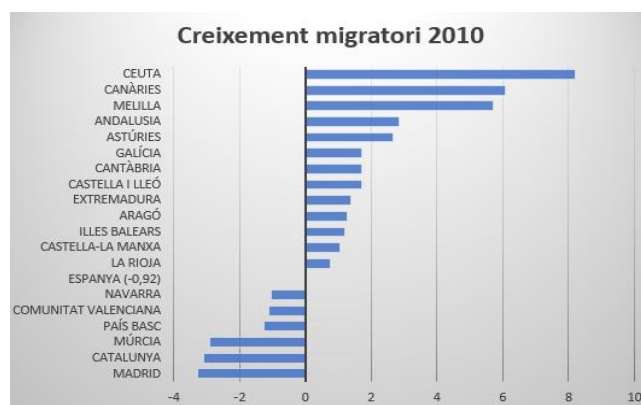
Gràfic 5.9 Mapa del creixement migratori del 2010

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 són diferents de les anteriors, pel que fa als valors mínims i màxims de creixement migratori anual en les Comunitats Autònomes, sobretot en el seu màxim.

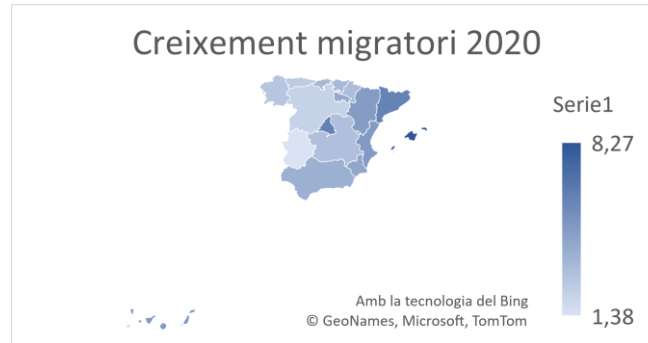
Gràfic 5.10 Creixement migratori respecte la mitjana espanyola del 2010

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de -0,92 per mil, les regions on hi va haver un creixement migratori més alt van ser Ceuta, Canàries i Melilla, amb valors un 8,2, un 6,09 i un 5,72 per mil superiors a Espanya, respectivament, seguides d'Andalusia i Astúries, amb un creixement un 3 per mil més alt. Respecte a les Comunitats on el creixement migratori és més petit que la mitjana estatal, es troben Madrid, Catalunya i Múrcia, amb una diferència d'un -3,27, -3,09 i -2,89 per mil, respectivament, i País Basc, la Comunitat Valenciana i Navarra que també registren valors negatius, inferiors en un 1 per mil a la mitjana nacional.

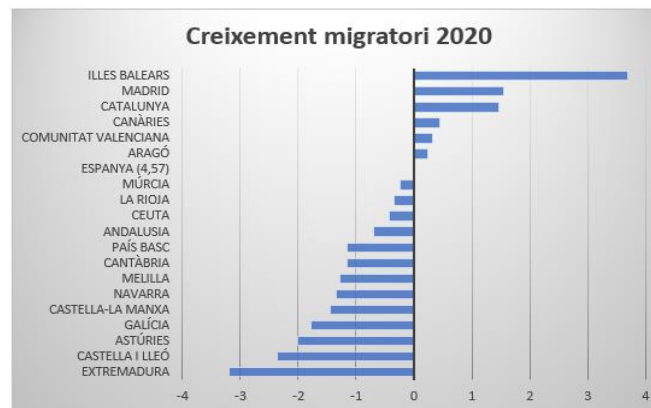
Gràfic 5.11 Mapa del creixement migratori del 2020

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen canvis en el rang de valors pel creixement migratori de les Comunitats Autònomes, ja que el seu mínim es situa a 1,38 per mil. Per tant, totes les Comunitats Autònomes tenen un creixement migratori positiu, contràriament al 2000 i 2010.

Gràfic 5.12 Creixement migratori respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En quant a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 4,57 per mil, es pot observar que les Illes Balears presenta la diferència més gran, amb un valor de 3,7 per mil, seguides de Madrid i Catalunya, que superen la mitjana nacional en un 1,5 per mil. En canvi, a Extremadura, Castella i Lleó i Astúries el decreixement migratori és el que presenta majors diferències respecte a Espanya, amb unes taxes inferiors en un 3,19, un 2,35 i un 2 per mil, respectivament.

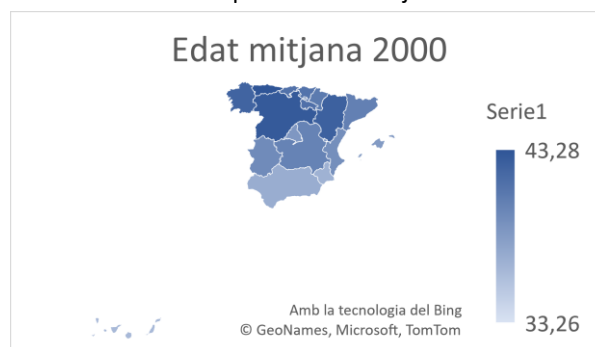
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual del creixement migratori des de 2009 fins a 2015 es poden veure valors negatius. En el cas de les Comunitats Autònomes aquest fet ja es produeix en algunes regions tant a l'any 2000 (Ceuta, Extremadura, Castella i Lleó, País Basc, Galícia, Astúries, Andalusia, Melilla, Cantàbria, Aragó i Catalunya) com al 2020 (Extremadura, Castella i Lleó, Astúries, Galícia, Castella-La Manxa, Navarra, Melilla, Cantàbria, País Basc, Andalusia, Ceuta, La Rioja i Múrcia).

A més, sol hi ha hagut una Comunitat Autònoma, el País Basc, que ha tingut un creixement migratori negatiu en els tres anys estudiats. Les que han tingut un creixement positiu en els tres anys han estat els dos arxipèlags, les Illes Canàries i les Balears.

En canvi, al 2010, encara que la mitjana nacional és negativa, hi ha algunes Comunitats Autònomes que tenen un creixement migratori positiu (Ceuta, Canàries, Melilla, Andalusia, Astúries, Galícia, Cantàbria, Castella i Lleó, Extremadura, Aragó, Illes Balears, Castella-La Manxa i La Rioja).

L'edat mitjana de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

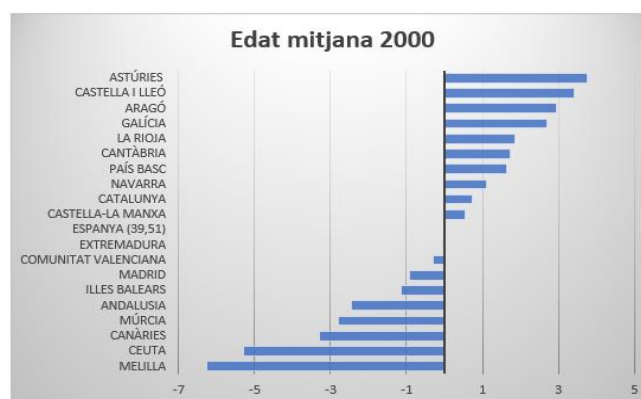
Gràfic 5.13 Mapa de l'edat mitjana del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya l'edat mitjana va ser de 39,51 anys. En el següent gràfic es representen les diferències entre l'edat mitjana de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.14 Edat mitjana respecte l'espanyola 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una edat mitjana més alta destaquen Astúries, Castella i Lleó, Aragó i Galícia, amb unes diferències de 3,77, 3,4, 2,95 i 2,71 anys respecte a la mitjana nacional.

Pel que fa a les regions que van tenir una edat mitjana més baixa van ser Melilla i Ceuta, amb una edat mitjana inferior en 6,25 i 5,28 anys, respectivament, a la mitjana nacional, seguides per Canàries, Múrcia i Andalusia amb 3,3 anys, 2,78 anys i 2,44 anys de diferència.

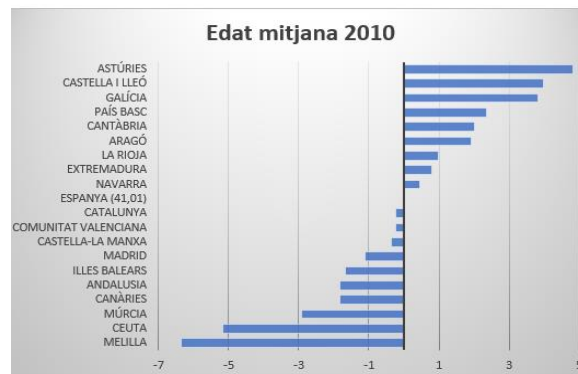
Gràfic 5.15 Mapa de l'edat mitjana del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les edats mitjanes de les diferents Comunitats Autònomes d'Espanya l'any 2010 són majors que deu anys enrere, aproximadament en dos anys i mig tant en el seu màxim com en el mínim.

Gràfic 5.16 Edat mitjana respecte l'espanyola 2010

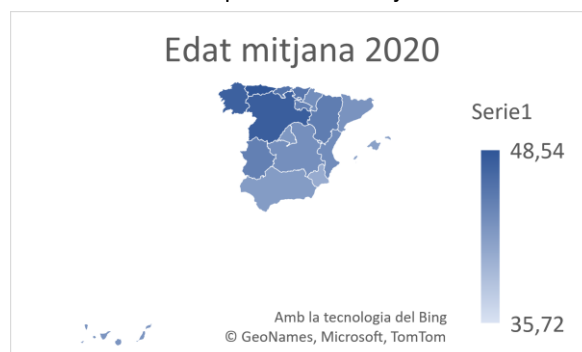

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 41,01 anys, les regions on hi va haver una edat mitjana més alta van ser altre cop Astúries, Castella i Lleó i Galícia, amb una edat de 4,81, 3,97 i 3,82 anys, respectivament, més alta que la mitjana nacional.

Altre cop Melilla, Ceuta i Múrcia i Canàries són les regions més joves, amb valors inferiors en 6,34, 5,17, i 2,92 anys a Espanya, respectivament.

Gràfic 5.17 Mapa de l'edat mitjana del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 encara ha augmentat més l'edat mitjana de la població espanyola respecte als anys anteriors. La Comunitat Autònoma amb una edat mitjana més baixa es troba en els 35,72 anys, un any més que al 2010. Pel que fa al màxim, és de 48,54 anys, tres anys més que en el 2010.

Gràfic 5.18 Edat mitjana respecte l'espanyola 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

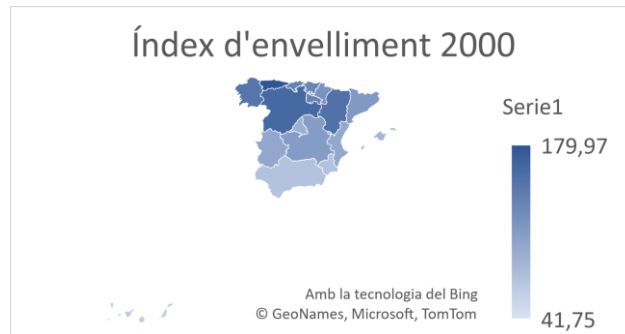
Quant a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 43,58 anys, es pot observar que de nou Astúries, Castella i Lleó i Galícia presenten les majors diferències, amb valors superiors en 4,96, 4,15 i 3,9 anys, respectivament, seguides de Cantàbria i el País Basc, que superen la mitjana nacional en 2 anys. Pel que fa als valors més petits, tornen a ser a Melilla i Ceuta, amb edats inferiors en 7,86, i 5,64 anys, seguides de Múrcia, amb 2,83 anys menys, respectivament, vers la mitjana espanyola.

En resum, pel conjunt d'Espanya, l'edat mitjana de la població ha augmentat de 39,51 l'any 2000 a 43,58 anys el 2020. Per tant, durant tot el període no ha deixat de créixer i la població s'està envellint.

Les Comunitats Autònomes han seguit el mateix patró en els tres anys d'estudi. Com ja s'ha descrit, sempre han estat les mateixes Comunitats les que han tingut majors diferències respecte la mitjana espanyola. Per tant, hi ha territoris on la població està més envellida (Astúries, Castella i Lleó, Aragó, Galícia, Cantàbria i el País Basc) i altres on aquest envelliment és més moderat (Melilla, Ceuta, Múrcia, Canàries, Illes Balears i Andalusia).

L'Índex d'envelliment de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

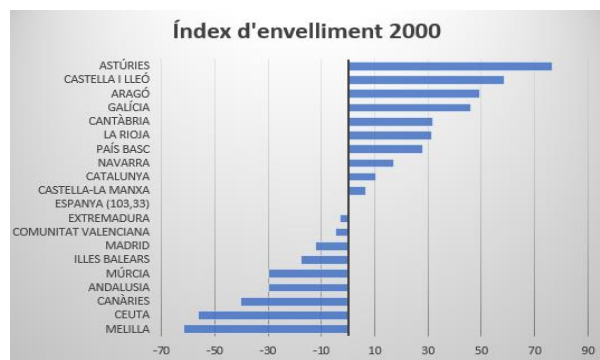
Gràfic 5.19 Mapa de l'índex d'envelliment del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya l'índex d'envelliment és de 103,33. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

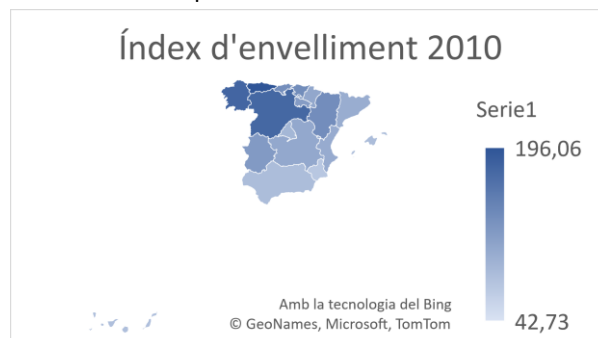
Gràfic 5.20 Índex d'envelliment respecte l'espanyol 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un índex d'envelliment més alt, destaquen Astúries i Castella i Lleó, amb unes diferències de 76,64 i 58,41 respecte a la mitjana nacional, seguides d'Aragó i Galícia, amb valors al voltant d'un 47 per cent més alts. Pel que fa a les regions que van tenir un índex d'envelliment més petit van ser Melilla i Ceuta, amb una diferència respecte a la taxa nacional de -61,58 i de -56,21, respectivament, seguides de Canàries que presenta una diferència de -40,17 amb Espanya.

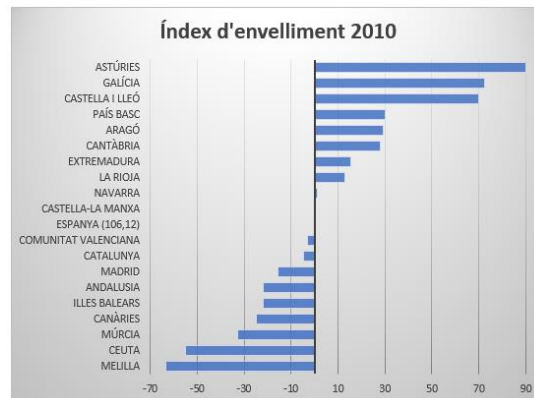
Gràfic 5.21 Mapa de l'índex d'envelliment del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 tenen un mínim semblant a les dades anteriors, però el màxim de l'índex d'envelliment puja de 180 a 196, per tant, alguna Comunitat ha envellit més.

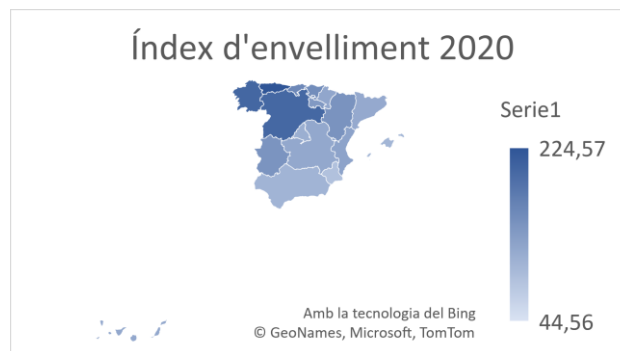
Gràfic 5.22 Índex d'envelliment respecte l'espanyol 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 106,12, les regions on hi va haver un índex d'envelliment més alt van ser Astúries, Galícia i Castella i Lleó, amb valors un 89,93, 72,34 i 69,87 per cent superiors a Espanya, respectivament. Pel que fa a les Comunitats on l'indicador demogràfic és més baix, es troben, altre cop, Melilla i Ceuta, amb una diferència de -63,39 i de -54,92 punts percentuals respecte a Espanya, i també té un índex un 32,83 per cent inferior a la mitjana nacional.

Gràfic 5.23 Mapa de l'índex d'envelliment del 2020

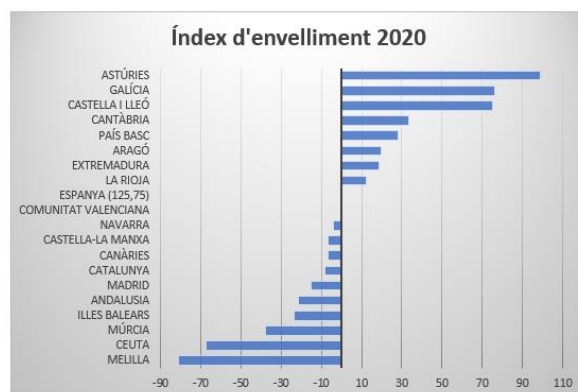

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 es continua observant la tendència a l'alça de l'índex d'envelliment. La Comunitat Autònoma amb un índex menor té un valor de 44,56 i el màxim és de 224,57.

En el següent gràfic es pot veure que pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 125,75, de nou Astúries supera en 98,82 per cent el valor nacional, seguida de Galícia i Castella i Lleó, que presenten unes diferències al voltant de 76,42 punts percentuals. En canvi, a Melilla, Ceuta i Múrcia l'índex és inferior a l'espanyol amb unes diferències de -81,19, -67,37 i -37,89 punts, respectivament.

Gràfic 5.24 Índex d'envelliment respecte l'espanyol 2020

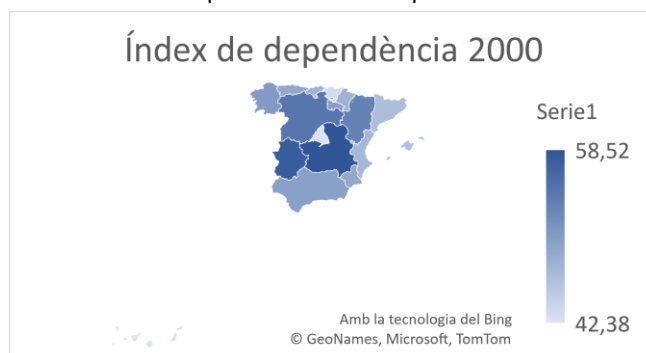
Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure aquest indicador va anar augmentat i ha passat de 103,33 el 2000, a 106,12 el 2010 fins a arribar a 125,75 l'any 2020. Per tant, el nombre de gent vella per cada 100 habitants joves ha augmentat en 20 persones. On s'han produït els canvis més grans, però, és en els valors màxims de les Comunitats Autònomes, que han augmentat des de 180 a 196 entre el 2000 i el 2010 i ha crescut fins a gairebé 225 el 2020.

Hi ha Comunitats Autònomes que han seguit la mateixa tendència durant els tres anys d'estudi, aquelles que sempre han estat per damunt de la mitjana espanyola (Astúries, Galícia, Castella i Lleó, Cantàbria, el País Basc, Aragó i La Rioja) i les que sempre han estat per sota de la mitjana espanyola (Melilla, Ceuta, Canàries, Andalusia, Múrcia, Illes Balears, Madrid i la Comunitat Valenciana).

L'índex de dependència de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.25 Mapa de l'índex de dependència del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya l'índex de dependència va ser de 48,23. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.26 Índex de dependència respecte l'espanyol del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un índex de dependència més alt, destaquen Castella-La Manxa i Extremadura amb unes diferències de 10,85 i 9,84 respecte a la mitjana nacional seguides de Castella i Lleó, Melilla i Aragó, amb 6,51, 5,29 i 5,18 persones dependents més, respectivament. Pel que fa a les regions que van tenir un índex de dependència inferior a la mitjana espanyola, es troben Madrid, Canàries i el País Basc, amb unes 5 persones dependent menys.

Gràfic 5.27 Mapa de l'índex de dependència del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2010 són inferiors a les anteriors, tant respecte al valor màxim com al valor mínim dels índexs de dependència en les Comunitats Autònomes.

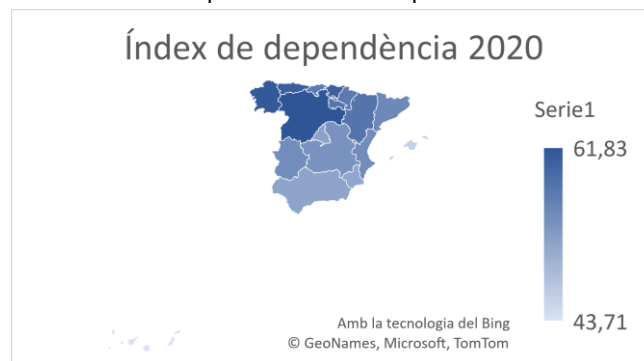
Gràfic 5.28 Índex de dependència respecte l'espanyol del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser del 48,44, les regions on hi va haver un índex de dependència més alt van ser Castella i Lleó, Extremadura i Galícia, amb valors de 6,31, 4,79 i 4,26 superiors a Espanya, respectivament, seguides d'Aragó i Melilla, amb un creixement de 3,6 més alt. Quant a les Comunitats on l'índex de dependència és més petit, es troben les Canàries, les Illes Balears i Madrid, amb 6,86, 5,46 i 3,68 persones dependents menys que al conjunt d'Espanya, respectivament.

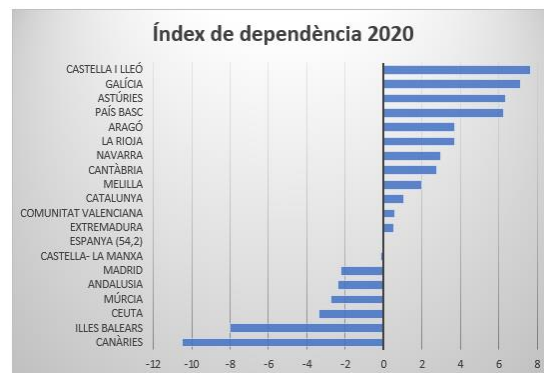
Gràfic 5.29 Mapa de l'índex de dependència del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen canvis en el rang de valors per l'índex de dependència de les Comunitats Autònomes, ja que el màxim es situa en 62,83, bastant més alt que en el 2010, que era de 54,75. Pel que fa a el mínim, ha augmentat en aproximadament dos punts passant del 41,58 al 43,71.

Gràfic 5.30 Índex de dependència respecte l'espanyol del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 54,2, es pot observar que Castella i Lleó, Galícia, Astúries i el País Basc presenten les majors diferències, amb 7,63, 7,14, 6,34 i 6,24 persones dependents més, respectivament. En canvi, a Canàries i a les Illes Balears l'indicador demogràfic presenta ens valors més baixos de tot l'Estat, amb una diferència respecte a la mitjana espanyola de 10,49 i 8,02 persones menys, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, l'índex de dependència des de 2000 fins a 2010 no varia gaire, es manté al voltant de 48 però en la segona dècada creix i al 2020 hi havia 54 persones dependents per cada 100 persones en edat de treballar.

Hi ha Comunitats Autònomes on sempre han tingut un índex de dependència per davall de la mitjana espanyola (Madrid, Canàries i les Illes Balears). Pel que fa a les comunitats que sempre s'han mantingut per sobre de la mitjana estatal es troben Astúries, La Rioja, Galícia, Aragó, Melilla, Castella i Lleó i Extremadura.

Seguidament, s'estudiarà per separat l'índex de dependència juvenil i el senil per observar si segueixen les mateixes tendències. La taxa de dependència juvenil de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.31 Mapa de l'índex de dependència juvenil del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'any 2000 a Espanya la taxa de dependència juvenil va ser de 23,72. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.32 Índex de dependència juvenil respecte l'espanyol del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un índex de dependència juvenil més alt, destaquen Melilla i Ceuta amb unes diferències positives de 14,03 i 10,09. Pel que fa a les regions que van tenir un índex de dependència juvenil més baix van ser Astúries i el País Basc que tenen 6,16 i 5,07 joves per sota de la mitjana estatal.

Gràfic 5.33 Mapa de l'índex de dependència juvenil del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2010 són similars a les anteriors, quant als valors mínims i màxims de l'índex de dependència juvenil anual en les Comunitats Autònomes.

Gràfic 5.34 Índex de dependència juvenil respecte l'espanyol del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser del 23,5, les regions on hi va haver un índex de dependència juvenil més alt van ser Melilla i Ceuta i Múrcia, amb valors superiors en 12,98 i 8,62 joves respecte a Espanya, respectivament. Pel que fa a les Comunitats on l'índex de dependència juvenil és més petit, es troben Astúries, Galícia, Castella i Lleó, amb 6,69, 4,58 i 3,66 joves menys que la mitjana espanyola, respectivament.

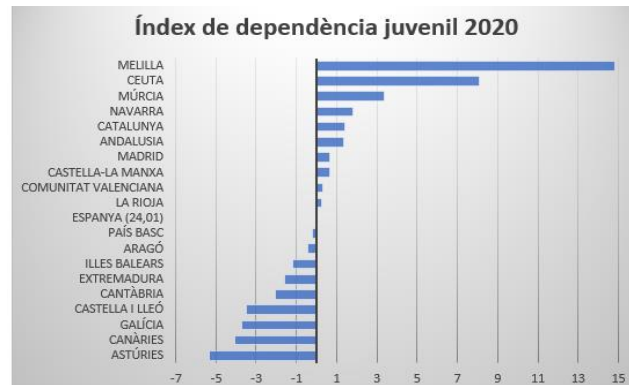
Gràfic 5.35 Mapa de l'índex de dependència juvenil del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen canvis en el rang de valors per l'índex de dependència juvenil de les Comunitats Autònomes, ja que tant el màxim com el mínim han augmentat en uns dos punts.

Gràfic 5.36 Índex de dependència juvenil respecte l'espanyol del 2020

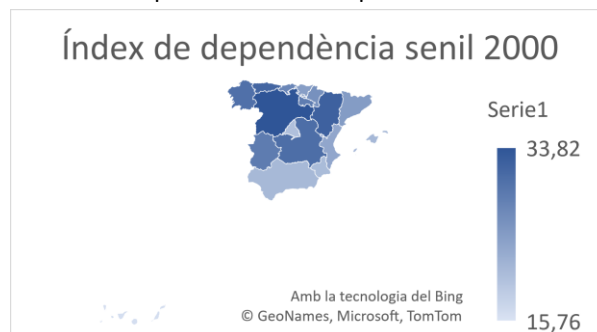
Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Sobre les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 24,01, es pot veure que Melilla, Ceuta i Múrcia presenten les diferències més grans, amb valors superiors en 14,85, 8,07, i 3,39 joves, respectivament. En canvi, els territoris amb un índex de dependència juvenil més baix van ser Astúries, Canàries, Galícia i Castella i Lleó amb una diferència respecte la mitjana espanyola de -5,36, -4,07, -3,71 i -3,47, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual de l'índex de dependència juvenil, des del 2000 fins al 2020 els resultats no varien gaire i entre el 2000 al 2020 augmenta en menys d'una unitat. Per tant, es manté la relació entre gent jove i adults al llarg dels anys. Les Comunitats Autònomes han seguit una tendència similar durant els tres anys estudiats. Hi ha hagut sis territoris on sempre han estat per davall de la mitjana espanyola (Astúries, el País Basc, Galícia, Cantàbria, Castella i Lleó i Aragó). Contràriament, les Comunitats que sempre s'han mantingut per sobre de la mitjana estatal han estat les Illes Balears, Castella-La Manxa, Múrcia, Andalusia, Ceuta i Melilla.

L'índex de dependència senil de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

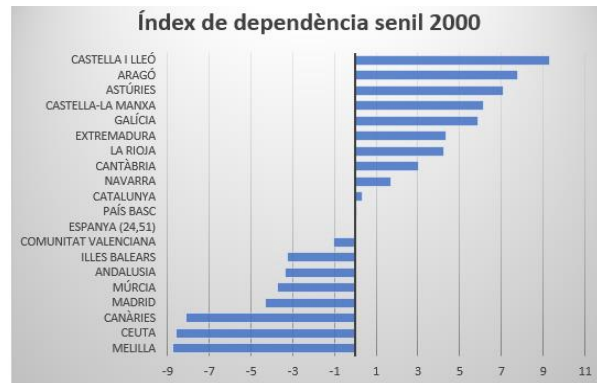
Gràfic 5.37 Mapa de l'índex de dependència senil del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya l'índex de dependència senil va ser de 24,51. En el següent gràfic es representen les diferències d'aquest indicador demogràfic entre cada Comunitat Autònoma i Espanya:

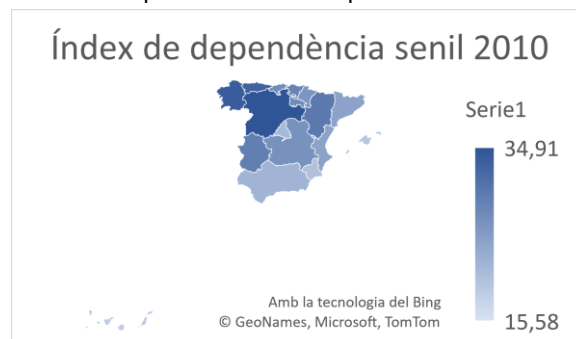
Gràfic 5.38 Índex de dependència senil respecte l'espanyol del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un índex més alt, destaquen Castella i Lleó, Aragó i Astúries amb unes diferències de 9,31, del 7,76 i del 7,09 persones velles respecte a la mitjana nacional, seguides de Castella-La Manxa i Galícia, amb valors al voltant del 6. Pel que fa a les regions que van tenir un índex de dependència senil més baix van ser Melilla, Ceuta i Canàries, amb 8 persones velles menys que el conjunt d'Espanya.

Gràfic 5.39 Mapa de l'índex de dependència senil del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia

Les dades referents del 2010 són semblants a les anteriors, quant als valors mínims i màxims de l'índex de dependència senil anual en les Comunitats Autònomes.

En el següent gràfic, si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 24,94, les regions on hi va haver un índex de dependència senil més alt van ser altre cop Castella i Lleó amb una diferència respecte a la mitjana nacional de 9,97, seguides de Galícia i Astúries amb una diferència de 8,83 i 8,01, respectivament. Melilla, Ceuta i Canàries tornen a encapçalar la llista de menor índex de dependència senil, amb uns valors inferiors en 8,75, 8,58 i 8,1 persones velles respecte al conjunt d'Espanya.

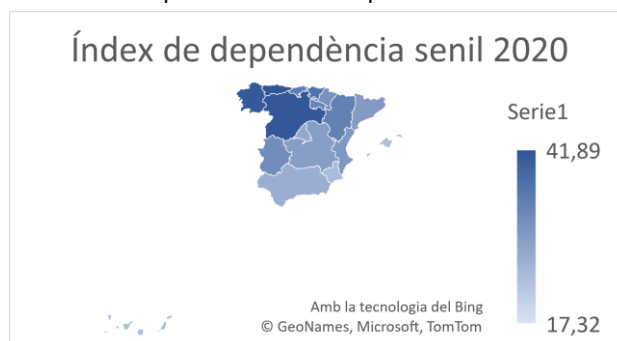
Gràfic 5.40 Índex de dependència senil respecte l'espanyol del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia

El mapa de l'índex de dependència senil pel 2020 queda de la següent manera:

Gràfic 5.41 Mapa de l'índex de dependència senil del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia

Pel 2020 s'observen majors canvis respecte al 2010 que d'aquest any al 2000. El màxim ha augmentat de 34,91 el 2010 fins a 41,89 el 2020. Per tant, hi ha set persones velles més per cada 100 persones adultes.

Gràfic 5.42 Índex de dependència senil respecte l'espanyol del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia

Respecte a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 30,19, es pot observar que de nou Astúries, Castella i Lleó i Galícia presenten les majors diferències, amb valors superiors en 11,7, 11,1 i 10,85 persones velles, respectivament.

En canvi, Melilla i Ceuta tenen els valors més petits, concretament amb 12,87 i 11,48 persones velles menys que la mitjana de l'Estat.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual l'índex de dependència senil va començar a créixer a partir del 2011, per aquest motiu les dades del 2000 i 2010 són paregudes i les del 2020 són més altes.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes vers la mitjana espanyola, els territoris que estan per damunt de la mitjana espanyola durant els tres anys són el País Basc, Navarra, Cantàbria, La Rioja, Extremadura, Galícia, Astúries, Aragó i Castella i Lleó. Són les zones més envellides d'Espanya. Els territoris que sempre han estat per davall són Melilla, Ceuta, Canàries, Madrid, Múrcia, Andalusia i les Illes Balears.

En molts casos hi ha una relació contraposada entre les Comunitats Autònomes que estan per damunt de la mitjana espanyola en l'índex de dependència senil i els del juvenil, i al revés.

L'esperança de vida al néixer de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.43 Mapa de l'esperança de vida en néixer del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'any 2000 a Espanya l'esperança de vida al néixer va ser de 79,34 anys. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquesta edat de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.44 Esperança de vida en néixer del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que van tenir una esperança de vida al néixer superiors a la mitjana estatal, destaquen Castella i Lleó, La Rioja, Navarra i Madrid, amb una diferència de poc més d'un any. En els territoris on hi va haver una menor esperança de vida destaquen Melilla, Canàries, Ceuta i Andalusia amb uns valors inferiors en 2,47, 1,82, 1,26 i 1,17 anys, respectivament.

Gràfic 5.45 Mapa de l'esperança de vida en néixer del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2010 són superiors a les anteriors, pel que fa al valor mínim ha augmentat en 2 anys i el màxim de tres anys, per tant, augmenta la longevitat de la població.

Gràfic 5.46 Esperança de vida en néixer del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 82,07 anys, les regions on hi va haver una esperança de vida en néixer més alta van ser altre cop Navarra i Madrid, amb una diferència respecte la mitjana nacional d'1,61 i 1,32 anys, respectivament. Ceuta i Andalusia lideren les Comunitats amb una esperança de vida en néixer més petita, tenen una diferència vers la mitjana espanyola de 3,55 i 1,31 anys menys.

Gràfic 5.47 Mapa de l'esperança de vida en néixer del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen nombres similars al 2010. Com ja vam veure en l'estudi anual del segle XXI, l'esperança de vida creix fins al 2019, disminuint el 2020 arran de l'excés de mortalitat per la COVID-19.

Gràfic 5.48 Esperança de vida en néixer del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

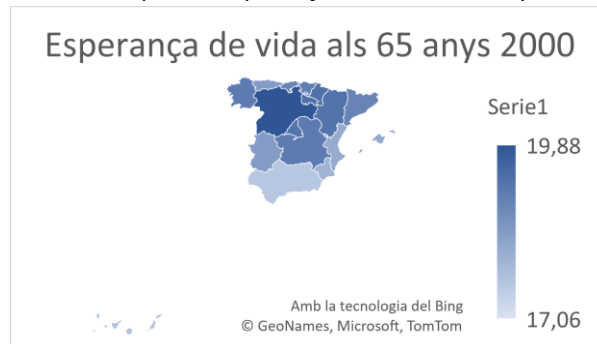
Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 82,34, es pot observar que les Illes Balears, Navarra i Galícia presenten les majors diferències, amb valors superiors en un any. En canvi, Melilla i Ceuta tenen els valors més petits, concretament una diferència vers la mitjana espanyola de 3,44 i 3,07 anys menys, respectivament. Per tant, l'esperança de vida en aquests dos territoris és inferior a la mitjana estatal en poc més de tres anys.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual l'esperança de vida al néixer creix durant tot el període menys el 2020, ja que hi va haver excés de mortalitat a causa de la COVID-19.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes vers la mitjana espanyola hi ha diferències. Melilla, Ceuta, Andalusia, Astúries i Extremadura sempre han estat per davall de la mitjana espanyola. Els territoris que sempre han estat per damunt són el País Basc, Aragó, Navarra, La Rioja i Castella i Lleó.

Seguidament, s'estudiarà l'esperança de vida als 65 anys de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats, queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.49 Mapa de l'esperança de vida els 65 anys del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'any 2000 a Espanya l'esperança de vida al cap de 65 anys va ser de 18,74 anys. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador demogràfic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

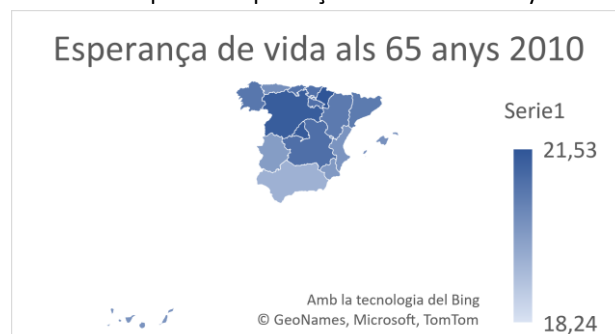
Gràfic 5.50 Esperança de vida als 65 anys del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una esperança de vida més alta als 65 anys, destaca Castella i Lleó amb una diferència d'1,14 anys, seguida de La Rioja, Navarra, Madrid i Aragó amb uns 0,6 anys més que la mitjana nacional. Pel que fa a les regions que van tenir una esperança de vida als 65 anys menor destaquen Melilla, Ceuta, Andalusia i Canàries amb valors inferiors en 1,68, 1,21, 1,12 i 1,05 anys, respectivament, vers la mitjana estatal.

Gràfic 5.51 Mapa de l'esperança de vida els 65 anys del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2010 són diferents de les anteriors, quant als valors mínims i màxims hi ha un increment de poc menys de dos anys.

Gràfic 5.52 Esperança de vida als 65 anys del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser del 20,54 anys, les regions amb una diferència positiva més alta són Navarra, Madrid i Castella i Lleó amb valors de 0,99, 0,88 i 0,81 anys. Ceuta, Melilla i Andalusia tornen a ser els territoris on hi ha una esperança de vida als 65 anys més baixa, concretament de 2,3, 1,45 i 1,15 anys menys, respectivament, vers la mitjana espanyola.

Gràfic 5.53 Mapa de l'esperança de vida els 65 anys del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 no s'observen canvis en el rang de valors per l'esperança de vida als 65 anys de les Comunitats Autònomes per la mateixa raó que en l'esperança de vida al néixer.

En el gràfic posterior estan representades les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 20,42 anys, es pot observar que Galícia, les Illes Balears i el País Basc presenten les diferències més grans, amb uns valors d'1,13, 0,77 i 0,73 anys més, respectivament. En canvi, a Melilla, Ceuta i Castella-La Manxa tenen una esperança de vida inferior a l'espanyola en 2,53, 2,37 i 1,1 anys, respectivament.

Gràfic 5.54 Esperança de vida als 65 anys del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual d'aquest indicador, hi va haver un increment prolongat durant tots els anys menys el 2020 a causa de la COVID-19 com ja s'ha esmentat.

Ceuta, Melilla, Extremadura, Andalusia i Astúries sempre han estat per davall de la mitjana estatal. En canvi, hi ha Comunitats que sempre han estat per damunt (Castella i Lleó, La Rioja, Cantàbria, Navarra, el País Basc i Galícia).

La taxa de mortalitat infantil de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.55 Mapa de la taxa de mortalitat infantil del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'any 2000 a Espanya la taxa de mortalitat infantil era de 4,34 per mil. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador demogràfic de cada Comunitat Autònoma i Espanya i es pot concloure que d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una taxa de mortalitat infantil més elevada destaca Ceuta amb una diferència respecte a la mitjana espanyola de 5,7 per mil, seguida de Múrcia i Canàries amb valors superiors en un 2 per mil. Les Comunitats on la taxa és més baixa són Cantàbria i el País Basc amb una diferència negativa de 2,27 i 1,28 per mil, respectivament.

Gràfic 5.56 Taxa de mortalitat infantil del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

El mapa de la taxa de mortalitat infantil del 2010 queda representat de la següent manera:

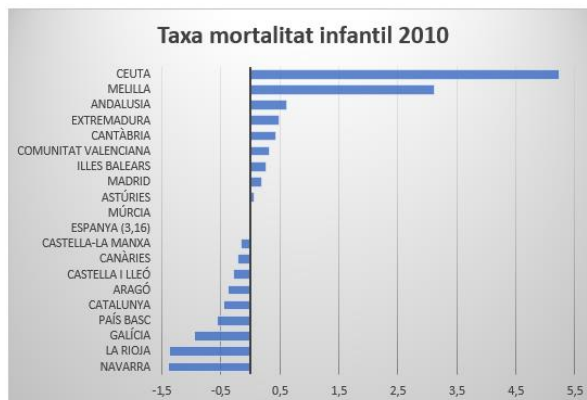
Gràfic 5.57 Mapa de la taxa de mortalitat infantil del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2010 són més baixes que les anteriors, pel que fa als valors mínims i màxims. El mínim ha disminuït un 0,30 per mil i el màxim un 1,40 per mil.

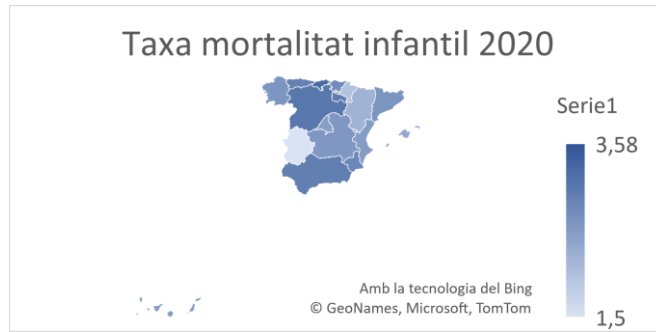
Gràfic 5.58 Taxa de mortalitat infantil del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser del 3,16 per mil, les regions amb una diferència positiva més alta són Ceuta i Melilla amb valors un 5,23 i 3,12 per mil més alts, respectivament. Navarra, La Rioja i Galícia amb valors un 1,39, 1,38 i 0,94 per mil, respectivament, inferiors a la mitjana espanyola són les Comunitats Autònomes amb una taxa de mortalitat infantil més baixa.

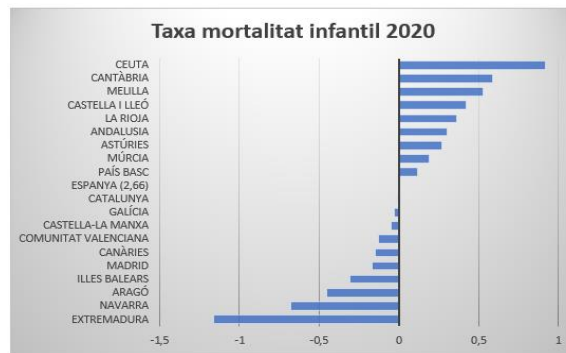
Gràfic 5.59 Mapa de la taxa de mortalitat infantil del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observa la tendència a la baixa de la taxa de mortalitat infantil, passant el seu màxim de 8,39 el 2010 a 3,58 el 2020 i el seu mínim d'1,77 a 1,5 per mil.

Gràfic 5.60 Taxa de mortalitat infantil del 2020

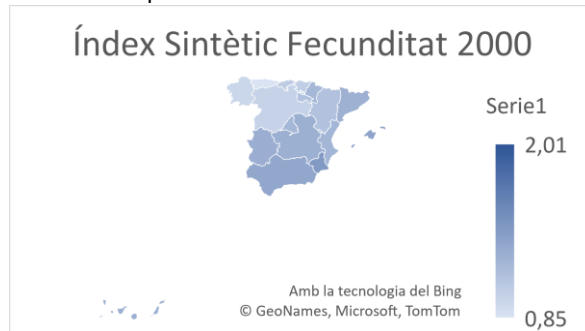
Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 2,66 per mil, es pot observar que, altre cop, Ceuta té la taxa de mortalitat més alta, una diferència de 0,92 per mil amb la mitjana espanyola. Navarra i La Rioja tenen uns valors més baixos, un 1,39 i 1,38 per mil menys, respectivament vers el total. En aquest cas, Múrcia té la mateixa taxa de mortalitat infantil que la mitjana espanyola.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual d'aquest indicador, hi va haver un decreixement al llarg del segle XXI. En els tres anys d'estudi, les Comunitats Autònomes s'han comportat de manera diferenciada menys Ceuta i Melilla que sempre han tingut de les taxes més altes de l'Estat espanyol.

L'índex sintètic de fecunditat de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

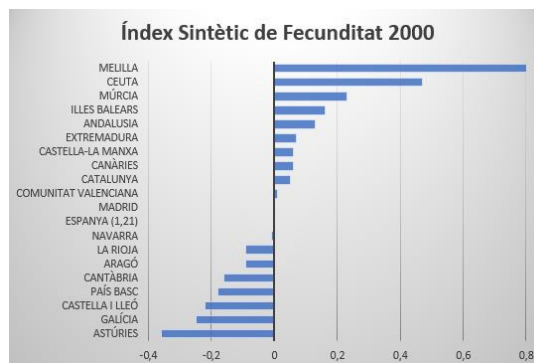
Gràfic 5.61 Mapa de l'índex sintètic de fecunditat del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya el nombre de fills per dona va ser d'1,21. En el següent gràfic es representen les diferències entre l'índex sintètic de fecunditat de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.62 Índex sintètic de fecunditat del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les Comunitats Autònomes que tenen un nombre de fills per dona més alt destaquen Melilla i Ceuta amb una diferència vers la mitjana espanyola de 0,8 i 0,47 fills per dona, respectivament. Els territoris on aquest valor és més baix és a Astúries, Galícia i Castella i Lleó on tenen 0,36, 0,25 i 0,22 fills menys que a la mitjana estatal. Els altres territoris tenen diferències poc pronunciades.

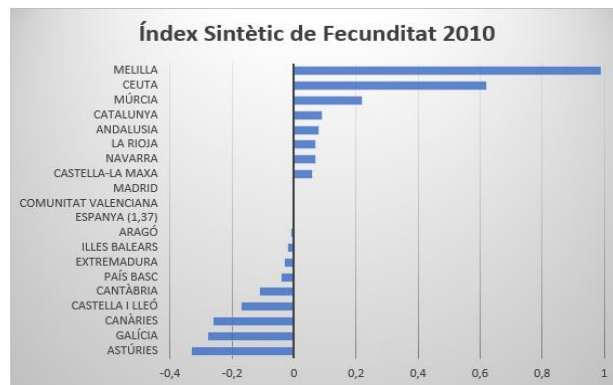
Gràfic 5.63 Mapa de l'índex sintètic de fecunditat del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 són superiors a les anteriors, el seu màxim passa de 2,01 el 2000 a 2,36 el 2010. El mínim també augmenta en 0,19 fills per dona passant de 0,85 a 1,04.

Gràfic 5.64 Índex sintètic de fecunditat del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser d'1,37 fills per dona, les regions on aquest nombre era superior són altre cop Melilla, Ceuta i Múrcia amb una diferència de 0,99, de 0,62 i de 0,22 fills per dona, per tant, aquesta diferència s'ha augmentat respecte al 2000. Astúries i Galícia tornen a ser les Comunitats amb una mitjana de fills per dona més baixa, amb una 0,33 i 0,28 fills menys, respectivament.

Gràfic 5.65 Mapa de l'índex sintètic de fecunditat del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen canvis en la tendència a l'alça del nombre de fills per dona, el 2020 baixa el seu mínim fins a 0,88 i el seu màxim fins a uns 1,67 fills per dona.

Gràfic 5.66 Índex sintètic de fecunditat del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'1,18 fills per dona, es pot observar que de nou Melilla, Ceuta i Múrcia presenten les majors diferències, amb valors superiors en 0,49, 0,33 i 0,27 fills per dona, respectivament. Altrament, Canàries, Astúries i Galícia presenten el menor índex sintètic de fecunditat de l'Estat amb diferències de 0,3, 0,26 i 0,16 fills per dona menys, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual, l'índex sintètic de fecunditat ha variat molt al llarg del segle XXI. Tot i que la mitjana espanyola augmenta del 2000 al 2010, les Illes Balears i Canàries disminueixen els seus valors. Del 2010 al 2020 en totes les Comunitats Autònomes ha disminuït l'índex sintètic de fecunditat, seguint la tendència de la mitjana espanyola.

Les Comunitats que han estat sempre per damunt de la mitjana espanyola són Ceuta, Melilla, Múrcia, Navarra, Catalunya, Castella-La Manxa i Andalusia. En canvi, les que sempre han estat per sota són Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó i Galícia.

L'edat mitjana de maternitat de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.67 Mapa de l'edat mitjana a la maternitat del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

L'any 2000 a Espanya l'edat mitjana de maternitat va ser de 30,74 anys. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.68 Edat mitjana a la maternitat del 2000

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

El País Basc i Navarra són les Comunitats Autònomes amb una edat de maternitat més alta de tot l'Estat espanyol, superant la mitjana estatal en 1,4 i 0,97 anys. Els territoris on es tenen els fills a una edat més primerenca són Ceuta, Melilla i Canàries amb una diferència d'1,49, 1,25 i 1,21 anys menys respecte la mitjana espanyola.

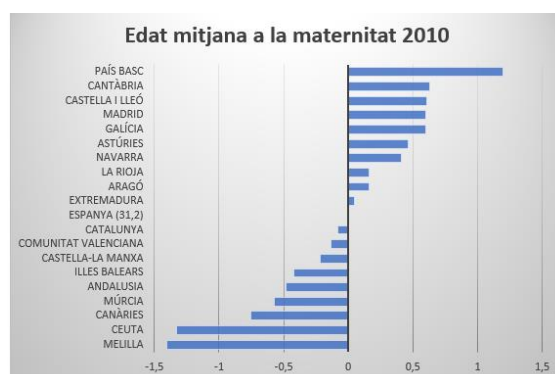
Gràfic 5.69 Mapa de l'edat mitjana a la maternitat del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 són superiors a les anteriors solament per uns mesos de diferència. L'edat mitjana a la maternitat augmenta a mesura que passen els anys.

Gràfic 5.70 Edat mitjana a la maternitat del 2010

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 31,2 anys, les regions on aquesta edat era superior són el País Basc amb una diferència d'1,2 anys, seguida de Cantàbria, Castella i Lleó, Madrid i Galícia amb valors al voltant de 0,6 anys més grans, respectivament. Contràriament, les Comunitats amb l'edat mitjana més jove tornen a ser Melilla, Ceuta i Canàries amb 1,4, 1,33 i 0,75 anys menys, respectivament, vers la mitjana espanyola.

En el mapa següent, encara s'observa un augment en l'edat mitjana a la maternitat més pronunciat pel 2020. El màxim incrementa un poc menys d'un any, però la Comunitat amb una mitjana menor ha augmentat en més d'un any.

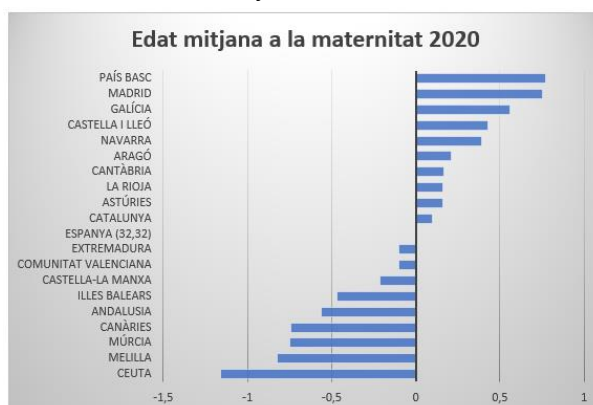
Gràfic 5.71 Mapa de l'edat mitjana a la maternitat del 2020

Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 32,32 anys, es pot observar que el País Basc i Madrid són els territoris amb una edat mitjana de maternitat més alta, 0,77 i 0,75 anys, respectivament, superior a la mitjana espanyola. En el 2020 tornen a liderar les mateixes Comunitats Autònomes l'edat de maternitat més primerenca, Melilla amb 1,4 anys, Ceuta amb 1,33 anys i Canàries amb 0,75 anys menys que pel conjunt d'Espanya.

Gràfic 5.72 Edat mitjana a la maternitat del 2020

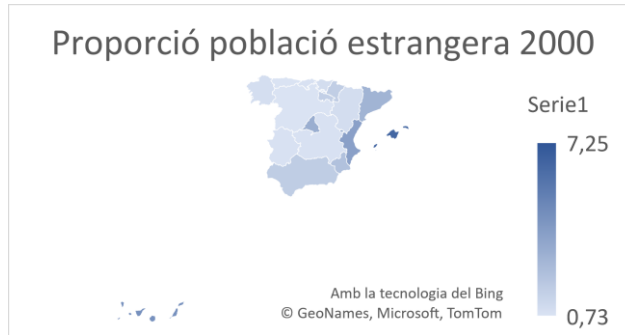
Font: INE, Indicadors demogràfics bàsics. Elaboració pròpia.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual, l'edat mitjana a la maternitat ha augmentat al llarg del període d'estudi. Tot i que la mitjana espanyola augmenta del 2000 al 2010, Aragó i Navarra disminueixen la seva edat mitjana en poc més d'un mes. Del 2010 al 2020 totes les Comunitats Autònomes han augmentat la seva edat a la maternitat, seguint la tendència de la mitjana espanyola.

Les Comunitats que han estat sempre per damunt de la mitjana espanyola són Aragó, Cantàbria, Castella i Lleó, Madrid, Navarra, el País Basc i La Rioja. En canvi, les que sempre han estat per sota són Andalusia, les Illes Balears, Canàries, la Comunitat Valenciana, Múrcia, Ceuta i Melilla.

La proporció de població estrangera de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat en un mapa de la següent manera:

Gràfic 5.73 Mapa de la proporció de població estrangera del 2000

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

A l'any 2000 a Espanya hi havia un 2,28% de població estrangera. En el següent gràfic es representen les diferències per aquest indicador entre cada Comunitat Autònoma i Espanya:

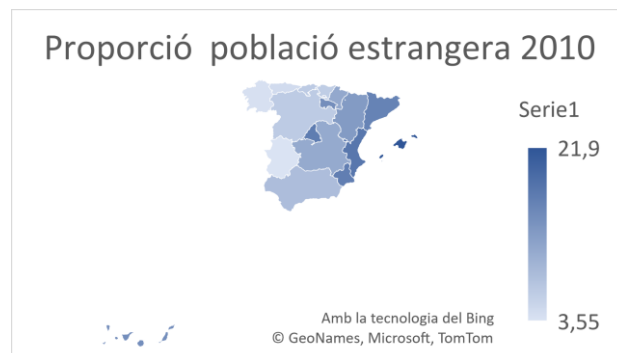
Gràfic 5.74 Proporció de població estrangera del 2000

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

Melilla, les Illes Balears, Canàries i Ceuta són les quatre Comunitats Autònomes amb un percentatge més alt de població estrangera l'any 2000, concretament un 4,97%, un 4,18%, un 2,22% i un 1,77% més que la mitjana espanyola. I les que tenen un percentatge menor són Astúries, Castella i Lleó, Cantàbria i Castella-La Manxa amb aproximadament un 1,48% menys que pel conjunt d'Espanya.

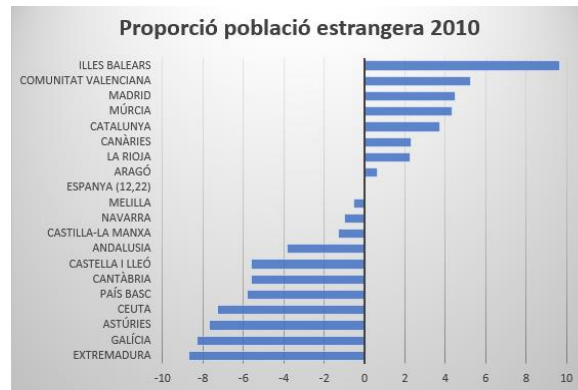
Gràfic 5.75 Mapa de la proporció de població estrangera del 2010

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2010 són molt superiors a les anteriors, el seu màxim passa de 7,25% a un 21,9% i el mínim de 0,73% a un 3,55%. Es va triplicar el percentatge de població estrangera.

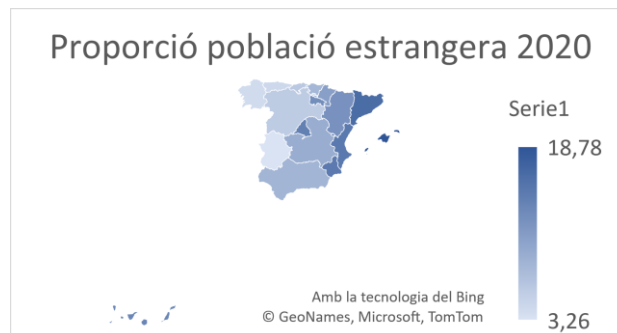
Gràfic 5.76 Proporció de població estrangera del 2010

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2010 va ser de 12,22%, les regions on aquest nombre era superior són les Illes Balears amb una diferència 9,68%, seguits de la Comunitat Valenciana, Madrid, Múrcia i Catalunya amb valors d'entre el 3,7% i el 5,3% més grans. Els territoris amb menys percentatge de població estrangera són Extremadura i Galícia amb una 8% menys, seguides d'Astúries i Ceuta, amb un 7% menys de població estrangera que a Espanya.

Gràfic 5.77 Mapa de la proporció de població estrangera del 2020

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

Pel 2020 el percentatge de població estrangera disminueix, passant a ser el seu màxim un 18,78% i el seu mínim un 3,26%.

Gràfic 5.78 Proporció de població estrangera del 2020

Font: INE, Estadística del padró continu. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'11,45%, es pot observar que altre cop les Illes Balears i Catalunya tenen un percentatge major, amb una diferència respecte al total de 7,33% i de 4,75%. Extremadura, Galícia i Astúries tornen a ser els territoris amb uns percentatge menors, concretament, un 8,19%, 7,28% i 7% inferiors, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual, la proporció de població estrangera varia segons l'estat de l'economia d'aquell moment. En els tres anys estudiats, els territoris on hi ha més estrangers són les zones mediterrànies i la capital de l'Estat.

5.2. Anàlisi clúster

En primer lloc, s'ha elaborat una anàlisi clúster seleccionant 3 clústers, incloent-hi les dades de totes les Comunitats Autònomes i de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla.

Pels tres anys estudiats, 2000, 2010 i 2020 el tercer clúster està format per Ceuta i Melilla mentre que les Comunitats Autònomes queden repartides entre el primer i segon clúster.

Aquesta selecció no permet diferenciar entre aquelles Comunitats Autònomes que han tingut un comportament similar al conjunt d'Espanya i aquelles que tenen unes característiques diferenciades (més/menys envelliment, major/menor creixement natural i migratori, major/menor esperança de vida, major/menor fecunditat, major/menor dependència i major/menor percentatge de població estrangera).

Per tant, es decideix fer l'anàlisi clúster mantenint el nombre de clústers en 3 però sense incloure les dades de Ceuta i Melilla. Aquestes dues ciutats autònomes representen un percentatge molt petit de la població a Espanya, al voltant d'un 0,35%, tanmateix, tal com s'ha vist en els mapes i gràfics de l'apartat 5.1 tenen un comportament molt diferenciat de la resta de Comunitats Autònomes i del conjunt d'Espanya.

Per analitzar els resultats dels 3 clústers obtinguts per cada un dels anys estudiats s'inclou:

- mapa de la distribució de les Comunitats Autònomes segons el clúster al qual pertanyen
- valors centrals per cada indicador demogràfic en els 3 clústers
- Comunitat Autònoma representativa de cada clúster, és a dir, aquella en què els seus indicadors tenen els valors més semblants als valors centrals del clúster.

També s'inclouen els valors de cada indicador demogràfic pel conjunt d'Espanya, per tal de comparar els resultats dels clústers amb les dades espanyoles.

Els resultats per l'any 2000 són:

Gràfic 5.79 Gràfic dels resultats del clúster del 2000

Font: Elaboració pròpia.

Els valors centrals per cada clúster i el valor pel conjunt d'Espanya són:

Taula 5.1 Valors centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2000

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Creixement vegetatiu	2,97	-1,19	-0,12	0,96
Creixement migratori	7,57	3,19	2,38	3,86
Edat mitjana	37,51	41,41	39,76	39,51
Índex envelliment	78,92	137,05	105,27	103,33
Taxa dependència total	46,96	48,62	58,08	48,23
Taxa dependència juvenil	26,33	20,61	28,30	23,72
Taxa dependència senil	20,62	28,01	29,77	24,51
Esperança de vida al naixement	78,26	79,85	79,54	79,34
Esperança de vida als 65 anys	17,94	19,17	18,80	18,74
Taxa mortalitat infantil	5,29	3,81	4,47	4,34
Índex sintètic fecunditat	1,33	1,08	1,28	1,21
Edat mitjana maternitat	30,15	31,28	30,39	30,74
Proporció població estrangera	3,76	1,47	0,81	2,28
Comunitat Autònoma representativa	Múrcia	La Rioja	Castella-La Manxa Extremadura	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Illes Balears, Canàries, Comunitat Valenciana	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Catalunya, Galícia, Madrid, Navarra, País Basc, La Rioja	Castella-La Manxa, Extremadura	

Font: Elaboració pròpia.

Analitzant els resultats dels clústers per l'any 2000, es pot veure que en el clúster 2 hi ha les Comunitats Autònomes que tenen l'edat mitjana més alta i l'índex d'envelliment més gran, juntament amb un menor índex sintètic de fecunditat i una major edat mitjana a la maternitat.

Quant a la taxa de dependència, en aquest clúster s'observa la diferència més gran entre la taxa juvenil i senil, sent més elevada aquesta última. A més, és el clúster on les seves poblacions perden més habitants a causa de la diferència entre naixements i defuncions. D'altra banda aquests territoris tenen també els millors indicadors de mortalitat, tan referents a l'esperança de vida com a la mortalitat infantil. Els indicadors de migracions mostren que serien poblacions amb uns nivells mitjans de població estrangera i immigració.

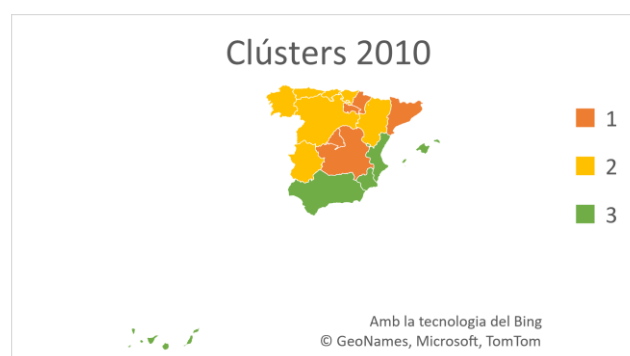
En canvi, en el clúster 1 es veu un comportament oposat, els indicadors mostren una població més jove, ja que tant l'edat mitjana com l'índex d'envelliments són menors i la taxa de dependència juvenil supera a la senil. També es registra una intensitat més alta de la fecunditat i a una edat mitjana una mica més jove. En el cas de la mortalitat, aquestes Comunitats Autònomes tenen unes esperances de vida més baixes i una mortalitat infantil més alta. Són les úniques poblacions que tenen un creixement vegetatiu positiu i també les que presenten un major creixement migratori i un major percentatge de població estrangera.

El clúster 3 presenta els valors intermedis en gairebé tots els indicadors. Com a fets diferenciats, serien les Comunitats Autònomes amb una major taxa de dependència total, però repartida de manera igual entre dependència juvenil i senil. També són les poblacions amb un creixement migratori i una població estrangera menors.

Pel que fa al conjunt d'Espanya, alguns dels seus indicadors són molt semblants als del clúster 3: edat mitjana, índex d'envelliment, esperances de vida, taxa de mortalitat infantil, índex sintètic de fecunditat i edat mitjana a la maternitat. En canvi, el creixement migratori i la població estrangera s'assemblen més als valors obtinguts pel clúster 2, igual que les taxes de dependència.

Els resultats per l'any 2010 són:

Gràfic 5.80 Gràfic dels resultats del clúster del 2010

Font: Elaboració pròpia.

Els valors centrals per cada clúster i el valor pel conjunt d'Espanya són:

Taula 5.2 Valors centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2010

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Creixement vegetatiu	3,02	-1,4	3,56	2,26
Creixement migratori	-2,03	0,39	0,32	-0,92
Edat mitjana	40,95	43,82	39,32	40,34
Índex envelliment	104,92	153,89	85,23	106,12
Taxa dependència total	49,21	51,40	45,74	48,44
Taxa dependència juvenil	24,02	20,45	24,74	23,50
Taxa dependència senil	25,19	30,95	21,00	24,94
Esperança de vida al naixement	83,00	81,98	81,38	82,07
Esperança de vida als 65 anys	21,09	20,65	19,93	20,54
Taxa mortalitat infantil	2,52	2,99	3,36	3,16
Índex sintètic fecunditat	1,43	1,23	1,37	1,37
Edat mitjana maternitat	31,37	31,73	30,73	31,20
Proporció població estrangera	13,86	6,36	15,77	12,22
Comunitat Autònoma representativa	Catalunya	Cantàbria	Illes Balears	
Comunitats Autònomes del clúster	Castella-La Manxa, Catalunya, Madrid, Navarra, La Rioja	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Extremadura, Galícia, País Basc	Andalusia, Illes Balears, Canàries, Comunitat Valenciana	

Font: Elaboració pròpia

En la taula es recullen els valors centrals de cada clúster, juntament amb els del conjunt d'Espanya.

A l'any 2010 les Comunitats Autònomes que formen el clúster 2 continuen sent aquelles amb una edat mitjana més alta i un índex d'envelliment i taxa de dependència senil més elevats. D'altra banda, presenten el menor nombre mig de fills per dona i l'edat mitjana a la maternitat més alta. Són les poblacions amb una taxa de dependència total més elevada, a causa de sobretot de l'alta dependència senil. Els indicadors referents a la mortalitat estan en un nivell intermedi. El creixement vegetatiu és negatiu, a diferència dels altres dos clústers, i tant el creixement migratori com la població estrangera també tenen uns valors intermedis respecte als altres clústers.

En el clúster 3 es troben les Comunitats Autònomes amb una població més jove, amb una menor edat mitjana, menor índex d'envelliment, menor taxa de dependència senil i major taxa de dependència juvenil. L'índex sintètic de fecunditat té un valor intermedi, igual que el creixement migratori, però són les poblacions amb major percentatge de població estrangera. És el clúster amb les esperances de vida més baixes i també la mortalitat infantil més elevada. Són les poblacions amb un major creixement vegetatiu.

En el clúster 1 s'observen els valors intermedis en l'edat mitjana, índex d'envelliment i taxes de dependència. Les seves poblacions tenen les esperances de vida més altes i la mortalitat infantil més baixa. En aquest clúster es veu el valor més alt pel nombre mitjà de fills per dona. El creixement vegetatiu té un valor intermedi, però s'acosta més al del clúster 3, el mateix passa amb el percentatge de població estrangera. Tanmateix, és l'únic clúster amb un creixement migratori negatiu.

Espanya té una edat mitjana, índex d'envelliment i taxes de dependència molt semblants als del clúster 1. El comportament de la seva mortalitat seria semblant al del clúster 2 i el número mitjà de fills per dona coincideix amb el del clúster 3. El creixement migratori és negatiu, com en el clúster 1 i el creixement vegetatiu té un valor més proper al d'aquest clúster. El percentatge de població estrangera a Espanya està més pròxim al del clúster 1.

El mapa amb els clústers per l'any 2020 és:

Gràfic 5.81 Gràfic dels resultats del clúster del 2020

Font: Elaboració pròpia.

Els valors centrals del clúster són:

Taula 5.3 Resultats centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2020

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Creixement vegetatiu	-3,17	-7,04	-0,39	-3,23
Creixement migratori	4,20	2,88	6,64	4,57
Edat mitjana	43,28	47,04	42,26	43,58
Índex envelliment	121,44	188,21	110,68	125,75
Taxa dependència total	54,69	60,22	44,95	54,20
Taxa dependència juvenil	24,79	21,05	21,39	24,01
Taxa dependència senil	29,91	39,17	23,56	30,19
Esperança de vida al naixement	82,21	82,83	83,09	82,34
Esperança de vida als 65 anys	20,24	20,92	21,07	20,42
Taxa mortalitat infantil	2,48	2,93	2,43	2,66
Índex sintètic fecunditat	1,25	1,07	1,00	1,18
Edat mitjana maternitat	32,31	32,74	31,72	32,32
Proporció població estrangera	11,60	5,76	16,11	11,45
Comunitat Autònoma representativa	Comunitat Valenciana	Castella i Lleó	Canàries	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Aragó, Castella-La Manxa, Catalunya, Comunitat Valenciana, Extremadura, Madrid, Múrcia, Navarra, La Rioja	Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, País Basc	Illes Balears, Canàries	

Font: Elaboració pròpia

A l'any 2020, les Comunitats Autònomes del clúster 2 tenen una edat mitjana més elevada, major índex d'envelliment, major taxa de dependència total i senil i menor taxa de dependència juvenil. Les seves esperances de vida tenen uns valors intermedis, però tenen la mortalitat infantil més alta. El seu creixement vegetatiu és negatiu, amb la pèrdua més gran de població de tots els clústers. També tenen els valors més baixos en quant al creixement migratori i percentatge de població estrangera.

En el clúster 3 hi ha les poblacions més joves, amb una edat mitjana més baixa, menor índex d'envelliment, menor taxa de dependència total i senil. Tanmateix, el seu nombre mitjà de fills per dona és el més baix. Els seus indicadors de mortalitat són els més favorables i encara que hi ha un creixement vegetatiu negatiu, són les Comunitats Autònomes que perden menys població. En el component migratori, tenen el creixement i el percentatge més gran de població estrangera.

En el clúster 1 tots els indicadors relatius a l'estructura de la població de les Comunitats Autònomes que el formen tenen uns valors intermedis, inclòs el percentatge de població

estrangera. Les seves esperances de vida són les més baixes mentre que la taxa de mortalitat infantil té un valor intermedi. Tant el seu creixement vegetatiu com migratori es troben situats entre els valors dels altres dos clústers.

Per aquest any 2020 s'observa que Espanya té un comportament dels fenòmens demogràfics i una estructura pràcticament idèntics al del clúster 1.

A continuació s'analitza la pertinença de les Comunitats Autònomes a cada clúster pels tres anys considerats:

Taula 5.4 Pertinença de les Comunitats Autònomes a casa clúster

	2000	2010	2020
Andalusia	1	3	1
Aragó	2	2	1
Astúries	2	2	2
Canàries	1	3	3
Cantàbria	2	2	2
Castella La Manxa	3	1	1
Castella i Lleó	2	2	2
Catalunya	2	1	1
Comunitat Valenciana	1	3	1
Extremadura	3	2	1
Galícia	2	2	2
Illes Balears	1	3	3
La Rioja	2	1	1
Madrid	2	1	1
Múrcia	1	3	1
Navarra	2	1	1
País Basc	2	2	2

Font: Elaboració pròpia

A partir de la pertinença de les Comunitats Autònomes als diferents clústers al llarg del segle XXI es poden fer les següents interpretacions:

- Un primer grup el formen aquelles Comunitats Autònomes que pertanyen al clúster 2 en els tres anys estudiats: Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia i el País Basc. També es pot incloure en aquest grup Aragó, encara que aquesta Comunitat Autònoma el 2020 queda inclosa en el clúster 1.

Aquests clústers són els que tenen una població més envellida respecte al conjunt d'Espanya. L'edat mitjana de la seva població és la més elevada i tenen l'índex d'envelliment i la taxa de dependència senil més grans. D'altra banda, el nombre mitjà de fills per dona registra una valor molt baix. En aquestes poblacions es produeixen les majors pèrdues de població degudes a la diferència entre els naixements i les defuncions. Pel que fa a l'esperança de vida, tant al naixement com al cap dels 65 anys, presenten els millors resultats per l'any 2000 i es situen en un nivell intermedi el 2010

i el 2020. El seu creixement migratori és moderat, igual que el percentatge de població estrangera. En el cas d'Aragó per l'últim any estudiat millora els seus indicadors i ja no presenta una estructura tan envellida, ja que pertany a un clúster amb uns indicadors que es situen en un nivell intermedi.

- Hi ha un segon grup de Comunitats Autònomes que el 2000 pertanyen al clúster 1 i el 2010 al clúster 3: Andalusia, Canàries, Comunitat Valenciana, Illes Balears i Múrcia. En aquests clústers s'inclouen per aquests dos anys poblacions menys envellides que el conjunt d'Espanya. Es caracteritzen per tenir l'edat mitjana i l'índex d'envelliment més baixos. La seva taxa de dependència juvenil és la més alta i supera a la taxa de dependència senil, que és la menor de tots els clústers. El seu índex de fecunditat és moderat o alt i tenen el creixement vegetatiu més alt en ambdós anys. En canvi, tenen unes esperances de vida més baixes i les majors taxes de mortalitat infantil. Respecte al component migratori, el seu creixement migratori és moderat o alt i mantenen els percentatges més alts de població estrangera tant l'any 2000 com al 2010.
 - D'aquests territoris, Canàries i Balears, constitueixen el 2020 el clúster 3, que manté una estructura de població molt semblant a la del clúster 3 de l'any 2010, és a dir, serien poblacions menys envellides que la resta i amb el percentatge més alt de població estrangera. S'observa, però, que tenen un índex sintètic de fecunditat més baix que el conjunt d'Espanya i que milloren les esperances de vida. A més, són les poblacions que perden menys població pel decreixement vegetatiu i en guanyen més pel creixement migratori.
 - La resta de Comunitats Autònomes el 2020 s'integren al clúster 1, que presenten uns valors intermedis tant dels indicadors d'estructura de població com els que fan referència als fenòmens demogràfics (mortalitat, fecunditat i migracions). El creixement d'aquestes poblacions, tant vegetatiu com migratori, també és moderat.
- Un tercer grup el formen Catalunya, La Rioja, Madrid i Navarra, que formen part del clúster 2 a l'any 2000 i al clúster 1 al 2010 i al 2020. També es pot incloure en aquest grup a Castella-La Manxa, encara que aquesta Comunitat Autònoma l'any 2000 pertany al clúster 3. Segons el comportament d'aquests clústers es tractaria de poblacions que comencen el segle XXI amb unes estructures per edat més envellides (menys acusat en el cas de Castella- La Manxa) però amb el pas dels anys tendeixen a una situació més moderada. Pels anys 2010 i 2020 el comportament d'aquestes Comunitats Autònomes és molt similar al del conjunt d'Espanya.
- Per últim hi ha Extremadura, que el 2000 pertany al clúster 3, amb valors intermedis pels seus indicadors, mentre que el 2010 s'inclou en el clúster 2, amb poblacions més envellides. Per l'any 2020 torna a situar-se en una situació intermèdia, ja que pertany al clúster 1.

6. Comparació de l'evolució econòmica de les Comunitats Autònomes a Espanya durant el segle XXI

6.1. Mapes

En aquest apartat s'estudiaran els mateixos indicadors econòmics que al quart apartat del treball per cada Comunitat Autònoma d'Espanya i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla. Concretament, s'analitzaran les dades referents al 2008, al 2014 i al 2020. S'han escollit aquests tres anys ja que l'economia està marcada pels cicles econòmics i durant el segle XXI hi ha hagut la crisi financera del 2007 i de la COVID-19 el 2020. En el 2008 queden reflectits tots els efectes de la primera crisi, el 2014 és un dels primers anys on ja es comença a trencar la tendència a la baixa per culpa d'aquesta primera crisi econòmica i el 2020 és l'any de la crisi sanitària.

En primer lloc, es representa un mapa amb els valors de cada indicador segons la Comunitat Autònoma. Analitzant l'evolució de cada mapa es poden veure els canvis en els valors d'aquell indicador des de l'any 2008 fins a l'actualitat.

En segon lloc, per cada any considerat, es representen les diferències entre els valors de l'indicador per cada Comunitat Autònoma respecte a la mitjana nacional. D'aquesta manera es pot visualitzar quines Comunitats Autònomes van tenir un comportament més diferenciat respecte al conjunt d'Espanya.

L'índex de preus del consum amb base 100 l'any 2016 de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

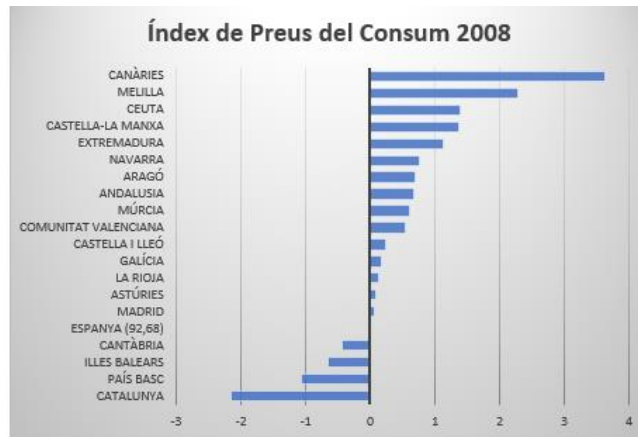
Gràfic 6.1 Mapa de l'índex de preus del consum del 2008

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

A l'any 2008 a Espanya l'índex de preus del consum va ser de 92,68. Com tots els valors són inferiors a 100 vol dir que els preus eren més baixos en el 2008 que en el 2016. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.2 Índex de preus del consum respecte la mitjana espanyola 2008

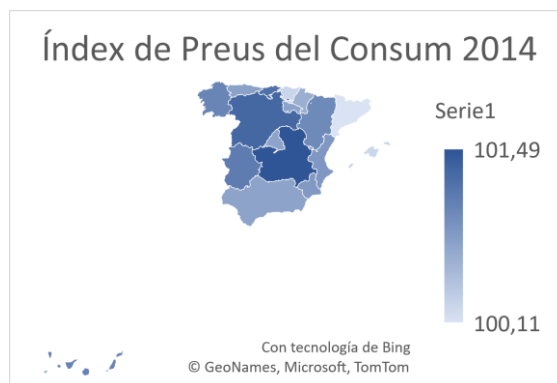

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen uns valors més alts, destaquen Canàries i Melilla amb unes diferències de 3,64 i de 2,27 punts percentuals respecte a la mitjana nacional, seguides de Ceuta, Castella-La Manxa i Extremadura amb valors al voltant d'1,3 punts percentuals.

Pel que fa a les regions que van tenir un índex de preus del consum inferior a l'espanyol van ser Catalunya i el País Basc, que són 2,16 i 1,06 punts percentuals més petits, respectivament, vers la mitjana espanyola. Les altres dues Comunitats Autònomes amb un índex inferior a la mitjana estatal són les Illes Balears i Cantàbria amb valors inferiors al voltant de 0,5 punts percentuals.

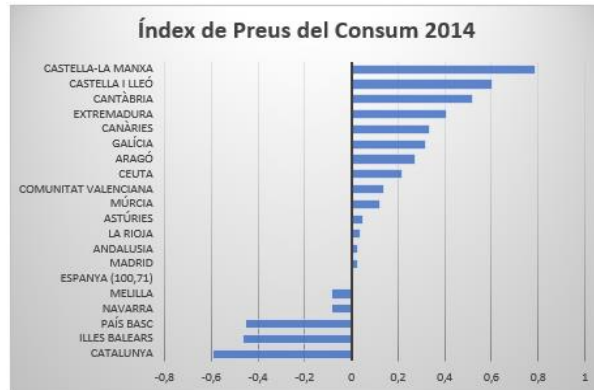
Gràfic 6.3 Mapa de l'índex de preus del consum del 2014

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2014 són superiors a les anteriors, tant el mínim com el màxim són valors molt propers a 100, per tant, l'índex de preus del consum va ser molt similar al del 2016 tot i ser superior.

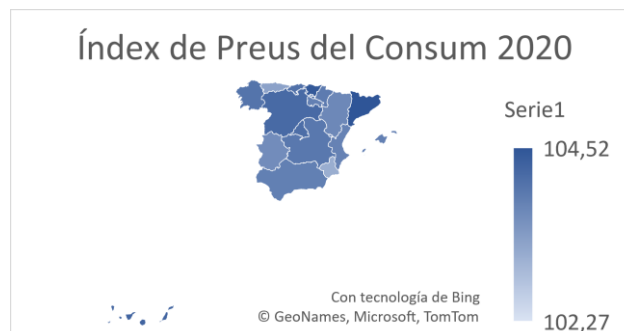
Gràfic 5.4 Índex de preus del consum respecte la mitjana espanyola 2014

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 100,71, les regions on hi va haver un IPC més alt van ser Castella-La Manxa, Castella i Lleó, Cantàbria i Extremadura amb valors un 0,79, 0,60, 0,52 i 0,41 punts percentuals superiors a Espanya, respectivament. Pel que fa a les Comunitats on l'IPC va ser més petit, es troben altre cop Catalunya, Illes Balears i el País Basc, amb una diferència de -0,59, -0,47 i -0,45 punts percentuals, respectivament, vers la mitjana nacional.

Gràfic 6.5 Mapa de l'índex de preus del consum del 2020

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'ha observat un augment en l'IPC més pronunciat que en el 2014. La Comunitat Autònoma amb el mínim l'IPC té una diferència de 2,27 punts respecte del 2016 i en el cas del màxim la diferència és de 4,52 punts percentuals.

En el següent gràfic que fa referència a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 104,05, es pot observar que Catalunya, el País Basc presenten les majors diferències, amb valors superiors en uns 0,4 punts percentuals a la mitjana nacional, seguides de Canàries amb un valor un 0,22 per cent més alt. Hi ha 3 Comunitats Autònomes més que també tenen un IPC superior al de la mitjana espanyola, Castella i Lleó, Madrid i Cantàbria, però amb diferències molt petites. En canvi, Ceuta i Melilla presenten els valors més petits, amb valors inferiors en més d'un punt percentual respecte la

mitjana estatal, seguides de Múrcia, amb una diferència de -0,93, i Astúries, amb una diferència de -0,75.

Gràfic 5.6 Índex de preus del consum respecte la mitjana espanyola 2020

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

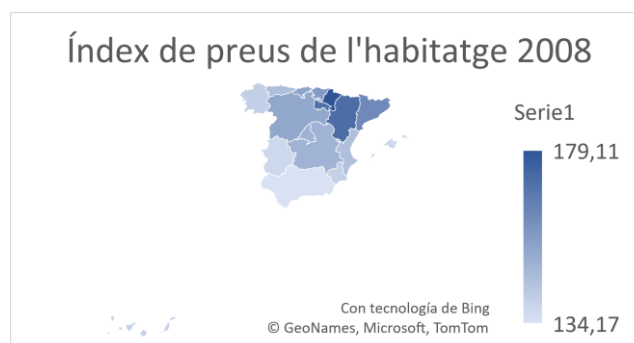
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual de l'índex de preus del consum des de 2000 fins a 2020, l'IPC té una tendència creixent però, del 2014 al 2016 hi ha un petit retrocés.

En totes les Comunitats Autònomes, l'IPC del 2008 va ser inferior al de l'any 2016 que era l'any base. Pel 2014 i el 2020 totes van superar a l'any base, per tant, s'observa que del 2014 al 2016 va haver-hi una disminució dels preus tal com s'ha esmentat anteriorment.

Les Illes Balears ha estat l'única Comunitat Autònoma que sempre ha estat per sota de la mitjana nacional i Aragó, Canàries, Castella i Lleó i Madrid sempre ha estat per sobre.

L'índex de preus de l'habitatge amb base 100 el 2015 de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

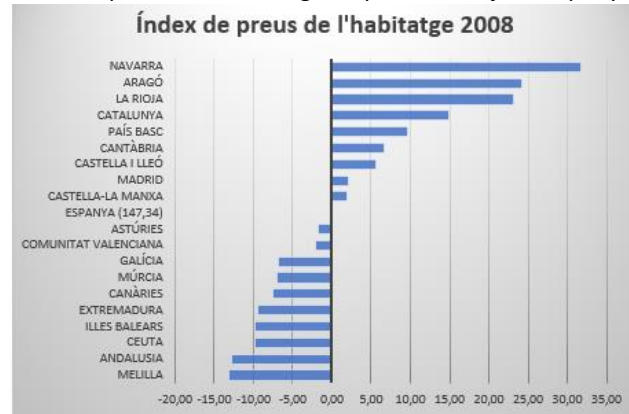
Gràfic 6.7 Mapa de l'índex de preus de l'habitatge del 2008

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

A l'any 2008 a Espanya l'índex de preus de l'habitatge va ser de 147,34 punts percentuals. Com tots els valors són superiors a 100, significa que els preus dels habitatges a tots els territoris d'Espanya eren superiors el 2008 que el 2015. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

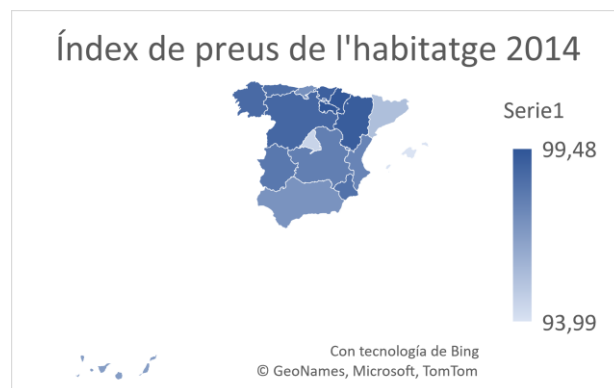
Gràfic 5.8 Índex de preus de l'habitatge respecte la mitjana espanyola del 2008

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un índex de preus de l'habitatge més alt, destaquen Navarra, Aragó i La Rioja amb unes diferències de 31,77, de 24,21 i de 23,08 punts percentuals respecte a la mitjana nacional. Pel que fa a les regions que van tenir un índex inferior es troben Melilla i Andalusia amb uns valors inferiors en 13,17 i 12,80 punts, respectivament, vers la mitjana espanyola. Ceuta, les Illes Balears i Extremadura presenten uns valors semblants, al voltant d'un 10% inferior al nacional.

Gràfic 6.9 Mapa de l'índex de preus de l'habitatge del 2014

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

Les dades referents del 2014 són molt properes a 100, per tant, els preus entre el 2014 i el 2015 van ser molt semblants, sent més baixos en el primer any.

En el següent gràfic, si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 96,56 punts percentuals, les regions on hi va haver un índex de preus de l'habitatge més alt van ser altre cop La Rioja, Navarra i Aragó, amb una diferència respecte a la mitjana espanyola de 2,93, 2,84 i 2,60 punts percentuals, respectivament. Solament quatre Comunitats Autònomes van tenir un índex inferior a la mitjana espanyola, van ser les Illes Balears, Madrid, Ceuta i Catalunya, amb uns valors inferiors en 2,57, 1,98, -1,42 i -1,16 punts percentuals, respectivament.

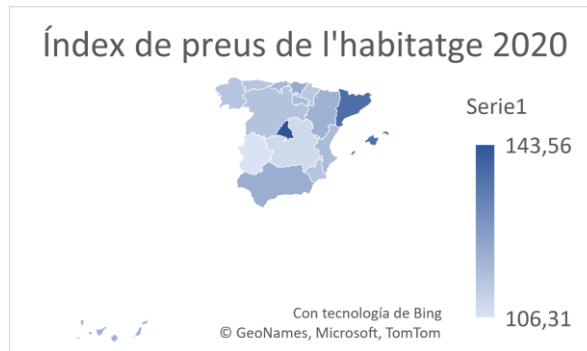
Gràfic 5.10 Índex de preus de l'habitatge respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

El mapa de l'índex de preus de l'habitatge del 2020 és el següent:

Gràfic 6.11 Mapa de l'índex de preus de l'habitatge del 2020

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observa un augment molt pronunciat del preu de l'habitatge, sent el mínim superior en 6,31 punts percentuals respecte al 2015 i el seu màxim 43,56 punts percentuals més alt.

Gràfic 5.12 Índex de preus de l'habitatge respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Índex de preus de l'habitatge. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 127,23 punts percentuals, es pot observar que Madrid presenta la diferència més gran respecte a la mitjana espanyola, concretament en 16,33 punts percentuals. Seguidament

es troben Ceuta, Catalunya i les Illes Balears amb valors un 9,72, 9,66 i 8,67 punts percentuals més alts, respectivament. Totes les altres Comunitats Autònomes tenen un valor inferior a l'espanyol i els territoris amb la diferència negativa més gran respecte a la mitjana estatal són Extremadura i Castella-La Manxa amb uns índexs inferiors en 20,92 i 18,20 punts percentuals, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, totes les Comunitats Autònomes segueixen la tendència estudiada en l'anàlisi anual de l'índex de preus de l'habitatge del quart apartat del treball. Tots els territoris tenien els índexs més elevats el 2008 i més baixos el 2014. Als anys 2008 i 2020 són valors més grans que a l'any base, mentre que al 2014 estan per sota de 100.

La despesa mitjana per persona de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

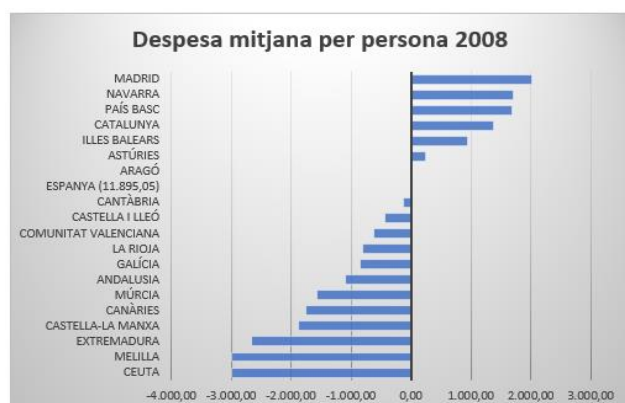
Gràfic 6.13 Mapa de la despesa per persona del 2008

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

A l'any 2008 a Espanya la despesa mitjana per persona va ser de 11.895€. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquesta despesa de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.14 Despesa mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2008

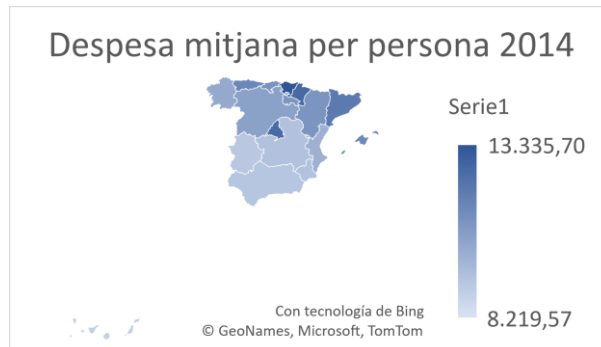

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una despesa més alta, destaquen Madrid, Navarra, el País Basc i Catalunya amb unes diferències de 2.026€, de 1.716€, de 1.685€ i de 1.379€, respectivament, respecte a la mitjana nacional.

Pel que fa a les regions que van tenir una despesa mitjana més baixa respecte l'espanyola van ser Ceuta i Melilla que tenen una renda mitjana de 3.000€ anuals, seguides d'Extremadura, amb un valor inferior en 2.657€.

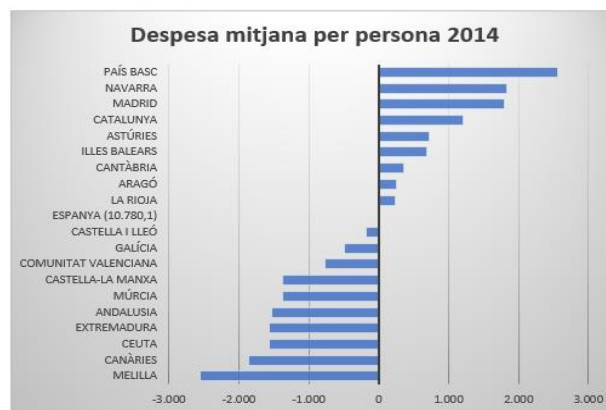
Gràfic 6.14 Mapa de la despesa per persona del 2014

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2014 són semblants a les anteriors, la diferència és d'uns 500€ anuals tant en el màxim com en el mínim respecte al 2008.

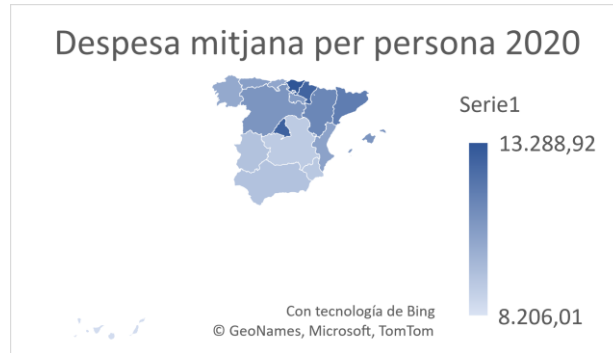
Gràfic 5.16 Despesa mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 10.780€, les regions on hi va haver una despesa per persona més gran va ser, altre cop, el País Basc, Navarra, Madrid i Catalunya, amb valors superiors en 2.556€, 1.840€, 1.799€ i 1.212€ vers Espanya, respectivament. Pel que fa els territoris on la despesa era més baixa es troben, Melilla i Canàries, amb una despesa de 2.561€ i 1.854€ menys, respectivament, seguides de Ceuta, Extremadura i Andalusia amb una diferència a prop de 1.500€ menys.

Gràfic 6.17 Mapa de la despesa per persona del 2020

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen valors molt semblants als del 2014, per tant, la població gastava igual en els primers anys de recuperació econòmica que l'any 2020, quan es va gastar menys a causa dels confinaments per la COVID-19.

Gràfic 5.18 Despesa mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Enquesta de Pressupostos Familiars. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 10.848€, es pot observar que de nou el País Basc, Madrid, Navarra i Catalunya són els territoris amb una despesa mitjana més alta, concretament de 2.441€, 2.025€, 1.917 i 1.023€ més, respectivament. Les Comunitats Autònomes amb una despesa mitjana per persona més baixa també són les mateixes que en el 2014, Ceuta, Canàries, amb 2.642€ i 2.394€ menys vers la mitjana espanyola, respectivament, seguides de Melilla i Castella-La Manxa, amb valors al voltant de 1.800€ menys.

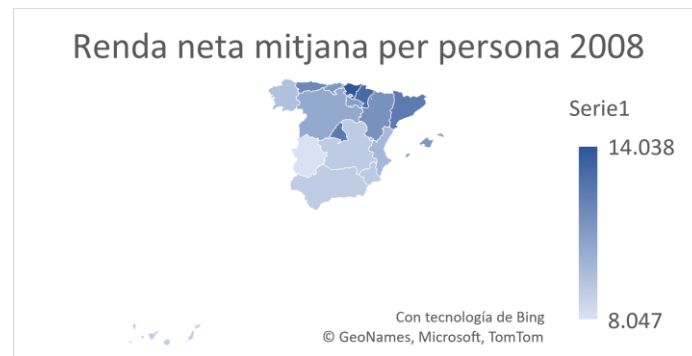
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual de la despesa mitjana per persona, aquesta va disminuir entre el 2008 i el 2014, i pel 2020 es mantenen uns valors molt semblants als del 2014, que s'explica per la reducció dràstica a causa de la pandèmia.

Tot i que la mitjana nacional disminueix del 2008 al 2014 i es manté pel 2020, a les Illes Balears, Canàries, Cantàbria, Castella-La Manxa, Catalunya, Múrcia, el País Basc, La Rioja i Ceuta

continuen disminuint la despesa del 2014 al 2020. Per altra banda, la despesa mitjana d'Extremadura i de Melilla del 2020 supera a la del 2008.

La renda neta mitjana per persona de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

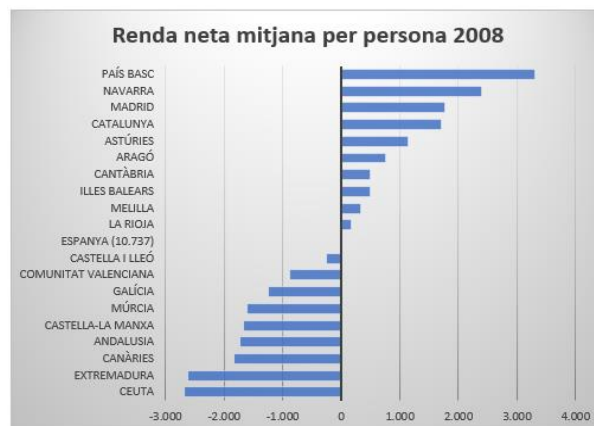
Gràfic 6.19 Mapa de la renda neta mitjana per persona del 2008

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

A l'any 2008 a Espanya la renda neta mitjana va ser de 10.737€. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.20 Renda neta mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2008

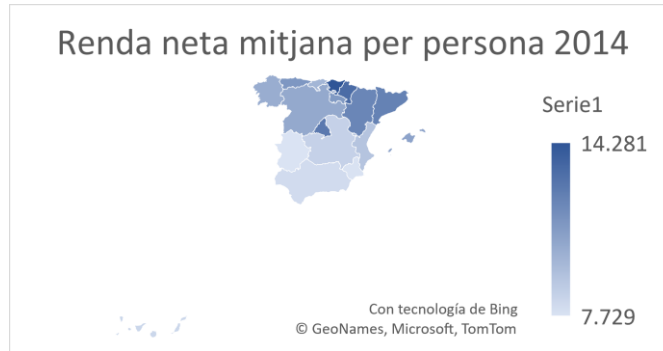

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una renda més alta, destaquen el País Basc i Navarra amb valors de 3.301€ i 2.386€ més alts respecte a la mitjana nacional seguides de Madrid i Catalunya, amb valors al voltant de 1.700€ més.

Pel que fa a les regions que van tenir una renda neta més petita es troben Ceuta i Extremadura amb una diferència respecte a la mitjana espanyola de 2.600€ menys, seguides de Canàries, Andalusia, Castella-La Manxa i Múrcia amb una diferència propera a 1.700€ menys.

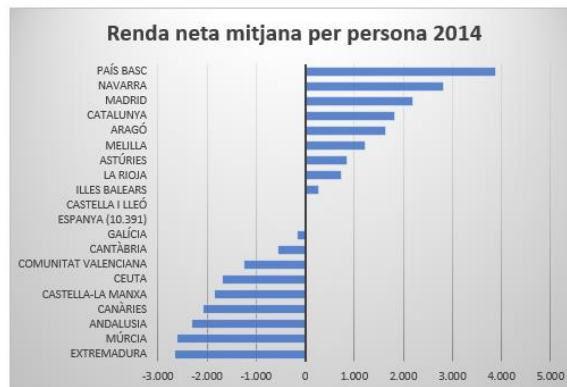
Gràfic 6.21 Mapa de la renda neta mitjana per persona del 2014

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2014 són molt semblants a les anteriors, pel que fa al valors mínims s'ha reduït de 8.047€ el 2008 a 7.728€ el 2014 i el màxim augmenta de 14.038€ a 14.281€.

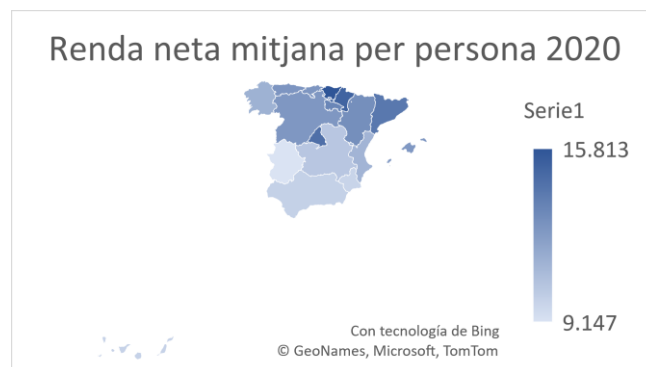
Gràfic 5.22 Renda neta mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 10.391€, les regions on hi va haver una renda mitjana més alta són, altre cop, el País Basc, Navarra, Madrid i Catalunya amb una diferència de 3.890€, 2.830€, 2.206€ i 1.814€ més, respectivament, vers la mitjana espanyola. D'altra banda, els territoris amb una renda més petita són Extremadura, Múrcia, Andalusia i Canàries amb una renda inferior en 2.300€.

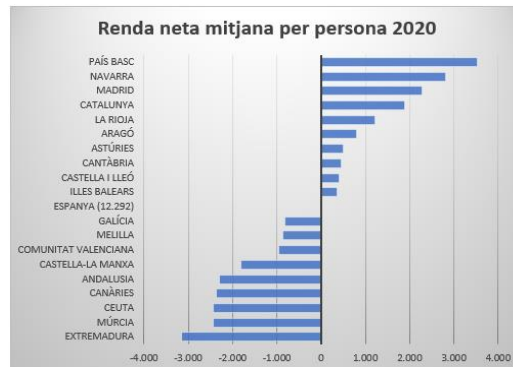
Gràfic 6.23 Mapa de la renda neta mitjana per persona del 2020

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observa un augment de la renda neta mitjana respecte al 2014, situant-se el seu màxim en 15.813€, corresponent al País Basc, i el mínim en 9.147€, fent referència a Extremadura.

Gràfic 5.24 Renda neta mitjana per persona respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 12.292€, es pot observar que de nou són les mateixes Comunitats Autònomes que lideren la renda neta més gran per persona, aquestes són el País Basc, Navarra, Madrid i Catalunya. Presenten una diferència respecte a la mitjana nacional de 3.521€, 2.802€, 2.288 i 1.878€ més, respectivament. Extremadura és el territori amb una renda més baixa, concretament 3.145€ menys que la mitjana espanyola, seguida de Múrcia, Ceuta, Canàries i Andalusia amb una diferència al voltant de 2.300€ menys.

En resum, pel conjunt d'Espanya, del 2008 al 2014 hi ha una petita disminució en la renda neta per persona. No totes les Comunitats Autònomes segueixen el mateix patró, ja que Aragó, Galícia, Madrid, Navarra, el País Basc, La Rioja, Ceuta i Melilla augmenten la seva renda. La renda mitjana espanyola creix del 2014 al 2020. No obstant això, Melilla disminueix la renda mitjana al llarg d'aquest període. Finalment, en totes les Comunitats Autònomes ha augmentat la renda mitjana durant el període de 2008 a 2020.

La taxa de risc de pobresa de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

Gràfic 6.25 Mapa de la taxa de risc de pobresa del 2008

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

A l'any 2008 a Espanya hi havia un 19,8% de la població amb risc de pobresa. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.26 Taxa de risc de pobresa respecte a la mitjana espanyola del 2008

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una taxa de risc de pobresa més elevada són Ceuta, Extremadura i Canàries, amb una diferència respecte a la mitjana espanyola del 20,3%, 15,5% i 10,9%, respectivament. Navarra i el País Basc tenen un risc de pobresa un 13,9% i 10,7% més baix, respectivament, vers la mitjana espanyola, per tant, són els territoris amb unes taxes de risc de pobresa més baixes.

Gràfic 6.27 Mapa de la taxa de risc de pobresa del 2014

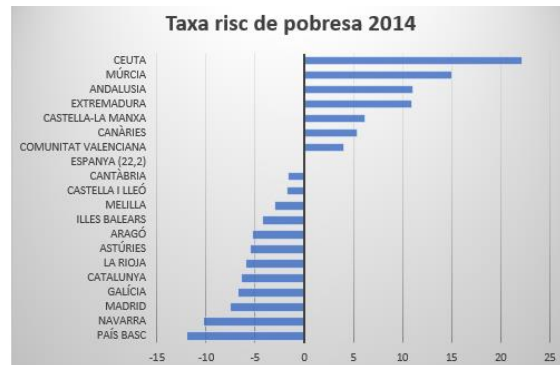
Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2014 són molt superiors a les anteriors, pel que fa als valors mínim i màxim de la taxa de risc de pobresa en les Comunitats Autònomes. Han augmentat en un 4% tant el màxim com el mínim.

En el següent gràfic es pot veure que si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser d'un 22,2%, les regions on hi va haver una taxa de risc de pobresa més alta van ser Ceuta i Múrcia, amb un 22,1% i 15% més, respectivament, que la mitjana espanyola. Seguidament hi ha Andalusia i Extremadura, amb valors un 11% més grans. Navarra i el País Basc tornen a ser els territoris amb un risc de pobresa més baix, concretament un 12% i 10,3% inferiors a la

mitjana espanyola, seguits per Madrid, Galícia i Catalunya, amb una diferència al voltant del 7% menys.

Gràfic 5.28 Taxa de risc de pobresa respecte a la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

Seguidament, hi ha el mapa de la taxa de risc de pobresa del 2020, que pel 2020 es redueix la taxa de risc de pobresa, passant el seu màxim de 44,3% el 2014 a un 36,3% en el 2020:

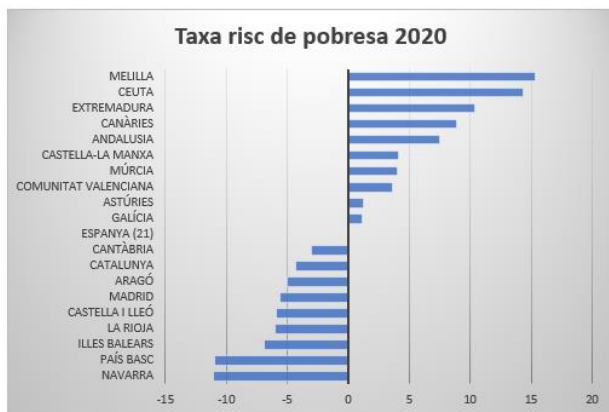
Gràfic 6.29 Mapa de la taxa de risc de pobresa del 2020

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

En el següent gràfic que fa referència a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'un 21%, es pot observar que Melilla, Ceuta i Extremadura són els territoris amb una taxa de risc de pobresa més elevat. Defereixen amb la mitjana nacional en un 15,3%, 14,3% i un 10,4%, respectivament. Navarra i el País Basc continuen sent les zones amb una taxa més baixa, concretament, un 11% inferior a la mitjana espanyola. Les altres Comunitats Autònomes que es troben per sota de la mitjana estatal són les Illes Balears, La Rioja, Castella i Lleó, Madrid, Aragó, Catalunya i Cantàbria.

Gràfic 5.30 Taxa de risc de pobresa respecte a la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Enquesta de Condicions de Vida. Elaboració pròpia.

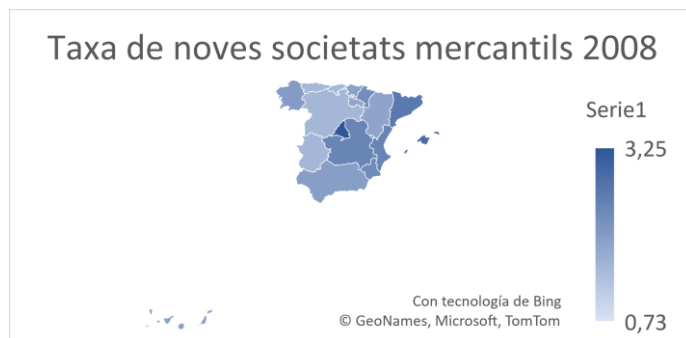
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual al llarg de tot el període, la taxa de risc de pobresa es manté a prop del 20%. Concretament, va augmentar dos punts del 2008 al 2014 i en va disminuir un el 2020.

El 2014, totes les Comunitats Autònomes menys els dos arxipèlags, Extremadura, Galícia, Madrid i La Rioja van augmentar el risc de pobresa amb relació al 2008. I en totes menys Astúries, Canàries, Catalunya, Galícia, Madrid i Melilla va disminuir del 2014 al 2020. Els territoris que el 2020 van tenir menys risc de pobresa que l'any 2008 són les Illes Balears, Canàries, Castella i Lleó, Castella-La Manxa, Extremadura, La Rioja i Ceuta.

L'indicador de noves societats mercantils s'ha modificat per tal de poder fer una comparativa entre les diferents Comunitats Autònomes, ja que estava expressat en valors absoluts. S'ha dividit aquest nombre de noves societats pel nombre d'habitants, per tant, s'ha creat un índex de noves societats mercantils, expressat per cada 1.000 habitants.

Les taxes de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queden representades de la següent manera:

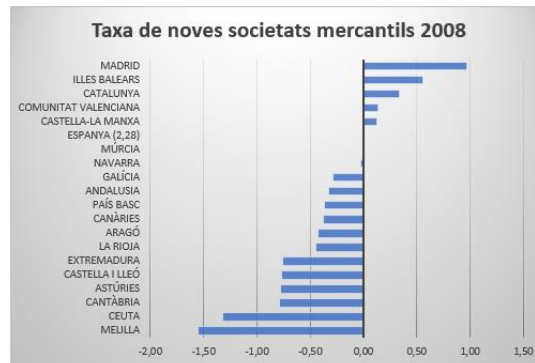
Gràfic 6.31 Mapa de la taxa de noves societats mercantils del 2008

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

L'any 2008 a Espanya la taxa de noves societats mercantils va ser de 2,28 per mil. El territori amb un índex més gran va ser Madrid amb un 3,25 per mil i el que menys Melilla amb un 0,73 per mil. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.32 Taxa de noves societats mercantils respecte la mitjana espanyola del 2008

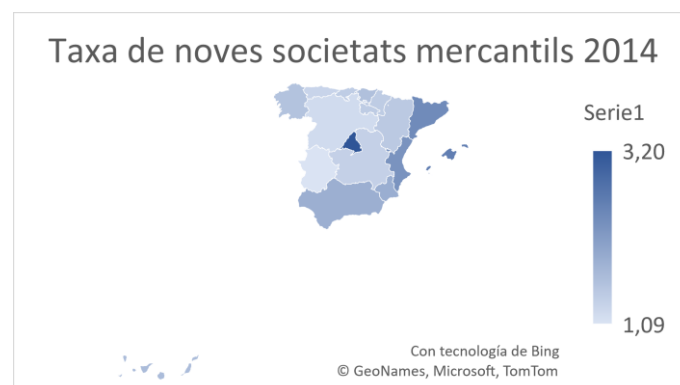

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen una taxa de creació de societats mercantils més alta, destaquen Madrid, les Illes Balears i Catalunya amb uns valors un 0,97, 0,55 i 0,33 per mil més alts que a la mitjana nacional.

Pel que fa a les regions que van tenir una menor creació d'empreses es troben Melilla i Ceuta amb unes taxes de 1,55 i un 1,32 per mil més petites que la mitjana espanyola, respectivament, seguides de Cantàbria, Astúries, Castella i Lleó i Extremadura, amb uns valors inferiors al voltant d'un 0,7 per mil.

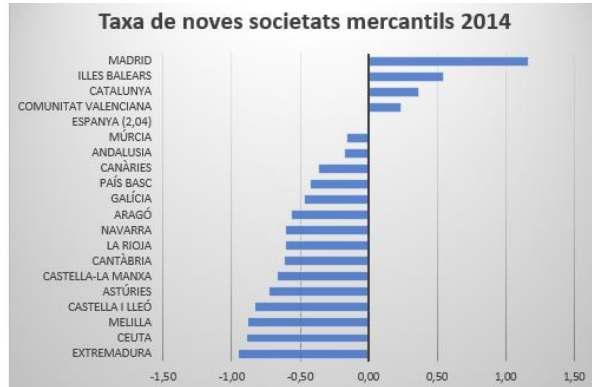
Gràfic 6.33 Mapa de la taxa de noves societats mercantils del 2014

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

Les dades referents als diferents territoris del 2014 són similars a les del 2008 en el seu màxim, ja que passa d'una taxa de 3,25 a un 3,20 per mil, però el seu mínim augmenta del 0,73 a un 1,09 per mil.

Gràfic 5.34 Taxa de noves societats mercantils respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 2,04 per mil, les regions on hi va haver una taxa de noves societats mercantils més alta van ser altre cop Madrid, les Illes Balears, Catalunya i Comunitat Valenciana, amb valors un 1,16, 0,54, 0,34 i 0,23 per mil més alts, respectivament, vers la mitjana espanyola. Totes les altres Comunitats Autònomes van tenir valors inferiors al nacional. El 2014 el territori amb una menor creació d'empreses va ser Extremadura amb taxa inferior en un 0,95 per mil, seguides de Ceuta, Melilla i Castella i Lleó, amb valors al voltant d'un 0,85 per mil més petits.

Gràfic 6.35 Mapa de la taxa de noves societats mercantils del 2020

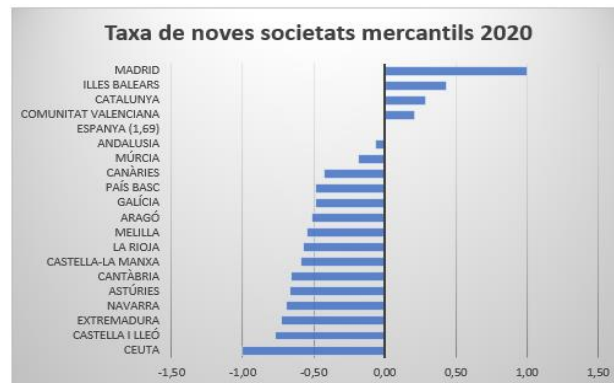
Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'ha observat una disminució de la taxa de la creació de noves societats mercantils respecte al 2014. L'any 2020 arran dels confinaments per la COVID-19 es va disminuir aquesta activitat, passant el seu màxim d'un 3,20 el 2014 a un 2,69 per mil el 2020 i el seu mínim d'un 1,09 a un 0,68 per mil.

En el següent gràfic que fa referència a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'un 1,69 per mil, es pot observar que, altre cop, són Madrid, les Illes Balears, Catalunya i Comunitat Valenciana les que lideren la taxa de noves empreses amb una diferència respecte a la mitjana espanyola d'1, 0,43, 0,29 i 0,21 per mil més, respectivament. Ceuta es troba a la cua amb una taxa inferior en un 1,01 per mil, seguida

de Castella i Lleó, Extremadura, Navarra, Astúries i Cantàbria, amb valors aproximadament un 0,7 per mil més petits.

Gràfic 5.36 Taxa de noves societats mercantils respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Estadística de societats mercantils. Elaboració pròpia.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual, durant el 2008 ja es van començar a veure els efectes de la crisi financera iniciada l'any anterior, tot i això, els valors encara eren alts. El 2014 és un any on es comença a millorar després de la crisi, però es parteix d'uns nombres més baixos als anteriors de la crisi. Per acabar, el 2020 trenca amb la tendència positiva arran dels confinaments que va haver-hi durant tot l'any.

Les Comunitats que sempre han estat per damunt de la mitjana espanyola han estat Madrid, Catalunya, la Comunitat Valenciana i les Illes Balears. La resta de territoris han estat per sota.

La taxa d'activitat de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

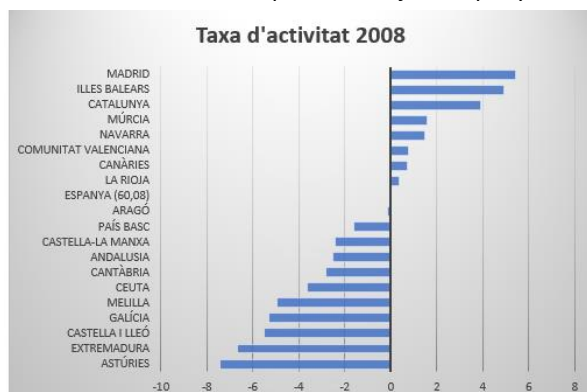
Gràfic 6.37 Mapa de la taxa d'activitat del 2008

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

La diferència entre el territori amb una taxa d'activitat més alta i la més baixa és d'un 13%, situant-se el seu màxim en un 65,53% i el seu mínim en un 52,67%. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.38 Taxa d'activitat respecte la mitjana espanyola del 2008

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

L'any 2008 la taxa d'activitat laboral va ser de 60,08% a Espanya. Els territoris on aquesta taxa va ser superior van ser Madrid, les Illes Balears i Catalunya amb uns valors un 5,45%, 4,91% i 3,92% més alts vers la mitjana espanyola, respectivament. Les Comunitats Autònomes on aquesta taxa va ser inferior són Astúries i Extremadura amb valors un 7,41% i 6,67% més petits, respectivament, seguides de Castella i Lleó, Galícia i Melilla, amb valors al voltant d'un 5,4% menys que pel conjunt d'Espanya.

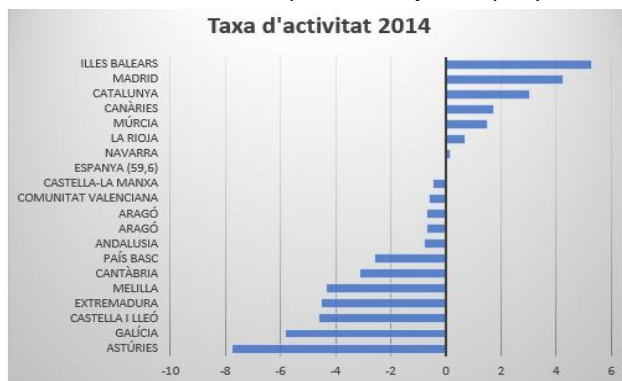
Gràfic 6.39 Mapa de la taxa d'activitat del 2014

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Les dades referents als diferents territoris del 2014 són similars a les del 2008, solament amb una baixada d'un punt percentual tant en el seu màxim com en el seu mínim.

Gràfic 5.40 Taxa d'activitat respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser del 59,6%, les regions on hi va haver una taxa d'activitat superior van ser altre cop les Illes Balears, Madrid i Catalunya amb una diferència respecte a la mitjana espanyola d'un 5,29%, 4,26% i 3,02% més, respectivament. Les Comunitats Autònomes amb una taxa més petita tampoc han variat, són Astúries i Galícia, amb valors inferiors en un 7,76% i 5,82%, respectivament, seguides de Castella i Lleó, Extremadura i Melilla, amb valors un 4,5% més petits que la mitjana estatal.

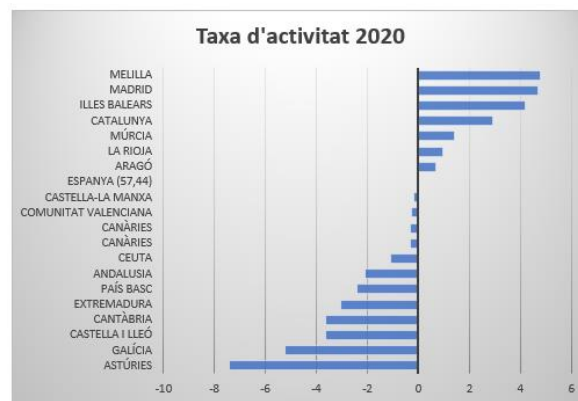
Gràfic 6.41 Mapa de la taxa d'activitat del 2020

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'ha observat una disminució d'un 2% en la taxa d'activitat, durant les èpoques de crisi hi ha una part de la població que surt del mercat laboral.

Gràfic 5.42 Taxa d'activitat respecte la mitjana espanyola del 2020

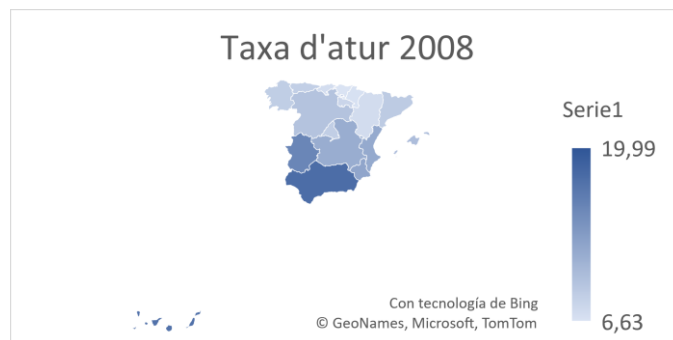
Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'un 57,44%, es pot observar que, en primer lloc, hi ha Melilla i Madrid, amb unes taxes sobre un 4,8% més altes que la mitjana espanyola, seguides de les Illes Balears i Catalunya amb valors superiors en un 4,17% i 2,9% respectivament. Altre cop Astúries i Galícia lideren la llista de les Comunitats Autònomes amb una taxa d'activitat inferior, amb unes taxes un 7,76% i 5,24% més petites, respectivament, seguides de Castella i Lleó i Cantàbria, amb valors un 3,6% menors que la mitjana nacional.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual, la taxa d'activitat ha disminuït, passant del 60% el 2008 al 57,44% l'any 2020. Les Comunitats Autònomes que durant aquests tres anys estudiats han estat per damunt de la mitjana espanyola han estat les Illes Balears, Catalunya, Madrid, Múrcia i La Rioja. Les que sempre han estat per davall són Andalusia, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Castella-La Manxa, Extremadura, Galícia, País Basc i Ceuta.

La taxa d'atur de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats queda representat de la següent manera:

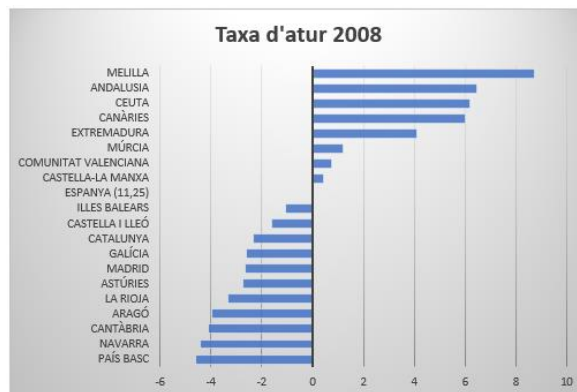
Gràfic 6.43 Mapa de la taxa d'atur del 2008

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

L'any 2008 a Espanya la taxa d'atur va ser de l'11,25%. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

Gràfic 5.44 Taxa d'atur respecte la mitjana espanyola del 2008

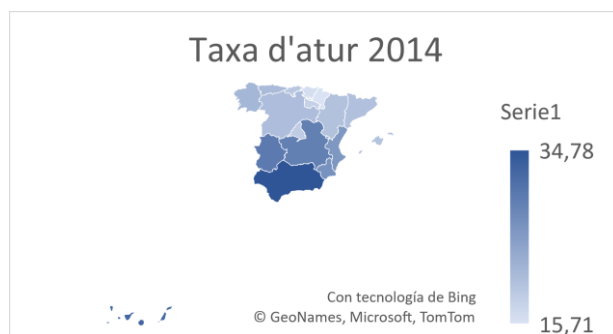

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen uns valors més alts, destaca Melilla, amb una diferència de 8,74% respecte a la mitjana nacional, seguida d'Andalusia, Ceuta i Canàries, amb valors al voltant d'un 6% més alts.

Pel que fa a les regions que van tenir una taxa d'atur inferior a la mitjana espanyola, destaquen el País Basc, Navarra, Cantàbria i Aragó amb valors al voltant d'un 4% més petits.

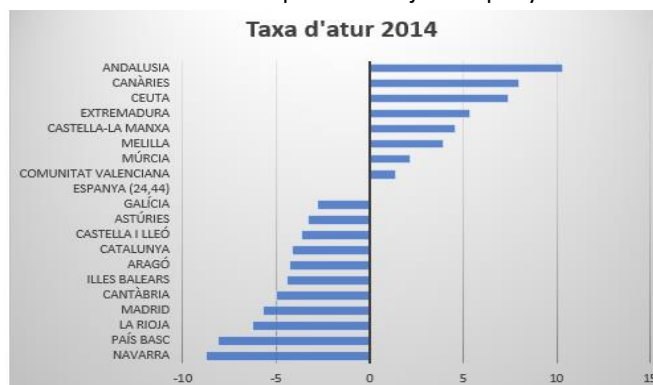
Gràfic 6.45 Mapa de la taxa d'atur del 2014

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Les dades referents al 2014 són molt més elevades que les del 2008, passant el màxim del 19,99% a un 34,78% i el seu mínim de 6,63% a un 15,71%. Tot i que el 2014 ja s'estava recuperant l'economia, la taxa d'atur continuava molt alta.

Gràfic 5.46 Taxa d'atur respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 24,44%, les regions on hi va haver una taxa d'atur més alta van ser altre cop Andalusia, Canàries i Ceuta, amb valors un 10,34%, 7,97% i 7,41% més que la mitjana espanyola, respectivament. Pel que fa a les comunitats on la taxa d'atur era més baixa, es troben Navarra i el País Basc amb una diferència al voltant d'un 8,5% menys, seguides de La Rioja, Madrid i Cantàbria amb una diferència d'un 6,28%, 5,7% i un 5,02% menys, respectivament.

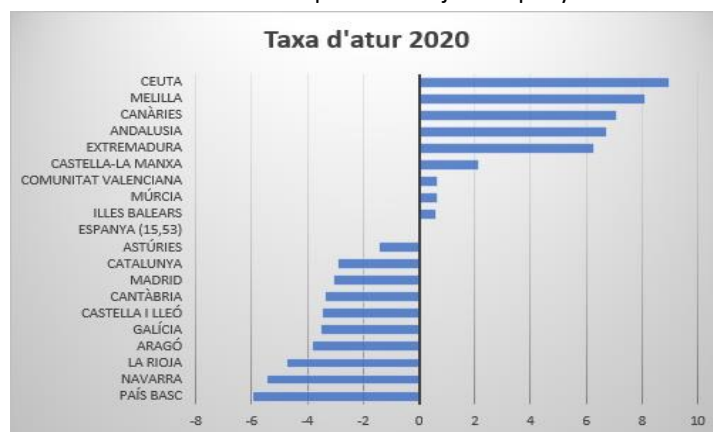
Gràfic 6.47 Mapa de la taxa d'atur del 2020

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'ha observat una disminució de la taxa d'atur, passant el seu màxim de 34,78% el 2014 a un 24,53% el 2020 i el seu mínim del 15,71% al 9,54%. La crisi de la COVID-19 no va fer augmentar considerablement la taxa d'atur, ja que els treballadors no eren acomiadats, sinó que s'acollien a l'Expedient de Regulació Temporal d'Ocupació (ERTO). L'ERTO consisteix en una autorització per suspendre contractes de feina temporalment en situacions excepcionals, com la COVID-19, que posen en risc a la continuïtat de l'empresa.

Gràfic 5.48 Taxa d'atur respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Enquesta de Població Activa. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser d'un 15,53%, es pot observar que de nou Ceuta i Melilla presenten les majors diferències, amb valors superiors en un 9% i 8,09%, respectivament, seguides de Canàries, Andalusia i Extremadura, que superen la mitjana nacional en un 7,09%, 6,75% i 6,27%, respectivament. Altre cop, els territoris que han tingut una taxa d'atur inferior han estat Navarra, el País Basc i La Rioja amb unes taxes un 8,73%, 8,11% i 6,28% més baixes, respectivament.

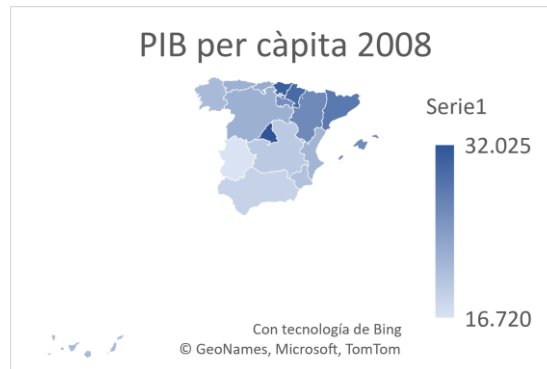
En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual de la taxa d'atur, aquest creix fins al 2014 i després disminueix, trencant aquesta tendència el 2020.

Les Comunitats Autònomes que sempre han estat per damunt de la mitjana espanyola són Andalusia, Canàries, Castella-La Manxa, la Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia, Ceuta i Melilla. Les que sempre han estat per sota són Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Catalunya, Galícia, Madrid, Navarra, el País Basc i La Rioja. Menys les Illes Balears, tots els altres territoris s'han mantingut durant els tres anys per damunt o per davall de la mitjana espanyola.

Finalment, es representarà el Producte Interior Brut per càpita de les diferents Comunitats Autònomes dels tres anys estudiats. Comparar el PIB per les diferents Comunitats Autònomes

no és adequat, ja que està mesurat en valors absoluts. El PIB per càpita queda representat de la següent manera:

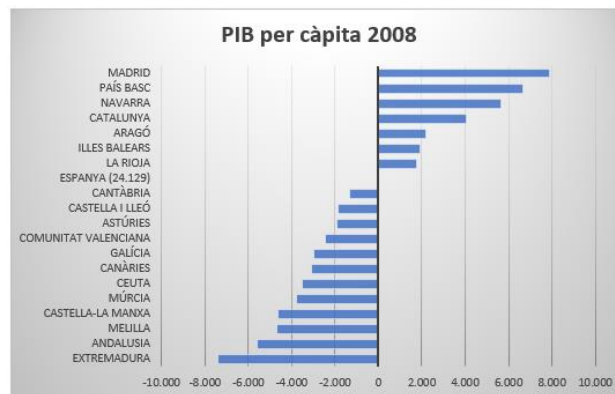
Gràfic 6.49 Mapa del PIB per càpita del 2008

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

L'any 2008 a Espanya el PIB per càpita va ser de 24.129€. En el següent gràfic es representen les diferències entre aquest indicador econòmic de cada Comunitat Autònoma i Espanya:

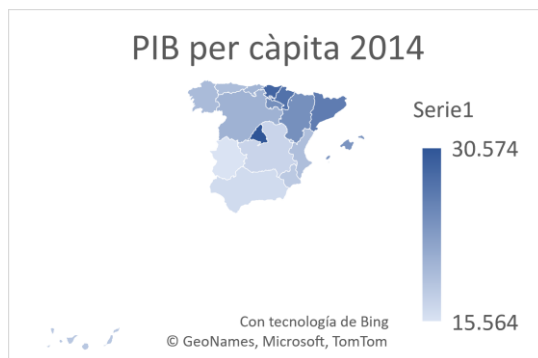
Gràfic 5.50 PIB per càpita respecte la mitjana espanyola del 2008

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

En el cas d'aquelles Comunitats Autònomes que tenen un PIB per càpita més alt, destaquen Madrid, el País Basc, Navarra i Catalunya amb 7.896€, 6.690€, 5.643€ i 4.028€ més, respectivament, vers a la mitjana nacional, seguides d'Aragó, les Illes Balears i La Rioja amb valors al voltant de 2.000€ més alts. Les Comunitats Autònomes amb un PIB per càpita inferior són Extremadura, Andalusia, Melilla i Castella-La Manxa, que tenen uns valors 7.409€, 5.616€, 4.694€ i 4.658€ més petits que la mitjana espanyola, respectivament.

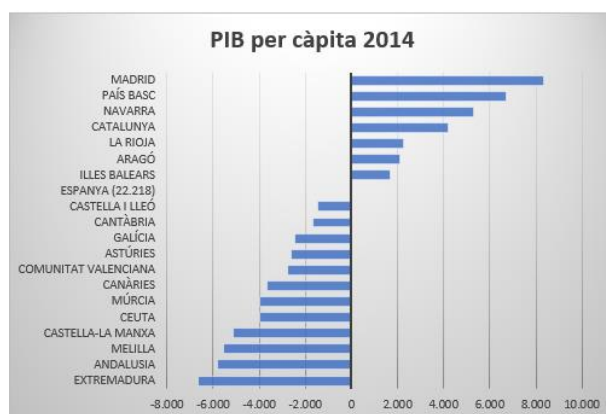
Gràfic 6.51 Mapa del PIB per càpita del 2014

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

Les dades referents al PIB per càpita del 2014 són inferiors a les anteriors del 2008, aproximadament en 1.500€.

Gràfic 5.52 PIB per càpita respecte la mitjana espanyola del 2014

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

Si es compara amb la mitjana nacional, que pel 2014 va ser de 22.218€, les regions on hi va haver un PIB per càpita superior a la mitjana espanyola són les mateixes que en el 2008, Madrid, el País Basc, Navarra i Catalunya amb unes diferències de 8.356€, de 6.728€, 5.306€ i 4.185€ més, respectivament. Altra vegada, les Comunitats Autònomes amb un PIB per càpita inferior són Extremadura, Andalusia, Melilla i Castella-La Manxa amb una diferència de 6.654€, 5.805€, 5.534€ i 5.119€ menys, respectivament.

Gràfic 6.53 Mapa del PIB per càpita del 2020

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

Pel 2020 s'observen valors superiors als del 2014 i lleugerament superiors als del 2008, per tant, el PIB per càpita de l'any de la COVID-19 no va variar significativament respecte al del primer any de la crisi financera del 2007.

Gràfic 5.54 PIB per càpita respecte la mitjana espanyola del 2020

Font: INE, Comptabilitat nacional anual d'Espanya. Elaboració pròpia.

Pel que fa a les diferències entre les Comunitats Autònomes i la mitjana nacional, que pel 2020 va ser de 23.693€, es pot observar que de nou Madrid, el País Basc, Navarra i Catalunya presenten les majors diferències, amb valors superiors en 8.355€, 6.708€, 5.621€ i 4.119€, respectivament. Totes aquestes Comunitats Autònomes juntament amb Aragó i La Rioja tenen un PIB per càpita superior a la mitjana estatal. Els territoris amb un PIB per càpita inferior són Canàries amb una diferència de 6.245€ menys, seguida d'Andalusia, Melilla i Extremadura amb una diferència de 5.946€, 5.793€ i 5.392€ menys, respectivament.

En resum, pel conjunt d'Espanya, tal com es va veure en l'anàlisi anual del quart apartat, el PIB per càpita augmenta durant el període 2000 al 2008, disminueix fins al 2013, recuperant-se a partir del 2014 i patint una baixada dràstica el 2020. Tot i aquesta última disminució, la mitjana espanyola del PIB per càpita del 2020 és superior a la del 2014, sent així en totes les Comunitats Autònomes menys els dos arxipèlags. Per acabar, tot i que la mitjana espanyola del 2008 és més alta que la del 2020, Aragó, Castella i Lleó, Extremadura, Galícia i Madrid no compleixen aquesta tendència.

6.2. Anàlisi clúster

Com en el cas de l'anàlisi de clústers demogràfics, primer s'ha realitzat l'estudi seleccionant tres clústers incloent les dades de totes les Comunitats Autònomes i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla.

Si en els tres anys estudiats, 2008, 2014 i 2020, s'inclou Ceuta i Melilla hi ha molta diferència en la composició dels clústers respecte si no s'afegeixen. La divisió dels tres clústers no descriu correctament les característiques de cada un, ja que Ceuta i Melilla presenten, en molts dels

casos, característiques diferenciades a la resta de territoris. L'any 2020 aquestes dues ciutats autònomes s'agrupen en un únic clúster.

Finalment, s'ha decidit no incloure les dues ciutats autònomes tenint en compte el que s'ha comentat anteriorment, d'aquesta manera s'ha optat per estudiar els mateixos territoris que en el cas demogràfic i poder treure conclusions conjuntament.

Es manté el número de 3 clústers amb la intenció de poder diferenciar correctament entre aquelles Comunitats Autònomes que han tingut un comportament similar al conjunt espanyol i aquelles que tenen unes característiques diferenciades (més/menys IPC, més/menys noves societats, major/menor taxa d'activitat i taxa d'atur, major/menor despesa mitjana, més/menys índex de preus de l'habitatge, major/menor PIB per càpita, més/menys renda mitjana, major/menor risc de pobresa).

Igual que en l'apartat dels clústers demogràfics, per analitzar els resultats dels tres clústers obtinguts per cada un dels anys estudiats s'inclou:

- Mapa de la distribució de les Comunitats Autònomes segons el clúster al qual pertanyen
- Valors centrals per cada indicador econòmic en els tres clústers
- Comunitat Autònoma representativa de cada clúster, és a dir, aquella en què els seus indicadors econòmics tenen els valors més semblants als valors centrals del clúster.

També s'inclouen els valors de cada indicador econòmic pel conjunt d'Espanya, per tal de comparar els resultats dels clústers amb les dades espanyoles.

Els resultats per l'any 2008 són els següents:

Gràfic 6.55 Gràfic dels resultats del clúster del 2008

Font: Elaboració pròpia

Els valors centrals de cada clúster són els següents:

Taula 6.1 Resultats centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2008

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Índex Preus Consum	94,01	92,83	92,07	92,68
Índex Preus Habitatge	141,14	155,84	157,07	147,34
Despesa Mitjana	10.296	11.569	13.445	11.895,05
Renda Mitjana	9.010	10.913	12.664	10.737
Taxa risc pobresa	27,97	16,17	12,06	19,8
Taxa Noves Societats	2,08	1,70	2,57	2,28
Taxa d'activitat	58,65	56,61	62,91	60,08
Taxa d'atur	14,41	8,19	8,22	11,25
PIB per càpita	19.626	23.433	29.370	24.129
Comunitat Autònoma representativa	Castella-La Manxa	Cantàbria	Catalunya	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Canàries, Castella-La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, La Rioja	Illes Balears, Catalunya, Madrid, Navarra, País Basc	

Font: Elaboració pròpia

Analitzant els resultats dels clústers per l'any 2008, es pot veure que en el clúster 1 hi ha les Comunitats Autònomes amb l'Índex de Preus del Consum, la taxa d'atur i la taxa de risc de pobresa més alts. En canvi, són els territoris amb menor PIB per càpita, menor renda i despesa mitjana i índex de preus de l'habitatge. Una taxa d'atur alta va relacionada a un risc de pobresa alt, ja que les persones no tenen recursos per sobreviure. Una renda mitjana baixa també influeix a tenir un risc de pobresa alt.

En canvi, en el clúster 3 s'observa un comportament oposat al primer, té els valors més alts de PIB per càpita, despesa i renda mitjana i índex de preus de l'habitatge. També lideren la creació de noves societats, presenten la taxa d'activitat més alta i la taxa d'atur és inferior a la del clúster 1. En canvi, tenen un IPC i un risc de pobresa inferior a la mitjana espanyola. Per tant, les Comunitats Autònomes que comprenen aquest clúster tenen unes condicions econòmiques millors que les del clúster 1.

El clúster 2 és el que es troba en valors intermedis en gairebé tots els indicadors. Es pot destacar que aquests territoris tenen el nombre de noves societats per habitant i la taxa d'activitat més baixes, mentre que la taxa d'atur és pràcticament igual a la del clúster 3.

Pel que fa al conjunt d'Espanya, alguns dels seus indicadors són molt semblants als del clúster 2, tant l'IPC, com la despesa i renda mitjanes, el PIB per càpita i el risc de pobresa. En canvi, la taxa de noves societats per habitant i la taxa d'activitat és semblant a la del clúster 1. L'atur a Espanya té un valor intermedi entre el clúster 1 i els clústers 2 i 3, on són molt semblants.

Els resultats per l'any 2014 són:

Gràfic 6.56 Gràfic dels resultats del clúster del 2014

Font: Elaboració pròpia

Els valors centrals de cada clúster són:

Taula 6.2 Resultats centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2014

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Índex Preus Consum	101,01	100,87	100,36	100,71
Índex Preus Habitatge	97,63	98,77	94,65	96,55
Despesa Mitjana	9.372	11.440	12.012	10.780
Renda Mitjana	8.261	11.546	11.820	10.391
Taxa risc pobresa	30,97	16,04	16,13	22,2
Taxa Noves Societats	1,69	1,43	2,73	2,04
Taxa d'activitat	59,08	56,63	63,79	59,6
Taxa d'atur	29,73	19,17	19,69	24,44
PIB per càpita	17.556	23.241	26.956	22.218
Comunitat Autònoma representativa	Castella-La Manxa	Aragó	Catalunya	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Canàries, Castella-La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, Navarra, País Basc, La Rioja	Illes Balears, Catalunya, Madrid	

Font: Elaboració pròpia

L'any 2014 en el clúster 1 no hi ha gaires diferències respecte als resultats del 2008. Continuen tenint l'IPC, la taxa d'atur i la de risc de pobresa més alta. A més, mantenen la menor despesa mitjana, la menor renda mitjana i el PIB per càpita més petit. L'única diferència és que passen a tenir un valor entremig en l'índex de preus de l'habitatge. Les Comunitats Autònomes incloses al clúster 1 continuen sent les mateixes, les de la meitat sud d'Espanya.

El clúster 3 continua tenint un IPC menor i les taxes de noves societats i d'activitat més altes. També lidera la despesa mitjana, el PIB per càpita i la renda mitjana. Les diferències vers el 2008 són que passa a ser el territori amb un índex de preus de l'habitatge més baix i que el risc de pobresa augmenta i gairebé és igual al del clúster 2. Les Illes Balears, Catalunya i Madrid formen part d'aquest clúster, igual que el 2008, mentre que surten Navarra i País Basc, que passen al clúster 2.

A l'any 2014 les Comunitats Autònomes que formen el clúster 2 continuen sent aquelles amb unes taxes de noves societats i d'activitat més baixes. La diferència vers el clúster del 2008 és que té un major índex de preus de l'habitatge que els altres dos clústers i tant la seva taxa de risc de pobresa com la d'atur pràcticament s'igualen amb les del clúster 3. Pel que fa als altres indicadors, l'IPC, la despesa mitjana, el PIB per càpita i la renda mitjana es troba en un nivell intermedi. El País Basc i Navarra s'han afegit a aquest segon clúster l'any 2014, a les Comunitats Autònomes que ja hi havia el 2008: Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia i La Rioja.

Espanya no queda ben representada per cap dels tres clústers. Cal esmentar que per aquest any 2014, però, tant la despesa i renda mitjana com el PIB per capital a Espanya són inferiors als dels clústers 2 i 3 mentre que els supera en taxa d'atur i taxa de risc de pobresa.

Els resultats per l'any 2020 són:

Gràfic 6.57 Gràfic dels resultats del clúster del 2020

Font: Elaboració pròpia

Els valors centrals de cada clúster són:

Taula 6.3 Resultats centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2020

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Índex Preus Consum	103,77	103,93	104,16	104,05
Índex Preus Habitatge	114,26	116,58	138,78	127,23
Despesa Mitjana	9.337	11.328	11.916	10.848
Renda Mitjana	10.123	13.401	13.802	12.292
Taxa risc Pobresa	27,42	16,04	15,40	21,0
Taxa Noves Societats	1,39	1,08	2,26	1,69
Taxa d'activitat	56,69	54,81	61,36	57,44
Taxa d'atur	19,46	11,56	13,75	15,53
PIB per càpita	18.915	25.032	27.302	23.693
Comunitat Autònoma representativa	Andalusia	La Rioja	Catalunya	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Canàries, Castella-La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, Navarra, País Basc, La Rioja	Illes Balears, Catalunya, Madrid	

Font: Elaboració pròpia

L'any 2020 les Comunitats Autònomes del clúster 2 tenen les taxes de noves societats, activitat i atur més baixes, igual que en el 2008 i el 2014. En tots els altres indicadors es troben en la posició intermèdia.

El clúster 1 té la taxa d'atur i la del risc de pobresa més alta. Tanmateix, té l'IPC, l'índex de preus de l'habitatge, el PIB per càpita i la renda i la despesa mitjanes més baixes. En la taxa de noves societats i d'activitat es troben en la posició intermèdia.

El clúster 3 està format per aquells territoris amb majors IPC, índex de preus de l'habitatge, taxa de noves societats mercantils, taxa d'activitat, despesa i renda mitjanes i PIB per càpita i un menor risc de pobresa. Per tant, està format per les Comunitats Autònomes més riques. Aquestes són les Illes Balears, Catalunya i Madrid, igual que l'any 2014.

Altres cop, Espanya no queda representada clarament en cap dels tres clústers. Igual que passava a l'any 2014, pel conjunt d'Espanya tant la despesa com la renda mitjana i el PIB per càpita són inferiors als del clúster 2 i 3, mentre que hi ha una major taxa d'atur i de risc de pobresa que en aquests clústers.

La pertinença de les Comunitats Autònomes a cada clúster és el següent:

Taula 5.4 Pertinença de les Comunitats Autònomes a cada clúster

	2008	2014	2020
Andalusia	1	1	1
Aragó	2	2	2
Astúries	2	2	2
Canàries	1	1	1
Cantàbria	2	2	2
Castella La Manxa	1	1	1
Castella i Lleó	2	2	2
Catalunya	3	3	3
Comunitat Valenciana	1	1	1
Extremadura	1	1	1
Galícia	2	2	2
Illes Balears	3	3	3
La Rioja	2	2	2
Madrid	3	3	3
Múrcia	1	1	1
Navarra	3	2	2
País Basc	3	2	2

Font: Elaboració pròpia

A partir de la pertinença dels territoris als diferents clústers al llarg del segle XXI es poden fer les següents interpretacions:

- Un primer grup el formen aquelles Comunitats Autònomes que pertanyen al clúster 1 en els tres anys estudiats: Andalusia, Canàries, Castella La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia. En aquest clúster en formen part els territoris més pobres d'Espanya, ja que tenen la taxa d'atur i el risc de pobresa més alt. També tenen la renda mitjana i el PIB per càpita més baix. Una taxa d'atur alta i una renda mitjana baixa va lligada a una taxa de risc de pobresa alta, ja que la població no té suficients recursos econòmics per viure. I a menys recursos, menys despesa mitjana anual tal com indiquen els resultats del clúster.
- Hi ha un segon grup de Comunitats Autònomes que pertanyen al clúster 2 en els tres anys estudiats: Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia i La Rioja. Els territoris que pertanyen en aquest clúster són els que es troben en una situació mitjana dins d'Espanya. Són tant els que tenen menys noves societats mercantils per persona, així com menors taxes d'atur i d'activitat. En els anys 2014 i 2020 també s'afegeixen en aquest clúster Navarra i el País Basc, passant del clúster 3 el 2008 al 2 en aquests dos anys.
- El tercer grup està format per les Illes Balears, Catalunya i Madrid, juntament amb Navarra i el País Basc durant el 2008 com ja s'ha esmentat. En aquest clúster pertanyen els territoris més rics d'Espanya, ja que tenen el nombre de noves societats mercantils, la taxa d'activitat, la despesa mitjana, el PIB per càpita i la renda mitjana

més altes. Com ja s'ha explicat i l'estudi del clúster demostra, aquests indicadors comporten un menor risc de pobresa.

Cal esmentar també que si bé a l'any 2008 hi havia diferències més grans en alguns indicadors entre els tres clústers, a partir d'aquell any aquestes diferències s'escurcen entre el clúster 2 i el clúster 3. A l'any 2014 aquests dos clústers tenen pràcticament la mateixa taxa d'atur i de risc de pobresa i són bastant semblants la seva renda i despesa mitjana. Això es manté el 2020, quan també es redueix la diferència entre el PIB per càpita dels dos clústers. Mentre aquests dos clústers s'assimilen pel que fa al comportament d'alguns indicadors econòmics, sembla que les Comunitats Autònomes que formen el clúster 1, que són les mateixes per tots els anys d'estudi, es van allunyant d'aquest comportament i això també acaba incidint en els valors registrats en l'àmbit nacional.

7. Anàlisi econòmico-demogràfic de les Comunitats Autònomes a Espanya l'any 2020

En aquest apartat s'estudia com quedarien agrupades les Comunitats Autònomes a Espanya si es tenen en compte tant els indicadors demogràfics com els econòmics.

Com ja s'ha explicat en els apartats anteriors, pels indicadors demogràfics s'ha elaborat una anàlisi clúster pels anys 2000, 2010 i 2020, mentre que pels indicadors econòmics s'han considerat els anys 2008, 2014 i 2020.

Per tant, per poder incloure tota la informació econòmica i demogràfica es construeixen clústers per l'any 2020, que és l'últim any disponible amb les dades més recents. A més, per aquest any en qüestió en els resultats obtinguts queda reflectit l'impacte de la pandèmia de COVID-19, que ha tingut conseqüències tant en l'àmbit econòmic com demogràfic.

El nombre de clústers escollit és 3 i els resultats per l'any 2020 es representen en el següent mapa:

Gràfic 7.1 Gràfic dels resultats del clúster del 2020

Font: Elaboració pròpia

Per poder descriure el comportament de cada clúster es presenten els valors centrals pels diferents indicadors i s'inclouen les dades del conjunt d'Espanya per poder fer-ne la comparativa:

Taula 7.1 Resultats centrals i Comunitats Autònomes de cada clúster del 2020

	Clúster 1	Clúster 2	Clúster 3	Espanya
Creixement vegetatiu	-2,59	-7,97	-1,45	-3,23
Creixement migratori	3,77	3,33	6,81	4,57
Edat mitjana	42,87	46,03	42,38	43,58
Índex envelliment	116,65	168,30	110,19	125,75
Taxa dependència total	51,75	59,26	51,13	54,20
Taxa dependència juvenil	24,02	22,37	24,30	24,01
Taxa dependència senil	27,73	36,89	26,84	30,19
Esperança de vida al naixement	82,01	82,79	82,67	82,34
Esperança de vida als 65 anys	20,16	20,83	20,52	20,42
Taxa mortalitat infantil	2,49	2,74	2,50	2,66
Índex sintètic fecunditat	1,20	1,15	1,16	1,18
Edat mitjana maternitat	31,91	32,68	32,45	32,32
Proporció població estrangera	10,62	8,03	16,36	11,45
IPC	103,78	103,94	104,16	104,05
Índex Preus Habitatge	114,26	116,58	138,78	127,23
Despesa Mitjana	9.337	11.328	11.916	10.848
Renda Mitjana	10.123	13.401	13.802	12.292
Taxa risc pobresa	27,42	16,04	15,40	21,0
Noves Societats	1,39	1,08	2,26	1,69
Taxa Activitat	56,69	54,81	61,36	57,44
Taxa Atur	19,46	11,56	13,75	15,53
PIB per càpita	18.915	25.032	27.302	23.693
Comunitat Autònoma representativa	Andalusia	Cantàbria	Catalunya	
Comunitats Autònomes del clúster	Andalusia, Canàries, Castella-La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia	Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia, Navarra, País Basc, La Rioja	Illes Balears, Catalunya, Madrid	

Font: Elaboració pròpia

El primer fet a destacar és que els clústers anteriors estan formats pels mateixos territoris que els clústers obtinguts el 2020 per les dades econòmiques.

A l'any 2020, les Comunitats Autònomes que conformen el clúster 1 són les que tenen una economia més pobre com ja s'ha explicat en l'apartat anterior. El seu PIB per càpita i renda i despesa mitjanes estan per sota de la mitjana espanyola, mentre que la taxa d'atur i el risc de pobresa són més alts. La seva estructura per edat es troba en un nivell intermedi, tenint en compte l'edat mitjana, l'índex d'envelliment i la taxa de dependència. Els seus indicadors de fecunditat i mortalitat són molt semblants a la mitjana estatal. Tant el creixement vegetatiu com migratori i la proporció de població estrangera presenten els valors més pròxims als del conjunt d'Espanya.

El clúster 2 presenta una situació econòmica intermèdia per la majoria d'indicadors, menys en el nombre de noves societats i la taxa d'atur i d'activitat, que són les més baixes de l'Estat.

En l'àmbit demogràfic, aquestes Comunitats Autònomes tenen una població molt més envellida que la resta, tal com es pot veure en l'edat mitjana, l'índex d'envelliment i la taxa de dependència senil. El seu nombre mitjà de fills per dona és el més baix i han tingut una forta davallada de població a causa d'un saldo vegetatiu negatiu molt elevat. Cal tenir en compte que l'any 2020 la mortalitat va augmentar a causa de la COVID-19, sobretot en la població més vella, i aquest fet ha tingut major impacte en les poblacions més envellides. També són les Comunitats Autònomes amb una proporció de població estrangera i un creixement migratori més baixos.

El tercer clúster està format pels territoris amb la millor economia de tot l'Estat. Aquesta situació econòmica favorable ha atret durant els últims anys més immigració i això fa que siguin les Comunitats Autònomes amb major proporció de població estrangera, superant en 5 punts la mitjana espanyola, i major creixement migratori durant l'any 2020. Aquesta població immigrant acostuma a ser més jove i es pot observar que en aquest clúster hi ha l'edat mitjana més baixa juntament amb l'índex d'envelliment i la taxa de dependència senil. Al ser poblacions menys envellides que la resta han patit un menor impacte en la mortalitat durant aquest any i tenen la menor pèrdua de població a causa del decreixement vegetatiu.

Per tant, es pot concloure que el clúster 1 està format per territoris amb habitants amb unes característiques i comportament demogràfics bastant semblants al conjunt d'Espanya però amb unes condicions econòmiques més desfavorables.

En el cas del clúster 2, en l'àmbit econòmic estarien en una situació intermèdia però en el cas dels indicadors demogràfics es veu que són Comunitats Autònomes més envellides que el conjunt d'Espanya i amb menys població estrangera.

El tercer clúster té uns indicadors econòmics més favorables i compte amb una població menys envellida i amb més immigració que la resta de territoris.

8. Conclusions

A l'inici del treball, els objectius eren estudiar l'evolució dels principals indicadors demogràfics i econòmics a Espanya i a les seves Comunitats Autònomes durant el segle XXI, analitzar les diferències en aquests dos àmbits entre les Comunitats Autònomes mitjançant mapes i clústers i, per últim, estudiar de manera conjunta el comportament demogràfic i econòmic en l'àmbit autonòmic. Així doncs, un cop realitzat l'estudi és necessari observar i extreure la informació adequada dels diferents apartats per arribar a la finalitat d'aquest projecte.

Tant els indicadors demogràfics com econòmics han anat variant al llarg del segle XXI però no amb la mateixa cronologia ni de la mateixa manera en totes les Comunitats Autònomes i en el conjunt d'Espanya.

Els canvis demogràfics han vingut donats, en primer lloc, per l'arribada de població estrangera, sobretot durant la primera dècada del segle XXI. En segon lloc, amb el decreixement de la taxa de fecunditat i l'augment de l'esperança de vida es produeix un major grau d'envelliment de la població a Espanya. Aquest impacte s'ha vist reduït, en part, gràcies a l'arribada de la població nouvinguda, ja que la seva edat mitjana és inferior i tenen un nombre mitjà de fills per dona més elevat. El creixement total de la població va lligat durant el segle XXI a les migracions, registrant-se les majors taxes de creixement anual durant els primers anys de segle, quan el creixement migratori va assolir els seus valors més alts. En canvi, amb la disminució de la fecunditat i l'augment de la longevitat, des de l'any 2016 el creixement vegetatiu pren valors negatius, contribuint a la pèrdua de població. Cal destacar l'impacte de la COVID-19 durant l'any 2020, amb una disminució d'un any en l'esperança de vida al néixer per causa de l'excés de mortalitat. A més, l'arribada de persones procedents de l'estranger es va truncar a causa de les restriccions de mobilitat i també va decaure el nombre de naixements.

Cada Comunitat Autònoma té una realitat demogràfica diferenciada a la resta i això es demostra en les diferències entre els clústers dels tres anys d'estudi, a inici del segle XXI i al final de cada una de les seves dècades.

Astúries, Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia i el País Basc es caracteritzen per ser els territoris amb la població més envellida i amb la fecunditat més baixa. En aquestes Comunitats Autònomes es produeixen les majors pèrdues de població amb motiu de la diferència entre els naixements i les defuncions. El segon grup està format per aquells territoris amb un percentatge més alt de població estrangera i una edat mitjana més jove que la mitjana nacional. En formen part Andalusia, Canàries, Comunitat Valenciana, Illes Balears i Múrcia. El tercer grup està format per les Comunitats Autònomes amb valors més propers a la mitjana espanyola.

Els indicadors econòmics van lligats als diferents cicles viscuts durant el segle XXI. De l'any 2000 a l'any 2007, l'economia espanyola es trobava en un cicle expansiu, per tant, de creixement econòmic. Aquesta bonança es va veure estroncada amb l'inici de la crisi financera i les seves conseqüències es van deixar notar fins al 2014, quan alguns indicadors ja van començar a millorar, mantenint-se aquesta situació fins a l'any 2019. En l'últim any, el 2020, l'economia espanyola empitjora arran de la pandèmia de la COVID-19. Molts dels indicadors econòmics, com el PIB, la taxa d'atur, la despesa mitjana o l'índex de preus de l'habitatge segueixen els cicles econòmics, però la taxa de risc de pobresa, en canvi, es manté constant en el 20%, per tant, la riquesa no es distribueix equitativament.

En el cas de l'estudi dels clústers econòmics per a les Comunitats Autònomes a l'inici de la crisi financera, en el període de recuperació i en l'any 2020, els territoris s'agrupen segons si la seva economia és més forta, més pobra o està en una situació intermèdia. Madrid, Catalunya i les Illes Balears són les economies més fortes, amb uns indicadors econòmics més favorables en tots els anys estudiats. En canvi, Andalusia, Canàries, Castella La Manxa, Comunitat Valenciana, Extremadura i Múrcia tenen la taxa d'atur i el risc de pobresa més alts, juntament amb la renda mitjana i el PIB per càpita més baixos. La resta de Comunitats Autònomes es troben en una situació intermèdia dins el conjunt d'Espanya.

Per últim, l'estudi del clúster conjunt entre els indicadors econòmics i demogràfics pel 2020 relaciona aquelles Comunitats Autònomes amb un percentatge de persones estrangeres més alt i una edat mitjana més baixa amb una economia més desenvolupada. En formen part Catalunya, Madrid i les Illes Balears. El segon grup està format per les Comunitats Autònomes del sud, les quals tenen una població amb característiques similars a la mitjana espanyola però una economia més pobra. Els territoris del nord d'Espanya, amb una situació econòmica intermèdia, tenen la població més envellida de l'Estat i un percentatge menor de residents estrangers.

9. Bibliografía

Aksoy, Y., Basso, H., Smith, R. y Grasl, T. (2019). Demographic structure and macroeconomic trends. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 11 (1), pp. 193-222.

<https://doi.org/10.1257/mac.20170114>

Banco de España (2019). Informe Anual 2018. Consecuencias económicas de los cambios demográficos.

<https://www.bde.es/bde/es/secciones/informes/informes-y-memorias-anales/informe-anual/index2018.html>

CaixaBank (2018). Dossier Las consecuencias económicas del envejecimiento. Los retos del envejecimiento: una nueva sociedad, una nueva economía.

https://www.caixabankresearch.com/sites/default/files/content/file/2018/11/im_1811_38-39_dossier_3_es.pdf

CaixaBank (2020). El impacto del envejecimiento en el crecimiento económico de España: un enfoque regional. Documento de trabajo 01/20.

<https://www.caixabankresearch.com/sites/default/files/content/file/2021/08/04/34454/wp-0120-impacto-del-envejecimiento-en-el-crecimiento-economico-de-espana.pdf>

Delgado, J.M. y Martínez, L.C. (2017). Envejecimiento y desequilibrios poblacionales en las regiones españolas con desafíos demográficos. *Ería*, 1, pp. 21-43.

<https://doi.org/10.17811/er.1.2017.21-43>

Everitt, B.S., Landau, S., Leese, M. Y Stahl, D. (2011). *Cluster Analysis*. John Wiley & Sons, United Kingdom. ISBN: 978-0-470-74991-3.

Instituto Nacional de Estadística (2004). España a principios del siglo XXI: Censos de población y viviendas 2001. ISBN: 84-260-3635-X.

Instituto Nacional de Estadística (2012). Estadística de Sociedades Mercantiles. Reseña metodológica.

https://www.ine.es/daco/daco43/metodologia_sm.pdf

Instituto Nacional de Estadística (2013). Censos de población y viviendas 2011. Una nueva etapa en la estadística demográfica. *Boletín Informativo del Instituto Nacional de Estadística*.

Instituto Nacional de Estadística (2016). Encuesta de Presupuestos Familiares. Metodología.

<https://www.ine.es/metodologia/t25/t2530p45816.pdf>

Instituto Nacional de Estadística (2017a). Índice de Precios de Consumo. Base 2016. Metodología.

https://www.ine.es/metodologia/t25/t2530138_16.pdf

Instituto Nacional de Estadística (2017b). Índice de Precios de Vivienda. Base 2015. Metodología.

<https://www.ine.es/daco/daco42/ipv/metodologia2015.pdf>

Instituto Nacional de Estadística (2019). Encuesta de Condiciones de Vida. Metodología.

https://www.ine.es/daco/daco42/condivi/ecv_metodo.pdf

Instituto Nacional de Estadística (2021). Indicadores Demográficos Básicos. Metodología.

https://www.ine.es/metodologia/t20/metodologia_idb.pdf

Kassambara, A. i Mundt, F. (2020) Factoextra: Extract and Visualize the Results of Multivariate

Data Analyses. R Package Version 1.0.7.

<https://CRAN.R-project.org/package=factoextra>

Peña, D. (2002). *Análisis de datos multivariantes*. McGraw-Hill, Madrid. ISBN 84-481-3610-1.

Pérez, D. (2004). *Técnicas de Análisis Multivariantes de Datos. Aplicaciones con SPSS*. Pearson Prentice Hall, Madrid. ISBN 978-84-205-4104-4.

Vinuesa, J., Zamora, F., Génova, R., Serrano, P. Y Recaño, J. (1997). *Demografía. Análisis y proyecciones*. Editorial Síntesis, Madrid.

